

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H
5

AARSSKRIFT 1933

Da klinger i Muldet gamle Guld

ULDUMHØJSKOLE

Statens pædagogiske Undervisnings
Kommision

ULDUM ELEVERS
AARSSKRIFT

UDGIVET AF
ELEVFORENINGEN

1933

KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI, KOLDING
1933

Statens pædagogiske Studierådning
København

NIELS PEDERSEN STENSBALLE

Efter Opfordring af Højskoleforstander Svenning Pedersen skal jeg her forsøge at skrive om mit Liv.

Jeg er født den 3. April 1846 i Byen Stensballe i Væhr Sogn ved Horsens.

I en af Hovedgaderne i denne By boede i sin Tid tre Fæstebønder under Stensballegaards Gods, der alle hed Niels Jensen: Stor-Niels Jensen, Lille-Niels Jensen og Ung-Niels Jensen. Den første af disse, efter hvem jeg fik Navn, var min Farfader. Han blev begravet samme Dag, som jeg blev døbt, og jeg har derfor selvfølgelig ingen personlige Erindringer om ham. Men jeg har i min Drengetid ofte hørt Tale om ham, og jeg har herefter faaet det Indtryk af ham, at han var en dygtig Fæstebonde, en fast og kraftig Karakter — en Fører blandt Fæstebønderne i Sognet. Jeg lyttede altid nøje efter, naar jeg hørte Folk tale om ham. — Min Morfader, Anders Jensen, var Gaardejer i Serritslev By i Nebel Sogn, Nabosognet til Væhr. Han var efter det Indtryk, jeg har faaet af Samtaler om ham, ikke nogen særlig dygtig Landmand, men han — der iøvrigt døde i en ung Alder — vilde »gerne læse« og var »lovklog«, hvorfor han da ogsaa som Sognefoged ofte var Raadgiver for Folk i Sognet.

Min Fader, Peder Nielsen, købte Gaarden af Godsejeren paa Stensballegaard og blev »Selvejer«. Han var af Naturen meget forskellig fra min Farfader. Han var en stilfærdig, meget flittig, redelig og godhjertet Mand. I sin kraftige Alder gav han sig ikke meget af med Læsning, men i sine gamle Dage, da hans legemlige Kræfter var svækket, vilde han gerne sidde og læse inde i Dagligstuen — ikke mindst gamle Sal-

mer. — Min Moder, Marie Cathrine Andersdatter, var af Natur mere livlig, læsende og fremtrædende. Men hun gennemgik flere farlige Sygdomme. Da jeg var omkring ti Aar gammel, gennemgik hun saaledes en meget farlig Tyfus, der medførte Vildelse i længere Tid. Vor Sognepræst, Provst Ove Høegh-Guldberg — en Sønnesøn af vor bekendte Statsminister af samme Navn — kom da op for at se til hende, men hun kunde i sin Vildelse ikke tale med ham. Da han gik, traf han mig i en anden Stue og sagde alvorligt og venligt til mig: »Din Moder er meget syg, min Dreng, bed til Gud for hende.« Det gjorde jeg, saa godt jeg forstod, og dette var den første hjertelige Bøn, jeg kan erindre, jeg har bedet.

Vi blev efterhaanden en større Søkendeflok — 3 Sønner, hvoraf jeg var den ældste, og 3 Døtre. Jeg fik som sagt Navnet Niels efter min Farfader, og min næstældste Broder fik Navnet Anders efter vor Morfader. Men Folk sagde om os, da vi voksede til, at vi havde faaet »gale Navn«. Han var nemlig et Hjemmemenneske, der havde Lyst til Hjemmearbejdet. Jeg saa derimod, naar jeg som Dreng gik paa min Faders Mark ved Horsens Fjord, længselsfuldt ud over Fjorden mod det »fjerne Land«, Bjerreherred og fik tidlig Lyst til Læsning, ligesom min Morfader havde haft. Især øgedes denne Lyst, da vi i mine sidste Skoleaar fik en Lærer Mossing, der var dygtig til at fortælle for os — Bibel- og Danmarkshistorie. Jeg blev derfor hans Yndling, besøgte ham jævnligt og fulgtes med ham ind til Hadsherred for at høre den unge Kapellan Otto Møller i Gylling, der gjorde et stærkt Indtryk paa mig. Men ogsaa Provst Guldberg, af hvem jeg blev konfirmeret, og som altid var venlig imod mig, holdt jeg meget af. Han, der var en alvorlig kristelig Mand af »gamle Skole«, havde ikke Magt til som Otto Møller at samle mange om sin Prædikestol. Men alle i hans Sogmenigheder maatte agte ham som en Hædersmand. Da han døde som en gammel Mand, blev der derfor ogsaa af Menighederne rejst en Mindesten paa hans Grav. Jeg, der den Gang var Forstander paa Uldum Højskole, blev da opfordret

til som en af hans gamle Konfirmander at tale ved Afsløringen af Stenen. Dette gjorde jeg med Glæde og valgte saa til Tekst Indskriften paa Søhelten Niels Juels Grav af Biskop Kingo: »En Mand af gammel Dyd og Dansk Oprigtighed, af Ja og Nej, og hvad man godt og ærligt ved« o. s. v. Jeg tror, at den Anvendelse, jeg gjorde deraf paa gamle Provst Guldberg, var berettiget, og det er særligt de to Mænd: Lærer Mossing og Provst Guldberg, jeg skylder Tak for, at jeg kom bort fra Hjemmet for at blive Lærer.

Min Fader blev sent gift og var allerede en ældre Mand, da jeg blev konfirmeret, og han vilde gerne, at jeg som den ældste Søn (min Broder Anders var 7 Aar yngre) skulde blive hjemme hos ham for at støtte ham paa hans gamle Dage, ligesom han selv havde gjort over for sin gamle Fader. Men Mossing og Provst G. raadede ham til, at han, hvor forstaaeligt end hans Ønske var, alligevel skulde lade mig faa Lov til at følge min Lyst, og uegennyttig og selvfor nægtende, som han var, gav han villigt og uden Klage efter for deres Forestillinger, der ogsaa blev støttet af min Moder. Helst vilde jeg have »studeret«, men dels var jeg for gammel til at begynde paa Studeringerne paa Horsens Latinskoie, og dels havde mine Forældre aldeles ikke Raad til at lade mig gaa den Vej. Derimod kunde de nok magte at lade mig tage Skolelærereksamen, og der blev da bestemt, at det skulde jeg havde Lov til at gøre.

Imidlertid var jeg for ung til straks at kunne begynde at læse paa et Seminarium. Men jeg skulde have Lov til allerede i 14—15 Aars Alderen at komme paa Gedved Højskole, hvor P. Bojsen var Forstander og kun den Gang havde en enkelt Lærer — Sand — til Medhjælper. Alle Eleverne paa Skolen blev kaldt med deres Bynavne, og da jeg senere kom paa det kort efter oprettede Gedved Seminarium, blev jeg fremdeles kaldt med Navnet Stensballe, og jeg har siden beholdt det og har faaet det lovmæssigt stadfæstet som Stammenavn.

Bojsen var en udmærket Fortæller og Sand en dygtig Sanger, og Vinteren gik meget fornøjeligt. Bojsen var ivrig

for, at Eleverne ikke blot skulde lære at høre, men ogsaa at tale. Dette kom særligt frem ved en Festaften, vi holdt paa Skolen før Juleferien. Efter at han selv og Sand havde talt, opfordrede han stærkt Eleverne til at tale. Men der var ingen, der forhastede sig med at efterkomme Opfordringen. Men omsider tog jeg, der var den yngste af Eleverne, Mod til mig og holdt en lille Tale — den første Tale, jeg har holdt. Om den blev efterfulgt af flere Elevtaler, husker jeg ikke, og hvad den handlede om, ved jeg heller ikke. Men Bojsen maa antagelig have ment, at jeg havde en vis naturlig Evne eller i al Fald Dristighed til at tale, thi da vi senere paa Vinteren besøgte Uldum Højskole, og der ogsaa her blev holdt Taler ved en Aftenfest, kom han hen til mig og sagde, om jeg ikke nok kunde udbringe en Skaal for Grundtvig? Dette gjorde jeg saa, skønt det unægteligt ikke var ret meget, jeg vidste om ham. Men saa meget vidste jeg dog, at han blev kaldt »Højskolernes Fader«. Ved det Arbejde, han havde gjort for Højskolerne, havde han indlagt sig store Fortjenester, og vi Højskoleelever skyldte ham stor Tak derfor!

I 17 Aars Alderen kom jeg paany til Gedved, denne Gang som Seminarieelev. Der var nemlig nu paa Stedet — et Aar forinden — blevet oprettet en Seminarieafdeling ved Siden af Højskoleafdelingen. Og Forholdene var blevet meget forandrede. Der var bleven bygget en Etage paa den gamle Skolebygning. Bojsen var bleven gift, og hans Hustru (født Ingeborg Krone) fik en stor Betydning for Skolen. Hun sang særdeles smukt, havde en stor Evne til at tale med os og virkede ved hele sin Personlighed til at udbrede en god Tone iblandt os. Bojsen var sig selv lig, saaledes som jeg kendte ham fra min Højskoletid, og blandt de øvrige Lærere ved Skolen skal jeg særlig fremhæve Martin Kristensen, der i mange Aar kom til at virke sammen med Bojsen. Han var særdeles grundig, jevn og ligefrem, let at komme i Samtale med. Han og Bojsen udfyldte hinanden og var altid gode Venner, selv om de ved Lejlighed kunde blive uenige om Smaaating. De var dog altid enige om, at Seminarieskolen

først og fremmest skulde være en »Skole for Livet«, der mere skulde lægge Vægt paa at fremme Elevernes personlige Udvikling end paa at skaffe dem »fine Eksamener«.

Det var i en bevæget Tid, jeg var paa Gedved Seminarium. I 1864 fik vi Krigen med Tyskland. Den Dag, da Efterretningen om, at vor Hær havde rømmet Dannevirke, kom hertil, var jeg til Kirke i Gylling og hørte Otto Møller prædike. Da han efter Prædikenen omtalte, hvad der var sket og bad for Folk og Land, var han meget bevæget. Det gjorde et stærkt Indtryk paa Forsamlingen at se den stærke Mand fælde Taarer. Der var da vistnok næppe et Øje tørt i Kirken. Paa mig gjorde det, jeg saa og hørte, i al Fald et stærkt Indtryk. — Senere hørte vi i Gedved Kanonerne buldre under Slaget ved Vejle, og da Tyskerne kort efter rykkede videre frem i Jylland og besatte Gedved, maatte Undervisningen paa Seminariet i længere Tid ophæves. Da jeg kom hjem, var min Faders Karl indkaldt til Militærtjeneste, og jeg maatte da i flere Uger køre i »Ægt« for Tyskerne i Vejleegnen. Da Tyskerne havde forladt Gedved, og Seminaristerne kom tilbage dertil, havde Tyskere, der havde været indkvarteret paa Seminariet, fuldstændigt ødelagt et Pibeorgel, som Fru Bojsen plejede at spille paa ved Morgensangen.

Efter Fredsslutningen blev jo i 1866 den gamle Grundlov af 5. Juni 1849 ændret, og vi fik i Stedet for det gamle Landsting, der hvilede paa almindelig Valgret, et Landsting, der delvis hvilede paa en særlig Valgret for de højstbeskattede Vælgere i Landet. Forhandlingerne herom fremkaldte en stor Bevægelse i Landet. Grundtvig kæmpede i sit syv og halvfjerdsindstyvende Aar sammen med Tscherning stærkt derimod, og da Ændringen ligefuldt blev vedtaget i Rigsdagen, gik de to, om hvem Grundtvig sagde: »Vi mødes tit, men følges sjælden,« jo som bekendt op til Kongen og bad ham om, at han vilde nægte at underskrive den i Rigsdagen vedtagne Grundlov, hvilket han dog ikke vilde indlade sig paa. Det er forstaaeligt, at ogsaa denne Sag fremkaldte Røre i Sindene paa Seminariet. Bojsen og Martin Kristensen var

afgjort enige med Grundtvig og bedrøvede over Udfaldet af Grundlovskampen. Og jeg for min Del i al Fald tænkte og følte som de.

Men endnu en tredie Ting var der, der i min Seminarie-tid satte mit Sind i Bevægelse.

Biskop Martensen, en af vore betydeligste Mænd i hine Dage, udgav da en Bog, som han kaldte: »Til Forsvar mod den saakaldte Grundtvigianisme«. Det var en Bog, der vakte megen Røre i kirkelige Kredse, og den var, som man maatte vente, dygtigt skrevet. Selve Bogens Titel viser, at Martensen har følt, at den »saakaldte Grundtvigianisme« var bleven en Magt i Samfundet. Og Martensen selv var ingenlunde upaa-virket af Grundtvig. Han fortæller saaledes i sine Erindringer, at han en Gang sammen med sin gode Ven, den tyske Professor Marheineke, besøgte Grundtvig, og Marheineke udviklede da overfor Grundtvig sine Tanker om Modsætningen mellem »Tænken og Væren«; men hertil svarede Grundtvig med en Betoning, som Martensen siger, at han aldrig kunde glemme: »*Min* Modsætning er ikke en Modsætning mellem Tænken og Væren, men mellem *Liv* og *Død*.« Og Martensen maa give Grundtvig Ret i, at heri laa den dybe Modsætning i vort Liv. Men alligevel rettede han nu i sin Bog paa flere Punkter stærke Angreb paa hans Opfattelse. Grundtvig, der nu var en gammel Mand, forsvarede sig ikke mod disse Angreb. Derimod blev de besvarede af Birkedal og andre af Grundtvigs Venner. Og jeg læste med Iver og under Spænding, hvad der blev skrevet fra begge Sider. Mit Hjerte var fra min tidlige Ungdom af gennem min gamle Lærer Mossing, der var Lærling af den bekendte grundtvigske Seminarieforstander og Historiker L. Chr. Møller, og ved at høre Otto Møller prædike, bleven knyttet til den grundtvigske Side; men nu, da Angrebet af Martensen kom, gjaldt det for mig om at blive klar over, hvem der havde Ret og hvem Uret. Jeg og enkelte andre af Seminaristerne gik flere Gange om Søndagen den lange Vej frem og tilbage fra Gedved til Gylling — omtrent tre Mil — for at høre Otto Møller prædike; men jeg kunde ikke den Gang

faa Lejlighed til personlig at tale med ham, og jeg maatte da uden hans Hjælp søge at faa Klarhed over de foreliggende Spørgsmaal.

Særligt var der en Ting, det for mig gjaldt om at faa Klarhed over: Trosbekendelsens Oprindelse og dens Forhold til Daaben. Grundtvig havde skrevet i et Digt »Kun ved Budet og ved Bordet (Nadveren) høre vi Guds Ord til os«. Disse Ord angreb Martensen stærkt. Han mente nok, at det med Rette kunde siges, at de Ord, som Jesus i sin Tid havde talt til denne eller hin, ikke kunde siges *direkte* at være sagt til os. Men derimod mente han, det kunde siges om Prædikeordet. Hertil kan dog vistnok med Rette siges, at der i en Prædiken kan findes mange gode Ord, som vi gør vel i at lægge os paa Sinde, men der kan ogsaa findes urigtige Ord og Forklaringer deri; og i alle Tilfælde kan en Prædiken ikke *uden videre* siges med Rette at være ensbetydende med Guds Ord. Dette mente jeg den Gang, og det mener jeg endnu, og Martensens Angreb paa dette Punkt anfægtede mig derfor ikke. — Noget anderledes forholdt det sig derimod med Hensyn til Spørgsmaalet om Trosbekendelsens Oprindelse. Grundtvig havde den Tanke, at Trosbekendelsen, saaledes som vi i det væsentlige har den, var overgivet af Jesus til Apostlene i de 40 Dage mellem hans Opstandelse og Himmelfart, men det var dog langt fra, at han, som det var bleven sagt, vilde gøre denne Tanke til en 4de Trosartikel. Martensen forkastede denne Tanke som en Paastand, der ikke kunde bevises, og heri syntes jeg — og synes jeg endnu — at han havde Ret. Men hvad mente han da selv om Sagen? Han henholdt sig til Jesu Ord Math. 28,19: »Gaar hen og gør alle Folkeslag til mine Disciple, idet I døbe dem til Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn.« Kun disse Ord, mente han, var *oprindelig* knyttet til Daaben, og Trosbekendelsen var saa senere tilknyttet Led efter Led. Men jeg kunde heller ikke finde, at Martensens Opfattelse var holdbar. Thi hvad vilde det sige at døbe, som Matthæus havde skrevet, *til* Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn? Det maatte jo betyde at døbe til *Delagtiggørelse* i Navnet. Og hvad var saa

Navnet? Det kunde ikke være *blot* de 3 Ord: Faderen, Sønnen og den Helligaand, thi hvorfor skulde saa Ordet »Navn« føjes til? Nej, Navnet maatte betyde Faderens, Sønnens og Aandens *Aabenbarelse og Gerning* for os. Og det var jo netop dette, der i Korthed var udtrykt i Trosbekendelsen, der nu lyder som Guds *Pagtsord* til os (jf. 1. Pet. 3,21). Thi naar der nu ved Daaben, efter at der er sagt Ja til Trosbekendelsen, spørges: »Vil du døbes paa denne Tro?«, og der svares Ja dertil — saa hedder det jo til sidst: »Jeg døber dig i Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn«. Og dette vil jo da sige, at der døbes paa Grundlag af og Delagtiggørelse i den Tro, der forud er nævnt.

Ordene i Math. 28,19 *forudsætter* da en nærmere Forklaring af, hvad det er for en Fader, Søn og Aand, der er Tale om — en saadan som er givet i Trosbekendelsen — og indeholder ikke, som Martensen vilde gøre gældende, en tilstrækkelig Betegnelse af Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn.

I den omtalte Opfattelse fandt jeg tankemæssig Hvile i min Ungdom, og det er endnu for mig det væsentlige ved Sagen. Senere søgte jeg, saa godt jeg kunde, at faa Rede paa, hvad de ældste Kirkefædre havde skrevet om Trosbekendelsen, og jeg saa, at de lægger alle særdeles stor Vægt paa denne Bekendelse, men med Hensyn til dens Oprindelse skriver de blot, at den er overleveret fra Aposteltiden, og den er derfor sædvanlig bleven kaldt den »Apostoliske Trosbekendelse« i Modsætning til senere fremkomne. Om denne vor Trosbekendelse har Biskop Monrad skrevet meget smukt (i sin Bog om: »Laurentius Valla. Den første Kamp om den apostoliske Trosbekendelse«), at den er »den lille Baad, hvorpaa Gud har færget den sande Kristendom fra Apostlenes Dage, gennem Oldkirken og Middelalderen indtil vore Dage,« og Pastor Severinsen i Bringstrup har for nogle Aar siden i sin Bog: »Daabens Ord« oplyst med stor Klarhed, at Spørgeformen ved Daaben — ogsaa naar der døbttes *Børn* — har været anvendt i Oldkirken, saa langt vi paa nogen Maade kan gaa tilbage.

Dette har kun kunnet tjene til at støtte den Opfattelse af Trosbekendelsen og dens Stilling ved Daaben, som jeg naaede frem til i min Ungdom, og naar jeg her har skrevet saa udførlig om denne Sag, er Grunden hertil, at den ikke blot har haft Betydning for mig selv, men ogsaa i min senere Virksomhed som Lærer.

Til Lærere i Bibelforklaring og Troslære havde vi de to første Aar, jeg var paa Seminariet, Kapellan *R. Balslev*, medens Martin Kristensen var Lærer i Bibelhistorien. Balslev var en meget samvittighedsfuld Lærer, men han var afgjort Martensenianer og var selv optaget af Martensens Bog ligesom jeg. Dette medførte, at jeg flere Gange under Undervisningen kom i Forhandling med ham om Sagen, men han hørte altid med stor Langmodighed paa de Indvendinger, jeg gjorde imod ham, og jeg bevarede derfor stedse et venligt Forhold til ham og glædede mig ved, da jeg mange Aar efter traf sammen med ham, at tale med ham.

I mit tredje Seminarieaar fik vi *Jørgen Theilmann*, der senere blev Valgmenighedspræst i Bering ved Aarhus, til Lærer i Stedet for Balslev. Han var ligesaa afgjort Grundtvigianer, som Balslev var Martensenianer, og han var en meget livlig Lærer, der havde en vækkende Indflydelse paa os. I en ren tankemæssig Opklaring af Spørgsmaalene var han derimod ikke særlig stærk.

Ja, og saa kom nu Eksamenstiden. Vi skulde eksamineres i København af den daværende Eksamenskommission. Lærerne mente, at jeg uden Vanskelighed maatte kunne tage 1ste Karakter, og at jeg særlig maatte kunne tage en høj Karakter i Historie og Religion. Men det gik anderledes. I Historie fik jeg kun »Godt«, og navnlig dette bevirkede, at jeg kom til at mangle 1 Point i 1ste Karakter. Men at det gik saaledes, var ikke uforskyldt. Thi jeg havde ganske vist læst meget mere Historie i de Afsnit af Historien, der interesserede mig, end jeg behøvede for at gaa op til Eksamen, men jeg havde forsømt at læse grundigt de smaa Lærebøger, der eksamineredes efter ved Eksamen, og saa var det jo ikke saa underligt, at der kunde blive et »Hul« for mig at falde i. I

Religion derimod gik det bedre. Her fik jeg Ug., men det var da ogsaa det eneste Ug., jeg fik ved Eksamen. Jeg havde saaledes godt nok tilegnet mig Skolens Grundsætning, at man først og fremmest skal lære for »Livets« og ikke for Eksamens Skyld. Men Sandheden er dog ligefuldt den, at det ene skal gøres og det andet ikke forsømmes.

For »Ærens Skyld« var jeg ked af, at jeg ikke havde faaet en større Eksamen, men nogen praktisk Betydning har det ikke for mig, da jeg slet ikke tænkte paa at søge Embede.

Før Eksamen havde Bojsen spurgt mig, om jeg ikke kunde have Lyst til efter endt Eksamen at blive Huslærer hos hans Søster Jutta og hendes Mand, Pastor *Fr. D. Møller* i Sejling Præstegaard ved Silkeborg. Det var et godt Præstehjem, og jeg kunde, mente han, ingen Skade have af indtil videre at faa »Skolestøvet« rystet af mig i et saadant Hjem. Lønnen kunde ikke blive stor, men jeg tog alligevel med Glæde imod Tilbudet. Senere kunde jeg saa, som jeg ønskede, søge at blive Højskolelærer.

Efter Sommerferien kom jeg da til Sejling Præstegaard, og det *var* et godt Præstehjem, jeg da kom til at bo i. Pastor Møller var ikke nogen »stor Taler« eller, hvad Begavelse angik, nogen fremragende Mand. Men han var en i høj Grad sanddru Mand, der aflagde et alvorligt, troværdigt kristeligt Vidnesbyrd. Og hans Hustru, den senere vel bekendte *Jutta Bojsen Møller*, der var mange Aar yngre end sin Mand, var ham en god Hustru, der ved sin Sang og Evne til livlig Samtale var til stor Støtte for ham. Det var da nu dette Ægtepars to ældste Børn, *Aage* og *Gudrun*, jeg skulde være Lærer for. Det blev mine første Elever, og jeg mindes dem endnu venligt og med Glæde. Jeg underviste dem i de almindelige Skolefag og fortalte for dem saa godt jeg kunde, og Aage har senere fortalt mig, at noget af det, jeg fortalte for dem, var det, han senere huskede bedst. Barnemindet er jo langt. Det er mange Aar, der nu er hengaaet siden hine Dage. Aage Møller, der blev Præst — sidst Præst og Provst i Slagelse —, er nu pensioneret ligesom jeg, og hans Søster Gudrun er Præsteenke. — Forøvrigt kom der efterhaanden 5 Børn mere fra Byen til

at deltage i Undervisningen i Præstegaarden, og jeg holdt endvidere om Vinteren Aftenskole i Præstegaarden for unge Karle fra Omegnen.

I den efterfølgende Sommer havde vi Besøg i Præstegaarden ikke blot af Fru Møllers Fader, »*Budstikke-Bojsen*«, som han sædvanlig blev kaldt efter et Tidsskrift, han udgav, men ogsaa af *Birkedal*, *Svejstrup* og andre Præster. De prædikede i Kirken og holdt Møder i Skoven og fremkaldte Liv og Bevægelse. — Paa de almindelige Søndage — særligt om Sommeren — kom der jævnlige Besøg i Sejling Kirke af Sognebaandslødere fra Silkeborg, der i sin Tid var bleven sat i aandelig Bevægelse af *Hostrup*, der havde været Præst i denne By. Og efter Kirketjenesten kom de ind i Præstegaarden, hvor de altid var kærkomne Gæster. Blandt disse Sognebaandslødere var der især en fremragende Mand — Købmand *C. Knop*. Han var Silkeborgs mest ansete Købmand, retskaffen og offervillig som faa. Og han var fremfor alt en Mand med en levende Kristentro. Han blev senere min Hustrus og min bedste og offervilligste Ven. Han havde kendt hende fra hendes Barndom af, og jeg saa hende for første Gang som en ganske ung Pige i den omtalte Sommer. Der var nemlig i denne Sommer tre unge Piger fra Sognebaandsløserhjem i Silkeborg, der gik til Konfirmationsforberedelse hos Pastor Møller, og som derfor to Gange om Ugen kom i Præstegaarden. De var alle tre smukke at se paa. De tre »Gratier«, kaldte Møller dem. Og særlig den ene af dem — *Helene Pedersen*, Datter af Bryggeriejer *R. Pedersen* i Silkeborg — var meget yndet af Pastor Møller og hans Hustru. Efter sin Konfirmation kom hun som »Ungpige« i Præstegaarden. Derefter kom hun en Tidlang til Norge til en Søster af Fru Møller, der var gift med Højskoleforstander *Anker* paa Sagatun Højskole, og senere kom hun i et Par Aar i Huset i en Præstegaard paa Sjælland, indtil hun i atten Aars Alderen vendte tilbage til sit Hjem i Silkeborg. Og jeg blev da trolovet med hende.

I Slutningen af det første Aar, jeg var Huslærer i Sejling Præstegaard, skrev Fru Møllers Fader til hende, at han havde

faaet Anmodning om at skaffe en Lærer til en Enke med 4 Børn, der boede paa Gaarden Sparresminde i Nærheden af Stege, og han vilde da spørge, om jeg ikke nok kunde undværes i Sejling og kunde være villig til at blive Huslærer hos hende. Jeg havde stor Lyst til at komme til Møen, og det blev da bestemt, at jeg skulde modtage den omtalte Plads. Her paa Møen havde *Frede Bojsen* for 2—3 Aar siden — i 1865 — faaet bygget en Højskolebygning og en smuk Privatbolig i Rødkilde ved Stege-Nor, ikke langt fra Stege. Han var, da jeg kom til Møen, kun 25 Aar gammel, men han var allerede da en udviklet og prøvet Mand. Han var kort efter, at Skolen var bleven bygget, bleven gift med *Karen Anker* — en Søster til hans Svoger, Højskoleforstander Anker fra Sagatun i Norge. Hun havde bragt ham en betydelig Formue, hvorfor Skolen ved Rødkilde var bleven bygget. Men de levede kun en kort Tid sammen. Efter at hun havde født en lille Dreng, der døde, døde ogsaa hun, til stor Sorg for ham og hele Familien. Nu, da jeg kom til Møen, holdt hans unge 18-aarige Søster *Ida* Hus for ham. Og det var et særdeles gæstfrit Hus, de holdt med hinanden. Omkring dette Hjem og »gamle Bojsens« Hjem i Stege var der samlet en Kreds af ældre og yngre Kvinder og Mænd, der ofte kom sammen, og denne Kreds kom jeg med i. Jeg blev snart hjemme paa Skolen. Og hver Søndag gik vi i Kirke i Stege for at høre gamle Bojsen prædike. Der er bleven sagt om ham, at han lærte danske Præster at prædike »menneskeligt«. Og vist er det, at der var ingen opstyltede Talemaader i hans Prædikener. Men de var altid klare og hjertelige. — Paa Skolen blev der en Aften i hver Uge fortalt eller holdt Foredrag — mest af Frede Bojsen selv eller af hans Fader. En Aften sagde gamle Bojsen til mig, at han kunde godt lide at høre, hvorledes jeg kunde fortælle — om jeg ikke kunde fortælle et eller andet, som kunde passe særligt for unge paa Skolen. Jeg fortalte da i et Par Aftener Vaulunders Saga efter *Oehlenschlägers* digteriske Gengivelse deraf. Og gl. Bojsen sagde, at det var gaaet »meget godt«, hvilket jeg selvfølgelig var glad ved at høre.

Om Aftenen efter Fortællingerne paa Skolen samledes den sædvanlige Kreds i Frede Bojsens Hjem til Samtaler eller Leg — Ordsprogsleg eller lignende. Og gl. B. legede da med — med Liv og Lyst. »Tror De,« sagde han en Gang til mig, »at Møller (i Sejling) saaledes kunde lege med.« Nej, det troede jeg ikke. »Nej,« sagde han, »det kunde han ikke; men han er alligevel en god Mand!«

I det hele var det en baade gavnlig og oplivende Vinter, jeg tilbragte paa Møen. Enken, jeg var Huslærer hos, ophørte at holde særskilt Lærer til sine Børn om Foraaret, og jeg vendte da tilbage til Sejling, hvor Skolen i Præstegaarden var bleven udvidet, og en Privatskole i et Nabosogn var bleven knyttet sammen dermed, men den Lærer, de havde faaet, da jeg rejste, passede ikke rigtig for Forældrene, og jeg skulde da vende tilbage og blive ved Skolerne i et Aar, indtil jeg skulde være Soldat.

Der er ingen enkelt Slægt, jeg har færdedes saa meget sammen med eller har haft saa meget Kendskab til som den Bojsenske, og jeg skal derfor her tilføje nogle Ord om Frede Bojsen og hans Søster Ida, i hvis Hjem jeg var kommen i hin Vinter, da jeg var paa Møen. — Han blev nogle Aar efter Folketingsmand, valgt for Møen. Og han blev snart en af Lederne for det »forenede Venstre« — højst forskellig forøvrigt ved sin Personlighed baade fra *Berg* og *Hørup*. Han var den, der var Hovedmand for Forliget efter Provisorietiden i 1894. Og »Store Nordiske Konversations-Leksikon« skriver blandt andet om ham: »Hans Tale og Gerling var altid præget af en varm Overbevisning, og han lod sig aldrig friste af den grove Form for Agitation. Hans noble, gennemdannede Personlighed og hans Uegennyttighed har indtil denne Dag skænket ham Venners Tillid og Højagtelse og Modstanderes Respekt.« Og jeg — og jeg kan tilføje »Horsens—Tørring-Banens« Opland — skylder ham stor Tak, fordi han, da jeg i sin Tid arbejdede for denne Banes Gennemførelse i Rigsdagen, støttede mig af al sin Magt ved Raad og Daad. Uden hans gode Hjælp var Sagen vistnok ikke bleven gennemført.

Hans Søster Ida blev gift med Godsejer — i sin Tid Statsminister — *Wollert Konow* i Norge. Hun blev meget yndet og anset som Værtinde for Politikere af det Parti, hendes Mand tilhørte, og udøvede i Stilhed en betydelig Indflydelse paa disse. Og en Søster til hendes Mand blev hendes Broder Frede Bojsens anden Hustru. Jeg har aldrig kendt noget Søkendepar, der har været saa nært sammenknyttede med hinanden som Fr. B. og hans Søster Ida. Da Fr. B. døde i sit fire og firsindstyvende Aar, var hun syg og kunde ikke komme med til hans Begravelse. Hendes Syn var svækket, hendes Mand var bleven saa tunghør, at de kun meget vanskeligt kunde tale sammen, de havde ingen Børn, og hun følte sig ensom. Jeg skrev under disse Omstændigheder et Brev til hende i Anledning af hendes Broders Død. Hun svarede med et meget alvorligt og venligt Brev og bad mig, om jeg ikke vilde besøge hende og hendes Mand i Oslo. Hun trængte til Oplivelse. Jeg efterkom med Glæde hendes Indbydelse, tog til Oslo og blev i nogle Dage i hendes og hendes Mands Hjem. Hun var da kommen nogenlunde til Kræfter efter sin Sygdom, og jeg talte da meget med hende om Gammelt og nyt, Tid og Evighed. Med hendes Mand kunde jeg derimod ikke tale ret meget paa Grund af hans Tunghørhed. Siden vekslede vi ved Lejlighed Breve med hinanden, saa længe hun levede — til hendes Død et Par Aar efter. Da hun fyldte 80 Aar, blev der gjort stor Ære af hende. Hun fik Telegram fra Kongen, Ministre o. s. v. — og selvfølgelig en Mængde straalende Blomster. Hun skrev til mig i Korthed om Herlighederne, men hun føjede til, at det, der mest havde glædet hende, var en Hilsen fra Vilstrup i Sønderjylland, hvor hendes Fader i sin Tid havde været Præst; og med denne Hilsen var der sendt en lille Efeuplante fra Præstegaardens Have. Denne lille Plante, skrev hun, plejede hun med Omhu som et lille Barn og vilde ønske, at den maatte blive plantet paa hendes Grav. Hun døde et halvt Aars Tid derefter, og Mindeplanten blev da ogsaa fundet og plantet paa hendes Grav deroppe i Norge. Hun var den sidstlevende af ganile Bojsens mange Børn — af en Slægt, der i min Ungdom

havde vist mig stor Venlighed. Derfor har jeg her gerne villet mindes ogsaa — og ikke mindst — hende.

Men nu tilbage til Sejling. Jeg var ogsaa denne Gang glad ved at være der, og Skolen gik godt, men jeg har iøvrigt ikke mange Erindringer fra dette Aar. Helene Pedersen var i Huset hos Møllers, da jeg vendte tilbage til Sejling fra Møen. Jeg var enig med Møller og hans Hustru om, at hun var en ikke blot meget smuk, men ogsaa en meget god ung Pige. Men hun var kun 15 Aar gammel, og jeg fæstede den Gang endnu ikke særligt mine Tanker ved hende. Hun rejste desuden ikke længe efter til Norge.

Paa Sessionen i det følgende Aar blev jeg udskrevet til Garde og senere indkaldt til Tjeneste i København. Jeg fandt ikke stor Smag i Rekruttjenesten, men kunde nok uden Vanskeligheder gennemgaa den. Jeg gik om Søndagen til Gudstjeneste i Vartov og hørte Grundtvig. Han var den Gang en gammel Mand og holdt kun korte Prædikener. Men hans Ord havde en meget erfaren og troværdig Klang. Og Sangen var levende og kraftig. Jeg har aldrig før eller senere haft en saa stærk Følelse af at være til Stede i en levende kristelig Menighed. — Jeg havde i Garden en god Ven, *Niels Hansen Mortensen*, en Seminariekammerat af mig. Han havde om Vinteren, før han blev Soldat, været Lærer ved en lille Vinterhøjskole i Vestkær i Ølgod Sogn ved Varde, og han vilde nu gerne, at jeg skulde følge med ham derud vestpaa og blive Lærer ved denne Skole i den kommende Vinter, hvis vi til denne Tid kunde blive fri for Soldater-tjenesten. Og det blev vi, idet vi begge lejede for os til Vagttjenesten om Vinteren. Skolen gik hel godt, særlig fordi vi havde en stor Støtte i den varmtfølende og energiske Præst *Jens Sjørring*, der var Præst i Nabopastoratet Hodde-Tistrup. Han hjalp os med at holde offentlige Foredrag paa Skolen og støttede os i det hele taget efter Evne.

I den efterfølgende Sommer, da jeg ellers ingen Beskæftigelse havde ved Skolen, var jeg en Tid lang Lærer for Lærer *Egebergs* Børn i Linaa ved Silkeborg, deriblandt for hans ældste Søn *Edvard Egeberg* — den senere bekendte

Digter. Men i min Fritid aflagde jeg Besøg i Sejling Præstegaard og Silkeborg. Helene Pedersen var da kommen hjem fra Sjælland i Anledning af hendes ældre Søsters Sygdom, en Sygdom, der snart efter medførte Døden. Og da hun under disse alvorlige Forhold, efter at jeg var kommen ind i hendes Hjem, kom fra Sygestuen af ind i Dagligstuen for at tale med mig, gjorde hun, da jeg saa hende og kom til at tale med hende, et stærkt Indtryk paa mig.

Snart efter blev jeg indkaldt som Soldat til Lejren ved Hald, men mine Tanker kredsede under Soldatertjenesten stadig omkring hende. Her ved Hald traf jeg iøvrigt Frede Bojsen. Han var gaaet med som Frivillig i Krigen 1864 og var nu i 1870 bleven indkaldt som Reserveløjtnant. Og han var ikke som mange Officerer, der for deres Værdigheds Skyld kan være ængstelige ved at tale ret meget med menige Soldater. Jeg besøgte ham flere Gange i hans Telt og talte med ham om forskellige Ting. Blandt andet talte vi om en Bevægelse, som en Seminariekammerat af mig, en Lærer *Stouenberg* ved en Friskole i Silkeborg, havde fremkaldt blandt Sognebaandsløserne i Byen. Den gik ud paa, at de rigtig »levende Kristne« burde træde ud af Folkekirken og danne Frimenigheder. Og Meningen dermed var da den, at hvis Sognebaandsløserne i Silkeborg vilde træde ud af Folkekirken, saa vilde *Stouenberg* nok paatage sig at være Præst for dem. Det er forstaaeligt, at Pastor Møller i Sejling og hans Hustru var meget kede af denne uklare Bevægelse, og Bojsen og jeg var da ogsaa enige om, at den *var* usund. Da Lejren ved Hald kort efter blev opløst, og Garden og den Bataillon, som Bojsen var ved, blev flyttet til København, traf jeg ham atter der, og han fortalte da, at han havde hørt, at der havde været Mænd fra Silkeborg i København for at tale med Grundtvig om Sagen, men Bojsen vidste ikke, hvad Grundtvig havde sagt til dem. Jeg sagde da, at jeg kunde have stor Lyst til at faa at vide, hvad Grundtvig havde sagt til dem — om han ikke troede, det kunde gaa an, at jeg spurgte ham derom. Hertil svarede han, at det kunde jeg godt gøre, og jeg kunde da lettest komme til at tale med

ham en Søndag en Tid efter Gudstjenesten, da han saa sædvanlig sad i sin Veranda paa Store-Tuborg. Jeg kunde da gaa op til ham ad Verandatrappen. Og dette Raad fulgte jeg. Jeg gik med bævende Hjærte op ad Trappen og ind til ham og fortalte ham, hvem jeg var, og hvorfor jeg kom. Han, den gamle ærværdige 87-aarige Mand, svarede venligt: »Sæt Dem paa Stolen ved Siden af, saa skal jeg sige Dem, hvad jeg har sagt.« Jeg blev straks rolig, og han sagde da: »Jeg sagde til Mændene fra Silkeborg, at saa længe Pastor Møller var i Sejling, syntes jeg ikke, de behøvede at tænke paa at faa en anden Præst, men blev han forflyttet, og de ikke kunde finde en anden Præst i Nærheden, de hjerteligt kunde slutte sig til, saa kunde de tænke paa at faa dannet en Valgmenighed, men jeg kunde ikke tilraade, at de dannede en Frimenighed udenfor Folkekirken — og allermindst da med Stouenberg som Præst.« Jeg gjorde en Bemærkning om, at jeg nok havde kunnet tænke mig, at den kristne Menighed en Gang kunde blive skilt fra Staten, men at der da maatte indtræde andre Forhold end nu. Hertil svarede han med en Betoning, som endnu lyder for mine Ører: »Ja, hvad der en Gang kan ske er ikke let at sige nu, men vil blot mine kristne Venner stræbe efter at leve et kærligt Samliv med hinanden og beflitte sig paa at staa i et venligt Forhold til det Folk, vi alle efter Naturen tilhører, saa tror jeg ikke, at det efter den Udvikling, vi er kommen ind paa med Sognebaandsløsning og Valgmenigheder i en nær Fremtid vil ske nogen Udtræden af Folkekirken her hos os.« Straks efter kom hans Kapellan, *Køster*, ind i Værelset og sagde: »Her ligger et Brev paa Bordet til Dem, Grundtvig, skal jeg læse det.« »Ja,« svarede Gr., og Køster læste da Brevet. Det var et Brev fra Stouenberg, hvori han fra Ord i Johannes Aabenbaring søgte at begrunde det rigtige i en Udtrædelse af Folkekirken. Gr. rystede paa Hovedet, medens K. læste, og da K. var færdig med Oplæsningen, sagde Gr. ligeledes med en Betoning, som jeg husker endnu: »Den Mand er paa vilde Veje, — naar vi vil foretage et alvorligt Skridt i Livet, saa skal vi ikke bygge paa dunkle Forklaringer af dunkle Ord, men da

maa vi have sikre og klare Ord i den hellige Skrift at holde os til.«

Dermed var Samtalen forbi, jeg takkede og gik, og Bevægelsen i Silkeborg tabte sig hurtigt. Men det var jo iøvrigt i 1870 under den fransk-tyske Krig en meget bevæget Tid, vi levede i. De fleste ventede, vi vilde komme med i Krigen, og jeg var for min Del forberedt paa, at det kunde ske. Vor Regering tog imidlertid Beslutning om, at vi skulde holde os udenfor Krigen. Og snart efter at denne Beslutning var taget, blev de indkaldte Soldater hjemsendt.

Jeg skyndte mig, saa snart jeg var kommen hjem, at rejse til Sejling Præstegaard og Silkeborg for atter at kunne se og tale med den Kvinde, der havde fulgt mig i mine Tanker i hele den Tid, da jeg havde været Soldat. Jeg havde let ved at træffe hende, da vi begge blev indbudt til at være nogle Dage i Præstegaarden. Og Enden blev — skønt ikke just, da vi var sammen i Præstegaarden —, at jeg blev trolovet med hende.

Vinteren efter blev jeg atter sammen med Niels Hansen Mortensen eller Niels Hansen, som han almindelig blev kaldt, (en ældre Broder til den bekendte Kunstmaler Hans Ager-snap), Lærer ved Højskolen i Vestkær. Vi vedblev altid at være gode Venner, indtil han døde som Forstander for en Realskole i Bramminge. Men ved nysnævnte Vinters Slutning skiltes vore Veje.

I Sommeren derefter var min tilkommende Hustru Elev paa Askov Højskole, og hun var meget glad ved at være der. Følgen blev, at ogsaa jeg fik Lyst til at komme til Askov for at høre *Ludvig Schrøders* Foredrag og til i det hele at lære en stor Højskoles Forhold at kende. Jeg talte med Schrøder om Sagen, og han var villig til at tage imod mig. Jeg skulde da komme til Skolen dels som Elev og dels som Lærer for Eleverne i Retskrivning, og jeg skulde saa have frit Ophold i Huset. Det var jeg særdeles velfornøjet med. Jeg blev paa Askov om Vinteren under Vinterskolen for Karle, og i to af de efterfølgende Sommermaaneder under Pigeskolen, og jeg havde stor Nytte af i denne Tid at høre Schrøders dygtige og

tit varmhjertede Foredrag. — Om Sommeren blev det bestemt, at jeg til Efteraaret skulde være Lærer paa Vinding Højskole ved Vejle hos *Hans Rosendal*. Men da Rosendal gerne vilde, at jeg skulde komme hen til ham den sidste Maaned under Pigeskolen i Vinding for at holde nogle Foredrag for Pigerne, førend vi til Efteraaret skulde begynde med Vinterskolen, gjorde jeg dette, og mit Ophold i Askov blev herved forkortet med en Maaned.

I Efteraaret 1872, i en Alder af 26—27 Aar, flyttede jeg saa til Vinding for der at virke ved Højskolen sammen med Rosendal, og i denne Virksomhed blev jeg i 5 Aar. Rosendal var en meget dygtig Mand. Faa var som han hjemme i vor Litteraturhistorie og Danmarks Historie, særlig Sønderjyllands Historie. Og han vidste ikke blot paalidelig Besked, men han var ogsaa en meget dygtig Fortæller og Foredragsholder. Undertiden kunde han ogsaa tale om et eller andet bibelsk Emne. Men Bestemmelsen imellem os blev dog den, at han paa Skolen skulde have som Hovedfag Litteratur- og Danmarkshistorie og jeg Bibel-, Kirke- og Verdenshistorie. Og vi arbejdede da særdeles godt sammen. Om Vinteren holdt vi hver 14. Dag om Aftenen offentlige Foredrag. De blev godt besøgt af Folk fra Omegnen, og Tilhørerne syntes, at vi paa en god Maade udfyldte hinanden. Vinteren gik i det hele godt, og Bestemmelsen blev da, at jeg skulde se at faa bygget Hus den paafølgende Sommer og blive gift til Efteraaret. Men heri skete der en Ændring ved, at Rosendals Hustru døde om Foraaret efter en Fødsel, og han, som var stærkt nedtrykt efter hendes Bortgang, foreslog nu, at jeg skulde gifte mig allerede om Foraaret, saa at min Hustru kunde hjælpe til at underholde Pigerne om Sommeren ved Sommerskolen og have Haandarbejde med dem. Vi kunde da om Sommeren bo i et Par Værelser hos Rosendal, indtil vi kunde faa eget Hus at bo i. Og saaledes blev det. Min tilkommende Hustru og jeg var meget villige til at gaa ind derpaa. Og saaledes kom da vor Bryllupsdag hurtigere, end vi havde ventet. Vi blev viede i Sejling Kirke af vor gamle Ven, Pastor Møller. I sin Vielsestale til os tog han til Tekst

Eliesers Rejse til Abrahams Slægt for at hente en Hustru til hans Søn Isak. Og han betonedes Labans Ord til Bruden, den »yndige« Rebekka: Vil du rejse med denne Mand. Og i det hele var hans Tale stærkt præget af den Godhed, han altid havde haft for den Brud, der nu stod for Alteret, og den var derfor mere end almindelig varmt følt. I Brudegave forærede Rosendals os et Kobberstik af det bekendte Billede af Kirkefaderen *Augustin* og hans Moder *Monika*, der sidder ved Siden af hinanden og ser opad, medens de, kort før hendes Død, taler sammen om det evige Liv. Han forærede os dette Billede, fordi jeg om Vinteren ved de offentlige Møder paa Skolen havde holdt nogle Foredrag om Augustins Liv, som han var glad ved. Og vi var derfor dobbelt glade ved Billedet. Ogsaa Schrøder sendte os — uventet — en Gave; og med glad og frejdigt Sind rejste vi fra Silkeborg til Vinding.

Sommeren gik godt, og Rosendal var ivrig for, at vi skulde faa bygget Hus i et Hjørne af hans Have. Vi havde ingen Penge at bygge for, men vor gamle Ven, Købmand Knop, var villig til at »laane« — eller rettere at *give* — et ikke ringe Beløb til Opførelse af Huset. Og Venner i Omegnen af Skolen var villige til at sætte »rentefri« Aktier deri. Paa denne Maade blev der Mulighed for at faa bygget et hyggeligt lille Hus, som vi flyttede ind i til Efteraaret. Og vi var glade derved. Min unge Hustru — hun var 21 (f. den 12. Marts 1852), og jeg 27 Aar, da vi blev gifte — stillede aldrig store *ydre* Fordringer til Livet, men vilde altid gerne finde gode Venner og Veninder. Og vi fik snart mange gode Venner i Vinding og Omegnen. Rosendal blev gift igen efter henvend et Par Aars Forløb og fik en god Hustru fra Sønderjylland, og vi arbejdede godt sammen i hele den Tid, min Hustru og jeg var i Vinding. I det lille Hus i Rosendals Have, vi boede i, blev vore tre ældste Børn — to Sønner og en Datter — fødte, og de 4—5 Aar, vi levede i Vinding, var i det hele en lykkelig Tid for os.

Hvorfor forlod vi da Vinding i Efteraaret 1877, efter at jeg havde været der i 5 Aar? Herpaa skal jeg senere svare.

Men her vil jeg gerne først skrive lidt om Forholdet mellem Rosendal og mig indtil hans Død. — Han forlod nogle Aar efter vor Adskillelse ogsaa Vinding og overtog efter Opfordring »Grundtvigs Højskole« i Lyngby, og ved denne Skole virkede han i 29 Aar. Men vi vedblev bestandig at staa i et venligt Forhold til hinanden. Da hans anden Hustru døde, skrev han til mig derom og bad mig komme over for at tale ved hendes Grav. Og dette gjorde jeg. Men Rosendal var da selv meget skrøbelig. Han havde Sukkersyge og saa meget daarligt. Og henved et Par Aar efter døde han i 1921. Da jeg i København hørte, at han var bleven syg, rejste jeg til Lyngby for at tale med ham. Hans Husholderske sagde, da jeg kom derud, at han laa til Sengs og var meget daarlig. Men da han hørte, at jeg var kommen, stod han op og var helt livlig. Han vilde ikke gaa i Seng først paa Aftenen, saaledes som jeg foreslog ham, at han skulde. Han bad mig derimod, at jeg, før vi gik til Sengs, vilde oplæse en lille Afhandling, som han havde skrevet om sønderjyske Forhold, for ham og rette mulige Fejl deri, da han ikke selv kunde se at læse, hvad han havde skrevet. Dette gjorde jeg, og da vi var færdige med Gennemgangen deraf, gik vi til Sengs, og jeg syntes da, at han efter Omstændighederne havde det helt godt. Men den næste Morgen, da jeg stod op, hørte jeg, at han var død om Natten. I den Tale, jeg holdt ved hans Begravelse, anførte jeg et Ord, som Grundtvig har skrevet om to berømte Konger i Norden (Knud den Store og Olav den Hellige). Den første af dem, havde han skrevet, »søgte *Redskaber* og fandt Misundere, den anden havde søgt *Medhjælper* og fandt Venner«. Og jeg anvendte da det sidste paa Rosendal, da jeg med Sandhed kunde sige, at han i alt Fald over for mig havde vist sig som en Mand, der havde søgt en Medhjælper og ikke et Redskab.

Og saa nu tilbage til vor Bortrejse fra Vinding. — I 1875 døde *Utoft*, der i faa — kun $2\frac{1}{2}$ Aar — havde været Forstander for Uldum Højskole. Hans Enke vilde paa ingen Maade sælge Skolen til *Jesper Madsen*, der havde været Medlærer hos *Utoft*, og han rejste saa i 1877 til Janderup ved

Varde for at overtage en Højskole der. Man var i Uldum i stor Forlegenhed med at faa en Forstander til Skolen, og henvendte sig da til mig. Utofts Enke sagde, at hun godt vilde sælge Skolen til mig, hvis jeg vilde købe den, og de Mænd paa Egnen, der havde Aktier staaende i Skolen, vilde lade dem blive staaende rentefrit i Skolen, hvis jeg vilde

overtage den. Desuden vilde Beboerne i Uldum i saa Tilfælde yde en Understøttelse til Skolen i 3 Aar af 400 Kr. aarlig. Min Hustru og jeg vilde nødig forlade Vinding, men vi trængte til at faa vore økonomiske Forhold forbedrede, og Rosendal kunde med sin bedste Vilje ikke give mig større Løn, end jeg fik. Det tiltalte mig at holde den gamle Skole i Uldum — en af de ældste i Landet — paa Benene og om muligt at skaffe den

Fremgang. Den havde ganske vist aldrig haft mange Elever, men med Guds Hjælp kunde det maaske lykkes at faa den bragt paa Fode, og kunde dette lykkes, kunde vore økonomiske Forhold forbedres, og vi kunde da faa Glæde af at have overtaget Skolen.

Enden blev da den, at vi bestemte os til at flytte til Uldum. Det havde ikke store Vanskeligheder at faa de Penge skaffet til Veje, der var nødvendige for at købe Skolen af Fru Utoft. Rosendal vilde overtage vort Hus i Vinding, og vore gode Venner i Vinding og Omegn var villige til at kau-

tionere for et Laan, der var stort nok til at købe Skolen for og faa Skolebygningen omdannet og istandsat.

Ja, og saa flyttede vi da til Uldum i 1877, kort Tid førend Vinterskolen skulde begynde. Til Medlærer fik jeg *Marius Sørensen*, der hidtil havde været Lærer paa Vallekilde Højskole. Han sagde straks ja, da jeg skrev til ham om at blive min Medlærer, og han føjede da til: „Gud give os Lykke og gode Raad, sin Naades Lys os tilsende.“ Han var en meget samvittighedsfuld og dygtig Lærer, der blev til stor Støtte for mig. Endvidere skulde Dyr læge *Michdal*, der boede i Kalhave tæt ved Uldum, holde Foredrag paa Skolen om Vinteren om Husdyravl. Endelig vilde Pastor *A. Andersen*, der havde været Seminarielærer i Jelling, senere Provst i Helsingør og Præst i

Vartov og nylig var flyttet til Uldum, hjælpe os med at holde offentlige Foredrag hver 14. Dag om Vinteren. Den energiske Læge Techs, der havde mange gode Interesser, og hele Uldum By var venlig stemt imod Skolen, og der var saaledes *Muligheder* for, at den, som omtalt, kunde trives.

Vi havde paa Skolen den første Vinter 33 Elever; det var ikke noget stort Tal, men efter Omstændighederne tilfredsstillende. Ved de offentlige Foredrag, som Pastor Andersen og jeg holdt, var Skolestuen sædvanlig overfyldt med Tilhørere, og ved den daglige Undervisning gik det, takket være

særlig Marius Sørensen, saa godt, som det paa nogen Maade kunde ønskes. Om Sommeren havde vi kun 13 Piger paa Skolen, navnlig som Følge af, at der blev holdt Pigeskole i Aale om Vinteren. Men i den følgende Vinter steg Elevtallet af Karle betydeligt, og alt tegnede saa godt, at Marius Sørensen i det 2. Skoleaar fik Mod til at gifte sig. Hans Hustru og min Hustru hjalp hinanden ved Haandarbejde m. m. den følgende Sommer, da Elevantallet af Piger ogsaa var bleven forøget. Og de arbejdede lige saa godt sammen som M. S. og jeg. Men i det 3. Skoleaar kom Sorgen til Huse.

Hen imod Jul i 1879 døde Marius Sørensens Hustru efter at have født en lille Datter, der ogsaa døde. Han stod da nu ene med Sorg i Sinde. Og den 13. Januar 1880 døde min Hustru efter at hun den 7. Januar havde født en lille Dreng, der levede. Kort før hendes Nedkomst sagde hun til en ældre Pige — Kirsten Pedersen, — der holdt Skole for Smaabørn i et lille Baghus, vi havde, at hun syntes, hun havde det anderledes denne Gang end foran tidligere Fødsler, og hun vilde kun vanskeligt kunne forstaa, at en Moder med roligt Sind kunde gaa bort i Døden fra sine Smaabørn — uden at jeg først senere fik noget at vide derom. Men da hun mærkede, at Døden nærmede sig, sagde hun til mig, at hun nu rolig kunde dø; thi hun troede, at Gud nok selv vilde sørge baade for vore Smaabørn og for mig, og hun vidste, at jeg vilde søge at føre dem paa en god Vej — hen til Gud. Og paa det aller-sidste, da vi talte sammen om Tid og Evighed, og jeg sagde, at Tiden jo kun var forsvindende kort i Forhold til Evigheden, sagde hun: »Ja, du kommer snart!« Jeg sagde: »Mener du, at jeg ogsaa snart vil dø?« »Nej,« sagde hun, »det var kun dette med Tiden.« Og snart efter sov hun hen. De sidste Ord, jeg hørte fra hendes Læber, var Ordene: »Herre Jesus!« Hun døde den 13. Januar ved Solopgang.

Paa hendes Begravelsesdag blev hendes Kiste stillet i Skolestuen, før den blev baaret bort fra Hjemmet, og vor lille nyfødte Dreng blev da efter et af hende udtalt Ønske døbt ved hendes Baare. Derefter talte jeg saa — saa godt jeg mægtede — nogle faa Ord om, hvad hun havde været for

mig og Skolen, og udtalte Haabet om, at jeg maatte samles med hende igen i de »evige Boliger«. I Kirken talte Pastor Andersen og Pastor Konradsen fra Hvirring alvorligt og trøsterigt, og ved en lille Spisning i Hjemmet talte Rosendal efter et Ord af Henrik Ibsen kønt til mig om »Sorgens Gave«.

Førend min Hustru døde, listede den ældre Pige, Kirsten Pedersen, sig hen til hendes Seng og spurgte, om hun ikke maatte faa Lov til at passe vor lille Dreng efter hendes Bortgang. Hertil svarede min Hustru jo, det vilde hun gerne, hun gjorde. Og saaledes blev det da. Hun blev i Huset hos mig som Husholderske og Plejemoder for Børnene i 17 Aar, og hun udførte altid sin Gerning med et fromt og opofrende Sind. Og jeg skylder hende megen Tak for den opofrende Tjeneste, hun har øvet imod mig og mine Børn. Nu er hun død for mange Aar siden.

Den »Sorgens Gave«, som Rosendal smukt havde talt til mig om, blev imidlertid en besk Skaal for mig at tømme. Min Skyld i Livet — ogsaa mod hende, min gode Hustru, der nu var taget bort herfra — kom til at hvile tungt paa mig, og jeg følte mig som en lamslaet Mand. En Dag, jeg var i Silkeborg, talte jeg med vor gamle Ven Købmand Knop. Han trøstede mig, saa godt han kunde, men sagde tillige til mig, at jeg gik saa tungt paa Jorden som en gammel Mand. Jeg maatte stræbe efter at komme til Kræfter igen. Og jeg følte, at han havde Ret.

Efterhaanden kom der dog mere Ro i mit Sind, men Spidsen af Svingfjerene var bleven klippet af mig, og jeg havde derfor vanskeligt ved at flyve. Forholdene var heller ikke lette at komme igennem med. Marius Sørensen finder med god Grund, at der nu ikke var nogen Udsigt til, at vi begge kunde ernære os ved Skolen. Han rejste derfor efter Vinterskolens Slutning til Vinding Højskole og senere til Jelling, hvor han blev Seminarielærer og lever endnu som pensioneret Lærer. Jeg skylder ham stor Tak for den korte Tid, hvori vi virkede sammen, og vi har altid siden bevarer et venskabeligt Forhold over for hinanden.

Efter hans Bortrejse maatte jeg søge at faa en billigere

Medarbejder, og jeg fandt en saadan i en ung Mand, som jeg kendte — Poul Pedersen Bjerger — der var personlig Medhjælper hos Schrøder paa Askov. Jeg talte med Schrøder om Sagen, og han indvilligede i, at Poul Bjerger kom til Uldum i et Aar. Han var en særdeles tjenstvillig ung Mand, der holdt meget af mig og gerne vilde hjælpe og støtte mig paa alle Maader (han er nu død), men i Lærerdygtighed kunde han ikke maale sig med Marius Sørensen; og hans Efterfølger Niels Vad kunde det endnu mindre.

Det er forstaaeligt, at Skolen under saadanne Forhold ikke kunde gaa fremad i Elevtal, og dette gik da ogsaa i Stedet lidt tilbage. Venner af Skolen mente alligevel, at der nok under min Ledelse kunde komme en Vending i Forholdene, saa at Skolen paa ny kunde komme til at gaa fremad, og for at støtte mig økonomisk skaffede de mig af med den Kautionsgæld, jeg havde, idet de forøgede Aktiebeløbet til 5500 Kr., der skulde staa rentefrit i Skolen, saa længe jeg vilde blive ved at være Forstander derfor. Og en vis Vending kom der da ogsaa snart derefter.

Kort før min Hustrus Død var jeg bleven valgt ind i Uldum-Langskov Sogneraad, og i Sommeren 1882 kom der 3 Mand fra Hvirring-Hornborg Kommune ind til mig og talte med mig om en Tanke, de havde fattet om at faa bygget en Jernbane fra Horsens over Uldum til Tørring. Jeg syntes, at Tanken var god, og de bad mig da, at jeg vilde virke for Gennemførelse deraf. Dette lovede jeg, at jeg vilde gøre, og jeg tog straks fat paa at faa Arbejdet derfor sat i Gang. Jeg var ikke Formand i Sogneraadet, men jeg bad Formanden om, at han snarest muligt vilde indkalde til et Sogneraadsmøde om Sagen. Dette gjorde han, og ved Mødet blev det enstemmig vedtaget, at vi skulde henvende os til Hvirring-Hornborg Sogneraad, hvori Pastor Konradsen var Formand, og til Aale-Tørring Sogneraad, hvori Gaardejer *R. Schmidt* i Tørring var Formand, for at søge at faa ogsaa disse Sogneraad til at gaa med i Arbejdet for Sagen. Begge Sogneraad gik med dertil, og de 3 Sogneraad henvendte sig da i Forening til Horsens Byraad for at

faa dette til at støtte Sagen. Ved et Møde mellem de 3 Sogneraad og Byraadet blev der da nedsat et Udvalg, der kom til at bestaa af de to ansete Medlemmer af Byraadet Fabrikant *Stallknecht* og Købmand *Kragh*, Pastor *Konradsen*, *Schmidt* og jeg, der da skulde søge at faa Sagen gennemført. Jeg blev valgt til Formand i Udvalget. Jeg indsaa, at jeg ved at paatage mig det store Arbejde, der vilde blive en Følge af Valget, kunde svække mit Arbejde i Skolen, saalænge Arbejdet paa Banen stod paa. Men jeg syntes, at det kunde blive til stor Gavn for Egnen, hvis Banen kunde gennemføres, og tillige for Skolen, der savnede en let Forbindelse med Omverdenen.

Jeg gik derfor ind paa at modtage Valget og kastede mig straks derefter med al mulig Energi ind paa at faa Sagen fremmet hurtigst muligt. Jeg mente, at den nok maatte kunne gennemføres i Løbet af et Par Aar, og i saa lang Tid kunde jeg nok arbejde for Sagen uden at ødelægge Skolen. Og kunde vi blot, mente Skolens Venner, faa Banen gennemført, saa kunde der nok derefter blive Raad til og Mulighed for at faa bygget en ny tidssvarende Skolebygning, hvortil vi haardt trængte. Saa kunde Skolen ogsaa komme til at blomstre og bære gode Frugter. Men det gik helt anderledes.

I Efteraaret 1883 var den fornødne Kapital til Baneanlægget — efter et stort Arbejde — bleven samlet ved Hjælp af Garantier fra de interesserede Landkommuner, Skanderborg og Vejle Amtsraad, Horsens Byraad og 100,000 Kr. i Privataktier. Og Sagen blev da forelagt af Indenrigsministeren i Folketinget. Men det var i Visnepolitikens Dage. *Berg*, der var Formand i Folketinget og paa dette Tidspunkt den mest indflydelsesrige Mand i Venstre, var en absolut Modstander af, at Banen blev gennemført *nu*. Den blev derfor begravet i Finansudvalget. Paa samme Maade gik det i Samlingen 1884—85, og i den efterfølgende Samling 1885—86 kunde vi (i det 1. Provisorieaar) slet ikke faa noget Forslag forelagt om Banen.

Under disse Forhold begyndte jeg stærkt at tænke paa

at forlade Uldum. Der var kun ringe Udsigter baade til at faa Banen bygget og at faa bygget en ny Skolebygning i en overskuelig Fremtid. Og mine Børn maatte have en anden Undervisning end den, jeg kunde skaffe dem i Uldum, hvis jeg skulde kunne hjælpe dem frem i Verden. Og denne Sag blev af afgørende Betydning for min Bestemmelse.

Der skulde i Efteraaret 1886 oprettes et Seminariekursus ved Silkeborg Realskole, og da jeg i dette Efteraar holdt et Foredrag i Byen, kom en af Bestyrerne af Realskolen, *Kr. Johansen*, hen til mig efter Foredraget og spurgte, om jeg ikke kunde tænke mig, at jeg vilde tage til Silkeborg og blive Religionslærer ved det omhandlede Kursus. Vi talte en Del om Sagen, og Enden blev, at jeg gik ind paa hans Forslag. Mine ældste Sønner kunde da faa fri Undervisning paa Realskolen. Og mine Børn kunde ikke komme til en for dem bedre By end Silkeborg — deres Moders Fødeby. Hendes gode kærlige Forældre var døde, men hun havde Brødre dernede, og jeg paa Forhaand gode Venner.

Højskolens Venner i Uldum kunde, saaledes som Omstændighederne var, ikke misbillige min Bestemmelse. Og Aktionærerne i Skolen overtog saa denne som deres Ejendom og kunde da handle med den, som de vilde. Jeg maatte kun love til Gengæld, at jeg vilde blive ved at være Formand i Baneudvalget og søge at faa Baneforslaget vedtaget i Rigsdagen, saa snart der var Mulighed derfor.

Jeg forberedte mig nu til min nye Stilling, saa godt jeg kunde. Det var kun et etaarigt Seminariekursus for unge Mænd, der havde taget Præliminæreksamen, og som vilde være Lærere, jeg skulde arbejde ved. Det var ingen let Sag i Løbet af kun et Aar at gennemføre en ordentlig Religionsundervisning, men ved Eksaminerne gik det dog meget godt i »Religion« for vore Seminarister. Jeg var derfor glad ved Undervisningen. Og ved Realskolen og Seminariet var der en særlig dygtig Lærer, som jeg var glad ved at arbejde sammen med. Det var den nuværende Seminarieforstander *Vinther*, som jeg den Gang blev gode Venner med og har været det siden.

I Rigsdagssamlingen 1887—88 havde Forholdene i Folketinget forandret sig. Det var nu ikke Berg, men *Frede Bojsen*, der var den mest indflydelsesrige Mand i Tinget. Jeg rejste da til København og talte med ham om Banesagen. Da Indenrigsministeren ikke vilde forelægge Sagen i Tinget, blev vi enige om, at den skulde indbringes deri ved privat Initiativ og ikke efter 1. Behandling henvises til Finansudvalget, men til et *særligt* Udvalg, som jeg fik Bojsen til at love, at han selv vilde gaa ind i. Saaledes gik det. Bojsen blev Formand i Udvalget og senere Ordfører. Og han forhandlede i Udvalget saa godt med den daværende Indenrigsminister *Ingerslev*, at han fik ham til at gaa med til, at der foruden Halvdelen af Ekspropriationsomkostningerne (hvilket var det almindelige) skulde af Statskassen udredes 25,000 Kr. pr. Mil til Anlæg af Banen paa Grund af, at den private Aktiekapital paa 100,000 Kr., der havde været tegnet til Banen, nu — paa Grund af Forsinkelsen med Gennemførelsen — var gaaet tabt. I denne Skikkelse gik Forslaget nu med Bojsen som Ordfører med Lethed igennem Folketinget, men Landstinget vilde paa ingen Maade gaa ind paa at vedtage Forslaget i denne Skikkelse, da det indeholdt et »nyt Princip«. Forslaget blev da hengemt i et Udvalg i Landstinget, og i Samlingen 1888—89 gik det paa samme Maade.

Under disse Omstændigheder fik jeg den Tanke, at vi da helst maatte opgive Tanken om at faa bygget en normalsporet Jernbane og nøjes med at faa bygget en smalsporet Bane, der var betydeligt billigere at bygge, og naar Landstinget herved kunde undgaa at gaa med til det »nye Princip«, maatte det antageligt kunne blive villig til at vedtage et Forslag om en smalsporet Bane. Jeg rejste da atter til København for at tale med Bojsen om Sagen. Han sagde, at til Trods for, at Minister Ingerslev var meget villig til at gaa med til det nye Princip, var han overbevist om, at det var umuligt for Tiden at faa Landstinget til at gaa med dertil. Det var derfor klogt og rigtigt nu at søge at faa Banen gennemført som smalsporet Bane. Den kunde i Virkeligheden,

saa længe der kun var Tale om en kortere Bane, gøre samme Nytte som en normalsporet Bane; og skulde Banen engang forlænges, kunde den ombygges. I Overensstemmelse hermed handlede jeg saa. Landstinget vedtog kort efter — i yderste Øjeblik, førend Rigsdagen skulde sluttes, — et Forslag om en smalsporet Bane, et Forslag, der da ogsaa derefter blev vedtaget i Folketinget.

Hermed var saa endelig efter $5\frac{1}{2}$ Aars Forløb Forslaget om en Bane fra Horsens til Tørring bleven gennemført i Rigsdagen i Foraaret 1889. Men da Planen var bleven ændret fra en normalsporet til en smalsporet Bane, maatte Garanti-beløbene paany vedtages af de garanterende Raad. Det gik imidlertid meget let hermed. Vejle Amtsraad og et Par Sogneraad fik nogen Nedsættelse i de tidligere vedtagne Garantisummer. Hermed var de fornøjede, og der blev snart efter valgt en Bestyrelse paa 7 Medlemmer, der skulde varetage Bygningen af Banen. Og hvorledes blev da nu min egen Stilling?

Jeg havde i 7 Aar gjort et betydeligt Arbejde for Banens Gennemførelse og havde ogsaa ofret en Del Penge derfor til mindre Rejser. Hvert Aar havde jeg været i København, medens Sagen laa i Rigsdagen, for der at virke for Sagen. Men disse Rejser var dog altid betalte af de to velstaaende Udvalgsmedlemmer i Horsens, da jeg ikke selv havde Raad til at betale dem, og Udvalget ikke forud havde sikret sig et Fond til Rejseomkostninger. Men nu, da Banens Gennemførelse var sikret, maatte jeg tænke alvorligt over min egen fremtidige Stilling.

I Vinteren 1889, da Forslaget om Banen blev gennemført i Rigsdagen, tænkte de to gamle Forstandere for Realskolen og Seminarieafdelingen i Silkeborg, *Kr. Johansen* og *J. Andersen*, paa at trække sig tilbage fra Skolevirksomheden, og Johansens Mening var da, at Vinther og jeg skulde overtage Virksomheden som Ledere af Skolen, men det var ikke muligt den Gang, at de gamle Forstandere kunde enes om en Ordning dem selv imellem, hvorved denne Plan kunde gennemføres. Der opnaaedes senere en Ordning, hvorved hovedsage-

lig Vinther kom til at lede Skolevirksomheden paa Stedet, og Silkeborg Seminarium blev da til et meget stort og stærkt besøgt Privatseminarium. Men da jeg i 1889 ikke kunde blive meddelagtig i Ledelsen, syntes jeg, at der nu ikke var andet for mig at gøre end at opgive Skolevirksomheden og søge at blive Driftsbestyrer ved den Bane, jeg havde ofret saa megen Tid og saa mange Kræfter paa at faa gennemført. Jeg vilde derved eventuelt kunne opnaa at faa en fast og sikret Stilling, og mine to ældste Sønner, der begge havde Lyst til at studere, kunde da faa begyndt derpaa ved at blive Elever i Horsens Statsskole.

Det var imidlertid den Gang ualmindeligt, at en ikke-teknisk uddannet Mand blev Driftsbestyrer ved en Privatbane (senere er det blevet anderledes), og da jeg søgte om Pladsen som saadan, rejste der sig af den Grund Modstand i Bestyrelsen imod, at jeg valgtes dertil. Men da blandt andre den gode, gamle Stiftamtmand *Regenburg* i Skanderborg stemte for mig, blev jeg ligefuldt valgt til Pladsen. Og da Valget skulde godkendes af den kongelige Kommissarius, var det ogsaa gamle *Regenburg*, der altid havde været meget venlig imod mig, naar jeg havde talt med ham om Banesager, der ved sin Anseelse fik den kgl. Kommissarius til at godkende Valget af mig. Jeg skulde kun, før jeg overtog Stillingen, forevise ham en Attest fra en Driftsbestyrer ved en Privatbane for, at jeg kunde udfylde den. Ja, og saa skulde vi have en teknisk kyndig Mand ved Siden af mig, der skulde føre Tilsyn med Banens Materiel (det blev sædvanlig Driftsbestyreren ved Juelsmindebanen), men han skulde ingen Indflydelse have paa Banens Drift.

Som man vil se, har jeg saaledes hovedsagelig gamle Stiftamtmand *Regenburg* at takke for, at jeg fik Stillingen som Driftsbestyrer. Men der var dog ogsaa en anden Mand, som jeg havde stor Støtte af under Valget. Det var Pastor *Konradsen* i Hvirring, der ikke blot var en dygtig Præst, men tillige en dygtig kommunal Mand. Han var paa dette Tidspunkt baade Sogneraadsformand og Amdsraadsmedlem. Han havde jo ogsaa arbejdet sammen med mig for at faa Banen

gennemført, og han var nu ogsaa indvalgt i Bestyrelsen for Banen, hvilket derimod ikke var Tilfældet med nogen af de to Byraadsmedlemmer i Horsens, der havde arbejdet sammen med mig, da de var gaaet af Byraadet og derfor ikke kunde vælges ind i Bestyrelsen. Og dette Forhold havde iøvrigt bevirket, at der var kommet en Modstander af mig i Horsens ind i Bestyrelsen i Stedet.

Medens Banen blev bygget — i hen imod et Par Aar — var min Husbestyrerinde og mine Børn i Silkeborg. Jeg selv opholdt mig derimod det meste af Tiden ved Nordfynske Jernbane og ved de Lolland-Falsterske Jernbaner for at sætte mig ind i Banedrift. Og fra Driftsbestyreren ved de sidstnævnte Baner fik jeg den af den kgl. Kommissarius begærede Attest.

Den 1. December 1891 aabnedes Tørringbanen for Driften, og jeg blev da nu Driftsbestyrer ved Banen og vedblev at være det i 30 Aar, hvoraf jeg boede de 25 i Tørring og de sidste 5 i Horsens.

Det var en let Sag at være Driftbestyrer ved en Privatbane i hine Tider. I den første Driftsperiode, vi havde, gav Banen et Driftsoverskud paa $1\frac{3}{4}$ pCt. af Laanet til Banen, og Driftsoverskudet steg gennem de 30 Aar, jeg var Driftsbestyrer ved Banen, saaledes at det i de sidste Driftsaar dækkede ca. 4 pCt. af Laanesummen. Det var mig en Glæde at se Egnens økonomiske Fremgang i disse Aar — og det var mig en særlig Glæde at se, at Uldum Højskole i Løbet af disse Aar under *Svenning Pedersens* Ledelse voksede op, blomstrede og kom til at bære god Frugt. Selvfølgelig var det først og fremmest Sv. Pedersen og Hustrus gode Ledelse af Skolen, der har bevirket dette Opsving, men Banen har jo dog nok bidraget *noget* dertil ved at skaffe Skolen en lettere Forbindelse med Omverdenen.

I 1897, 17 Aar efter min første Hustrus Død, blev jeg atter gift — denne Gang med Ida v. d. Merwede, der i sin Tid havde været i Huset i Hvirring Præstegaard, og som, da vi blev gift, bestyrede Huset for sin Fader, Rentier Chr. v. d. Merwede i Vejle. Hun var den Gang ca. 33 Aar gam-

mel (f. den 22. Decbr. 1864), og jeg 51. Vi har to Børn sammen, en Søn og en Datter, der nu begge er gifte. Hendes gamle Fader boede sit sidste Leveaar hos os og elskede den lille Dreng, vi da havde faaet. »Jeg tænker, han bliver Biskop,« sagde han.

Medens jeg var Driftsbestyrer og boede i Tørring, fik jeg i nogle Aar ogsaa andet at beskæftige mig med end Banedrift. I 4 Aar tog jeg til Horsens to Gange om Ugen for at undervise i Bibel- og Kirkehistorie ved et Kvindeseminarium, som Overlærer *Buchwaldt* ved Statsskolen havde oprettet. Og i 3 Aar var jeg Folketingsmand.

Undervisningen ved Seminariet havde jeg megen Glæde af. I de første 2 Aar var ogsaa Pastor Olesen (senere Biskop i Ribe) Lærer ved Seminariet — i Bibelforklaring og Troslære —, og han var en meget dygtig og livlig Lærer. Særlig i de 2 Aar, han var Lærer ved Skolen, fik Eleverne høje Karakterer ved Eksamen i »Religion«, hvori Karaktererne i de 4 Fag: Bibelhistorie, Kirkehistorie, Bibelforklaring og Troslære blev sammenregnede til én Hovedkarakter. Men, hvor megen »Livsoplysning« Eleverne fik ud af Religionsundervisningen, er en anden Sag, som det er vanskeligt at vide Besked om.

I 1909 stillede jeg mig efter Opfordring som Folketingskandidat i Fredericiakredsen, hvor jeg forud var kendt, imod Socialdemokraten L. Rasmussen — den senere Forsvarsminister —, der sad inde med Kredsen. Baade Højre og Venstre støttede mit Valg, og Rasmussen og jeg førte en meget livlig Valgkamp med hinanden; men Rasmussen sejrede med 36 Stemmers Overvægt af 6—7 Tusinde Stemmer. Og Grunden hertil, mente kloge Folk, var den, at da der paa Valgdagen af Jernbane- og Postfunktionærer blev stillet det Spørgsmaal til os, om vi vilde arbejde for en Nedsættelse af Tjenestemændenes Tjenestetid, svarede Rasmussen frejdigt Ja dertil, medens jeg derimod intet Løfte vilde give derom, da jeg ikke syntes, der trængtes til en saadan Nedsættelse, og det er rimeligt nok, at de mange Jernbane-, Post- og Telegraaffunktionærer i Fredericia af den Grund har stemt paa Rasmussen.

I Aaret 1910 var der atter Valg til Folketinget, og dette Aar stillede jeg mig med Bestyrelsens Samtykke ligesom Aaret før, efter Opfordring i Silkeborgkredsen, som Socialdemokraten *Jakob Christensen* sad inde med — og mente at sidde fast i. Da jeg talte med Stiftamtmand *Bardenfleth*, der da var Formand i Tørringbanens Bestyrelse, om Sagen og forklarede ham, at jeg maatte svare hurtigt paa Opfordringen, svarede han: »Stil De Dem blot — den Sag skal jeg nok klare med de øvrige Bestyrelsesmedlemmer!« Saa stillede jeg mig. Jeg var kendt ogsaa i denne Kreds, om end mindre end i Fredericiakredsen. Men baade Højre, Venstre og Frikonserverative med Grev *Friis* i Spidsen støttede mit Valg, og Muligheden for en Sejr var da saa god, som den overhovedet kunde være. Det blev en særdeles livlig Valgkamp — endnu livligere end i Fredericiakredsen Aaret i Forvejen, og meget mere anstrengende, fordi Kredsen var større. Jeg var saa hæs Dagen før Valgdagen, at jeg næppe kunde tale, og maatte gaa til en Læge for at faa ham til om muligt at bedre lidt paa Stemmen, og det gjorde han med god Vilje, saa godt han kunde. Og denne Gang sejrede jeg — saa vidt jeg husker med 40—50 Stemmers Overtal — til stor Overraskelse for de socialdemokratiske og radikale Vælgere i Kredsen.

Ved Valget i 1910 blev Venstre absolut Flertal i Folketinget, og der blev da dannet et Venstreministerium med *Klaus Berntsen* som Konsejlspræsident. Det politiske Arbejde, hvori jeg deltog i de to første Samlinger efter Valget, skal jeg ikke her omtale, da jeg ikke kan tillægge det nogen Betydning. Men i den tredje Samling — i Samlingen 1912—13 — blev det anderledes. Klaus Berntsen fremsatte da straks i Begyndelsen af Samlingen et Forslag til Ændringer i Grundloven, hvorefter blandt andet den privilegerede Valgret til Landstinget skulde afskaffes, og Landstingsmændene skulde da herefter udelukkende vælges af de kommunale Raad — Amsraad, Byraad og Sogneraad. Jeg havde imidlertid under Vælgermøderne i Silkeborgkredsen fremsat en helt anden Tanke om det Grundlag, hvorpaa en Ændring af Landstin-

gets Sammensætning kunde opbygges. Denne Tanke gik ud paa, at der vel eventuelt skulde være almindelig Valgret til Landstinget, men saaledes, at det kun var ældre Vælgere fra mindst 35 Aar af og op efter, der skulde have Stemmeret til Landstinget, idet jeg mente, at ældre Vælgere sædvanlig var mere modne og besindige end yngre Vælgere. Og denne Tanke fastholdt jeg ogsaa i Rigsdagen. Da Kl. Berntsen i Venstres Partimøde i Begyndelsen af Samlingen 1912—13 fremsatte Regeringens Forslag, udtalte jeg mig derfor straks derimod og anbefalede i Stedet at gaa den Vej, jeg under Valgkampen havde peget paa. Og mine Udtalelser vakte ikke ringe Opmærksomhed blandt Venstrepartiets Medlemmer. Førind Regeringsforslaget blev forelagt i Tinget, havde flere Medlemmer af Partiet sluttet sig til min Opfattelse, og Kl. B. anmodede da om, at ikke alle, der delte den, vilde staa op ved 1. Behandling af Regeringsforslaget i Tinget og tale imod det, men at de vilde overlade til mig ved denne Lejlighed alene at være Ordfører for den Opfattelse, jeg havde fremsat i Partiet. Og saaledes gik det. Men efter at jeg ved 1. Beh. i Folketinget af Regeringsforslaget i en længere Tale havde udviklet min Opfattelse, sluttede sig endnu flere af Venstrepartiets Medlemmer dertil, og hertil hørte selve Folketingets Formand, *I. C. Christensen*. Men han vilde paa dette Tidspunkt, for ikke at lægge Regeringsforslagets Gang til Landstinget Hindringer i Vejen, ikke offentlig udtale sig om Sagen. Socialdemokraterne og det radikale Venstre sluttede sig derimod afgjort til Regeringsforslaget, og det blev derfor med et meget stort Flertal ved tredje Behandling ført op til Landstinget — ogsaa vi, der ikke yndede Forslaget, stemte ved den Lejlighed derfor. Men her blev det modtaget med den størst mulige Uvillie fra Højres Side og hengemt i et Udvalg uden nogensinde at komme ud deraf.

I Foraaret 1913 skulde der paa ny være Folketingsvalg, og hvad da for mit Vedkommende? Jeg vilde da meget gerne stille mig paany, hvis der kunde findes en Kreds, hvori der var Udsigt til, at jeg kunde blive valgt. Kl. Berntsen og jeg, der havde kendt hinanden fra vor Ungdom af, var paa

ingen Maade bleven Uvenner paa Grund af min fra Regeringen afvigende Stilling i Grundlovssagen, og han tilbød at ville støtte mit Valg. Endvidere tilbød Grev Friis at ville støtte mig i Silkeborgkredsen, hvis jeg vilde stille mig der. Men Højre i Silkeborgkredsen vilde nu opstille en Højrekandidat der, og der kunde da ikke være Tale om, at jeg kunde blive valgt der. Min gode Ven i Rigsdagen *P. Th. Nielsen*, der boede i Skanderborg, mente, at jeg derimod muligvis kunde blive valgt i Skanderborgkredsen — særligt da der i denne Kreds endnu ikke var tænkt paa at opstille en Højrekandidat. Og jeg gik da ogsaa ind paa at lade mig opstille i denne Kreds. Men det varede ikke længe, før det blev bestemt at opstille en Højrekandidat ogsaa der. Det var da givet, at jeg heller ikke kunde blive valgt i denne Kreds. Og hertil kom, at Bestyrelsen for Venstre i Silkeborgkredsen mente, at det kunde gavne Valget af Dr. *Kragh* — den nuværende Formand i Venstrepartiet —, der var bleven opstillet i min gamle Kreds, hvis jeg trak min Kandidatur tilbage i Skanderborgkredsen, idet mange Venstre-vælgere i Skanderborgkredsen saa vilde stemme paa en radikal Kandidat der for at blive fri for en Socialdemokrat, og til Gengæld skulde saa radikale Vælgere i Silkeborgkredsen stemme paa Dr. *Kragh*. Jeg havde saaledes god Grund til at trække min Kandidatur i Skanderborgkredsen tilbage, og det gjorde jeg. Og Følgen heraf blev saa ganske vist, at der blev valgt en radikal Kandidat i Skanderborg. Men det hjalp ikke Dr. *Kragh* noget, — han *kunde* trods al sin Dygtighed ikke vælges i Silkeborg.

Valget blev i det hele et Nederlag for Regeringen. Socialdemokraterne og det radikale Parti fik Flertallet i Folketinget, og vi fik da i Stedet for Ministeriet Klaus Berntsen et Ministerium *Zahle*. Dette Ministerium fastholdt Kl. B.s Grundlovsforslag og opløste Landstinget. Og Landstingets Højre blev stærkt svækket ved Opløsningen, men det var alligevel stærkt nok til, at det kunde hindre Vedtagelsen af det baade af Kl. B. og *Zahle* ønskede Grundlovsforslag. J. C. Christensen havde imidlertid efter Folketingsvalget privat

udarbejdet et Grundlovsforslag, hvori han havde optaget den af mig fremsatte Tanke om at gøre en højere Aldersgrænse til Grundlag ved Valget til Landstinget, og dette Forslag blev da nu lagt til Grund ved Forhandlingerne mellem Tingene, indtil det i Forbindelse med andet Nyt blev vedtaget af begge Tingene og indføjet i den nye Grundlov af 5. Juni 1915.

Nogen Nytte tror jeg da, at jeg paa den omhandlede Maade har gjort i den korte Tid, jeg sad i Rigsdagen.

I de Aar, jeg sad i Rigsdagen, havde Driftsbestyrer Holmblad ved Juelsminde-Jernbanen for min Regning hver Vinter ført det fornødne Tilsyn med Tørringbanen. Fra nu af overtog jeg igen Ledelsen deraf i 7 Aar uden at have anden Beskæftigelse. Men forinden jeg slutter Erindringerne om mit Liv, er der endnu en Mand, som jeg nærmere maa omtale og mindes. Det er den gamle »Gyllingpræst« *Otto Møller*. Det er ikke underligt, han er bleven kaldet »Gyllingpræsten«, thi han var Præst i Gylling og intet andet Sted i 54 Aar.

Han er den mest betydelige Mand, som jeg har kendt — og jeg har kendt ham og besøgt ham i hans gæstfrie Hjem igennem ca. 45 Aar. Allerede før min Konfirmationstid, da han var Kapellan hos sin Fader, havde jeg en Gang, som før omtalt, været med min gamle Lærer Mossing inde for at høre ham, og hans Ord og Personlighed gjorde da Indtryk paa mig. Men først efter at jeg havde taget Eksamen og var kommen til Sejling Præstegaard fik jeg Mod til, naar jeg i Ferierne var hjemme hos mine Forældre i Stensballe og herfra tog til Gylling Kirke, at gaa op til ham for at tale med ham. Og fra nu af kom jeg jævnlig, naar jeg havde Lejlighed dertil, ind til Gylling for at høre ham om Søndagen; og jeg blev da hos ham til næste Dag. Der var da rig Lejlighed om Eftermiddagen og Aftenen at tale med ham. Og jeg har aldrig kendt nogen anden Mand, der var saa let og god at samtale med som ham. Han vilde gerne samtale om, hvad der laa ham paa Sinde, og han sprang aldrig fra den ene Genstand til den anden, førend han var færdig med, hvad der kunde siges om den Ting, Talen var

om. Han var meget rig paa Tanker og har skrevet mange betydelige Bøger, som jeg ikke her kan nærmere omtale. Han var paavirket af Grundtvig fra sin Ungdom af, og han elskede ham. Men han var ikke *bundet* af ham. Han tænkte selvstændigt og var ikke paa ethvert Punkt enig med Grundtvig. — Naar jeg forlod ham, sagde han sædvanlig

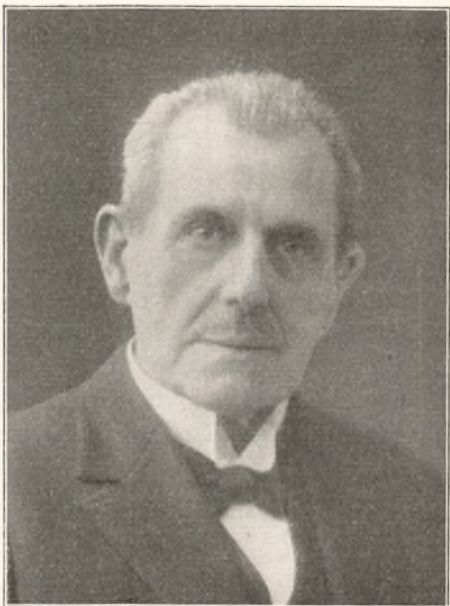
ved Afskeden til mig, hvilket jeg ved, han ogsaa sagde til mange andre: „Gud være med Dem!“ Og Ordene var i *hans* Mund ikke en Talemaade. Han udtalte dem med en Betoning, saa at man følte, der var Alvor og Sandhed deri. — Naar han skrev offentligt, kunde han skrive meget skarpt imod, hvad han mente var ødelæggende for de enkelte Mennesker og Samfundet. Dette gælder særligt om en Bog, han skrev om: „Nutidens Fritænkeri“. Den

sved. Men i sin Dom om de enkelte Mennesker var han skaansom, naar han kunde tro, det var ærlige Mennesker. Og ingen kunde være en bedre Trøster for Mennesker, der var i Nød end han. Der blev paa hans Begravelsesdag fortalt mig en lille køn Historie derom. Der var, blev der fortalt, en Kone i et Nabosogn, der var bleven kristelig vækket af Indre-Mission. Hun var kommen i en saa stærk aandelig Bevægelse og Angst for sin Synd, at hun var nær ved at gaa til Grunde derved. Ingen af hendes Omgivelser kunde trøste hende. Der blev da givet hendes Mand det Raad, at han skulde prøve at tage hende med ind til den »gamle

Præst i Gylling« og lade ham tale med hende. Dette Raad fulgte han, og da Konen kom ud fra sin Samtale med Otto Møller, var hun kommen til Ro og var helt forandret. Hun sagde da, at da den gamle Præst begyndte at tale med hende, syntes hun, det var som om det var »vor Herre selv«, der talte med hende, og hun var ham meget taknemlig for Samtalen.

Otto Møller er den Mand, der har haft størst Indflydelse af alle paa min kristelige Udvikling, og ogsaa jeg har stor Grund til at være taknemmelig imod ham for hans Indflydelse paa mig og til bestandig at mindes ham.

Da jeg var 75 Aar gammel, i Aaret 1921, søgte jeg Afsked fra Banen som Driftsbestyrer. Den fik jeg og tillige rigelig Pension. Min Hustru og jeg fik derefter i mit Føde-

sogn Væhr bygget en Villa, hvorfra der er Udsigt over Horsens Fjord til Bjerre Herred — denne Udsigt, som jeg, medens jeg var Dreng, saa tit havde glædet mig ved, samtidig med, at jeg længtes efter at komme ud i den »vide Verden«. Nu er jeg altsaa vendt tilbage til det Sogn, jeg gik ud fra. — Min eneste Datter af første Ægteskab har ligget til Sengs i 12 Aar lidende af en ondartet Leddegigt. Men hun har altid været aandelig klar, og hun har i Tro paa Gud baaret sine Lidelser saaledes, at hun har vundet mange Venner og Veninder. Min ældste Søn har i mange Aar været Driftsbestyrer ved »Sydfynske Jernbaner«, senere

Minister og er nu Landstingsmand m. m. Min næstældste Søn er Læge i Horsens, og den lille Dreng, efter hvis Fødsel min første Hustru døde, er Driftsbestyrer i Kolding. Det Haab, som hun før sin Bortgang nærede om, at Gud nok vilde sørge baade for mig og vore Smaabørn, er gaaet rigelig i Opfyldelse. Og de to Børn, som min nulevende Hustru og jeg har sammen, er ogsaa kommen i Stilling. Sønnen er bleven Købmand i Skiveegnen, og vor Datter er bleven gift med en Kommune lærer i Silkeborg.

Naar jeg da nu i en Alder af 87—88 Aar ser tilbage paa mit Levnedsløb, maa jeg føle, at jeg har meget at takke Gud for, men jeg ved, at jeg ogsaa har meget at angre. Da jeg var 69 Aar gammel, gennemgik jeg en meget farlig Operation. Og før Operationen kunde jeg i Stilhed kun bede Gang efter Gang den gamle Tolderbøn: »Gud vær mig Synder naadig.« Jeg tænker, at jeg, naar jeg paany kommer til at staa foran Dødens Port, først og fremmest vil komme til at bede den samme Bøn; men jeg tør haabe, at jeg ved Guds Naade og Frelsen i vor Herre Jesus Kristus trods al min Skyld dog alligevel efter min Bortgang herfra skal faa Lov at faa en, om end meget lille Plads i en af de »mange Boliger« i Faderhuset, som Jesus talte til sine Disciple om den sidste Aften, han var sammen med dem før sin Død.

N. P. Stensballe.

BRUGEN AF VORE FORSAMLINGSHUSE

RADIOFOREDRAG 3. NOVEMBER 1933

I dag aabner vore Ungdomsskoler Landet over deres Døre for Tusinder af unge Mennesker. Hvis de skal faa det rette Udbytte af en Vinter paa Skolebænken, maa Eleverne møde med Forventning og Arbejdslyst, med aabne Øren og modtagelige Sind. En god *Forskole* til Højskolen kan Samlivet med andre unge i det hjemlige Forsamlingshus være; og for gamle Højskoleelever kan Møderne i Sognets fælles Hjem blive en Genoplivelse af lyse Minder og tjene til Bestyrkelse af den Livsoplysning, der hjælper os til at bære med Smil min Byrde, at drage med Sang mit Læs.

Vore Forsamlingshuse er Børn af den danske Folkehøjskole. Det første blev indviet i *Aagaard* ved Kolding 14. December 1867. Forstander *L. Schrøder* paa Askov, som skulde tale dér, indbød Etatsraad Chr. Flor, Danskhedens og Folkeoplysningens utrættelige Talsmand, til at være med; han skriver i sit Brev: »I Starup Sogn ved Kolding har der under Navn af »Fostbroderskabet« dannet sig en Forening, hvis Kærne bestaar af gamle Højskoleelever fra Rødding og Askov. Dens Formaal er at virke for gensidig Oplivelse og Oplysning i dansk-folkelig Retning; tidligere har den holdt Møder i en Kro, men i Aar har den bygget sig en særlig Forsamlingssal.«

De Forsamlingshuse, der rejstes i de første Aartier efter 64, har sikkert den samme aandelige Baggrund som »Fostbroderskabet«s Sal i Aagaard. Gamle Højskoleelever slutter Kreds for at bygge en Arne, hvor den Ild kan holdes vedlige, de fik tændt paa Højskolen. De tilkalder deres gamle Lærere

og andre folkelige og kirkelige Ordførere og søger at drage Sognets unge med ind i det Aandsliv, der er blevet deres egen store Rigdom.

De gamle Forsamlingshuse er ingen Pryd i Landskabet. De blev bygget i en Periode, hvor der var liden Sans for Bygningsstil, og mange af dem blev rejst under 80'ernes haarde Landbrugskrise. Men vi skal hilse dem med Ærbødighed. Her samledes vore Fædre i pengeknappe Tider om de Værdier, som Møl og Rust ikke kan fortære; ofte var det Enkens Skærv, der blev bragt, for at Aandens Baal kunde tændes. Var den ydre Ramme tarvelig, saa blev Indholdet des rigere, naar Sangen forenede unge og gamle i sit festlige Kor, naar Hjærter varmedes, og Taager hævedes ved Ordets Magt. —

Forsamlingshusene blev *Øvelseshuse*. Paa Højskolerne følte Bønderkarlene Trang til at røre Lemmerne til Afveksling i det stillesiddende Arbejde. Takket være Etatsraad Flor fik Askov sin Gymnastiksal i 1872; flere af Skyttesagens Forkæmpere fik Forbindelse med Højskolen, og snart udviklede der sig et frugtbart Samvirke mellem Folkeoplysningens Mænd og de danske Skytte- og Gymnastikforeninger. Forsamlingshusenes Vægge blev beklædt med Ribber. Plint, Hest og Rullemadras fik deres Plads i Salens nederste Ende. Særlig efter at Lings Gymnastik var kommen til Landet over Vallekilde, blev Samarbejdet stærkt og inderligt med Hostrup som Forsanger (»Vi fik ej under Tidernes Tryk«) og under Motto: »En sund Sjæl i et sundt Legeme.« —

Hvorledes bruges et Forsamlingshus i vore Dage?

Vi tager vort Eksempel fra et middelstort højskolepræget Landsogn. Mange Steder svækkes Forsamlingslivet ved at udstykkes alt for stærkt, idet hver Landsby har sit Mødested; dette Sogn har den store Fordel, at her er kun een By og eet Forsamlingshus.

Ligesom Musikken har erobret Broderparten paa Radio-programmet, har *Gymnastikken* Førstepladsen i vort Forsamlingshus. Den store Sal bliver brugt meget flittigt til Legemsøvelser. Om Formiddagen af Skolebørnene. Om Eftermiddagen af Pigerne og Konerne. De unge Piger er saa ivrige,

at der maa to Hold til, det ene med Snoghøj-, det andet med Ollerupgymnastik. De to Systemer græsser fredeligt Side om Side, saa det ene Holds Leder gaar med paa den andens Hold. Om Aftenen rykker Karlene og Mændene ind.

Forsamlingshusets Oprindelse er ikke glemt. Dets Bestyrelse, i alt Fald Formanden, vælges med Møderne for Øje. Det er Bestyrelsens Sag at ordne Efteraarsmødet og sørge for fremmede Talere til de maanedlige Foredrag. Her er ingen særlig Foredragsforening. Vi har heri en Borgen for, at Forsamlingshusets oprindelige Linie fastholdes: at danne et *Hjemsted for alt, hvad der er ædelt, sandt og godt.*

Efteraarsmødet er Sognets store fælles Fest. Paa Gaardene lader man, saa vidt gørligt, Arbejdet hvile. I Landsbyens Haver er Hække klippede og Gange nyrevne. Folk er søndagsklædte; det daglige Livs Vrøvleri og de forskellige Meninger om stort og smaat, om Politik og Religion, er lagt paa Hylden. Nu sætter man hverandre Stævne i den store Sal, der er smykket med Markens Neg og Havens varme Efteraarsfarver. Slægt og Venner fra Nabosogne er mødt frem. Forventning og Lydhørhed slaar Ordførerne i Møde. I tre Dage mødes unge og gamle under Talerstolen hver Dag til to Eftermiddagsforedrag og en lettere Aftenunderholdning.

Derimod gaar det ikke saa godt med de almindelige Foredragsmøder. Dér kniber det at løfte i Flok. Men der udfolder sig dog et rigt og *mangeartet Mødeliv* Vinteren igennem. To Gange om Maaneden samles de unge i stort Tal; i de mellemiggende Uger falder Menighedsmødet, som Sognepræsten indbyder til, og et Foredragsmøde. Nu og da har Husmandsforeningen eller en af de politiske Foreninger Møde. Den lille Sal med Plads til 150 Mennesker er stor nok til disse Sammenkomster.

Hvilken Betydning har disse Møder? Kunde man ikke ligesaa godt blive siddende hjemme og lukke op for sin Radio? — I Sognets Hus møder jeg de Mennesker, jeg bor iblandt. Vi finder hinanden i Sangens Toner. Vi er fælles om det Ord, der tales; maaske kan Foredraget siden danne Grundlag for frugtbar Samtale ved Sammenkomster i Hjemmene. Ofte

stiger baade Sang og Tale »højere og højere frem mod det ene, som ikke aabnes for andet end Tro«.

Den ægte *folkelige Tale* har sin Styrke i at bygge paa det jævne. Den gaar ud fra det, Mennesker kender af personlig Erfaring, fra daglige Forhold i Hjemmets Samliv mellem Forældre og Børn, gamle og unge; lidt efter lidt udvides Synskredsen mod det store Samfund, der omgiver os, eller Talen bliver et personligt Vidnesbyrd om Livets evige Magter: Kampen mellem ondt og godt, Liv og Død; saa bygges der Bro op over Stjernerne. — Vore gode *Højskolesange* bekræfter dette Indtryk; maaske begynder Sangen med at tolke Ungdommens frejdige Livsmod for saa at søge en mere varig Trøst i, at Vej kender han, som har Styret.

Ofte ejer Forsamlingshuset derigennem *Missionsmuligheder*, som det saakaldte »Missionshus« savner, fordi det som Regel kun er de bevidst troende, som samles dér. Men skal Forsamlingshuset saaledes tjene som en »Folkenes Forgaard« til Helligdommen, lægger det et øget Ansvar paa Ledelsen af vore Forsamlingshuse. —

Det sidste Aarstid er der rundt om i Landet paa store Møder — i Odense, Viborg og Uldum — og i smaa Kredse skiftet alvorlige Ord om *Misbrug* af vore Forsamlingshuse. I mangfoldige Tilfælde skyldes dette dog, at det gode Navn er anvendt til at dække billige *Andelskroer*. I de moderne Gaarde og Huse er der ikke Plads til store Familiefester og Høstgilder, eller Folk synes, det bliver for besværligt for Husmoderen flere Dage paa Rad at holde det Gilde derhjemme, der skal til. Derfor har man bygget et fælles Gildeshus. For »at pynte paa det« holdes der maaske et Efteraarsmøde. Den samme Udvikling har dog ogsaa ført til, at de gamle Forsamlingshuse maa tjene dette Behov. Det behøver der ikke at være noget galt i, naar de Husbondsfolk, der gør Gildet, vaager over, at alt gaar lige saa smukt til, som var det i deres eget Hjem. — Ofte har det virket til Styrkelse for de gode Kræfter i et Sogn, naar vi efter en Jordefærd samledes om Kaffebordene i Forsamlingshuset til en lille enkel Mindefest over en af Sognets ædle Mænd eller Kvinder. —

Her er Talen ikke om Andelskroer, men om de Huse, der er Børn af den danske Højskolebevægelse. Desværre gælder det om dem, ligesom om vore Frugttræer, at de kan angribes af Kræft. Deres Modstandskraft er svækket ved *daarlig Økonomi*. Mange Huse er bygget saa billigt som muligt; det hæver sig ved at medføre store Udgifter til Vedligeholdelse. I Tyverne blev der rejst adskillige store velindrettede Forsamlingshuse, men man glemte, at efter de fede Aar kommer de magre. Man byggede paa Laan, saa disse Huse nu er ved at segne under en utaalelig Gældsbyrde. Aktionærerne har nok at slaas med hjemme i deres egen Bedrift; de kræver, at Huset skal bære sig. Den arme Bestyrelse skal skaffe Penge i Kassen. Foredrag giver ikke Overskud, skønt mange Ordførere i disse Krisetider nøjes med beskedne »Smaahonorarer«, saa der ikke er meget tilovers, naar Kørselsudgiften er dækket. Bestyrelsen fristes til at lukke op for Gilder og Gøgl, som den selv er led ved. Vi er inde paa Glidebanen. Forsamlingshuset bliver Huset »paa baade godt og ondt«.

De Foreninger, der bruger Huset, har ligeledes økonomiske Vanskeligheder. For at faa Penge i Kassen overbyder de hinanden med at arrangere Baller og kappes om at komme først til. Naar baade Gymnastik-, Fodbold- og Skytteforening skal feste, kan Sognets unge i visse Perioder af Aaret komme til Bal hver 14. Dag. Hvor Pengene kommer fra til alle de Forlystelser i disse Krisetider, begriber Skatteyderne ikke.

Det værste er, at adskillige Ungdomsforeninger er *maske-rede Balforeninger* og optager »passive« Medlemmer mange Mil bortefra. Derved dannes der Selskaber af forlystelsessyg Ungdom, der turér rundt til tre Baller samme Nat, og hvis Punge lænses for Sparepenge, men fyldes af Medlemskort. Ofte er der Smugkro i de Biler, hvori en saadan Bande af demoraliserede unge farter rundt. Ikke sært, at Forældre gruer for den Nat, da der skal være Bal i Forsamlingshuset, og at de gode unge betakker sig for at være med i et saadant tvivlsomt Selskab. Næste Morgen bærer Nabohaverne uhyggelige Spor af ubudne Gæster. Frø af Ugræs, i Form af tomme Flasker, er fåget over Hegnet. —

Hvad kan der gøres for at komme dette Uvæsen til Livs?
 1. Det første og vigtigste er, at vore Forsamlingshuse maa *økonomisk frigøres*, saa Bestyrelsen ikke behøver kritikløst at udleje Huset til hvem som helst og til hvad som helst blot for at skaffe Penge.

For at nævne en enkelt Ting: I 1920 lærte jeg den nye tyske Højskolebevægelse i Württemberg at kende. »Foreningen for Folkeoplysningens Fremme« søgte at samle alle Kræfter: Skole, Presse, Teater, Kunst — mod det samme Maal. Jeg blev modtaget med det Spørgsmaal: »I Højskolens Fædreland er det vel den danske Højskoles Mænd, der bestemmer, hvilke Film der fremvises?« Saa ung hin Forening var, havde den dog saa stor Indflydelse, at Filmsselskaberne i Berlin vidste, det kunde ikke nytte noget at komme til Sydtyskland med Film, som denne Forening ikke havde sagt god for. Herhjemme er nogle Sogne saa heldigt stillede, at der ikke er fast Biografteater. »Rejsefilmen« sørger for, at vi ikke er helt uvidende om Kulturens sidste Erobringer paa dette Felt. Den maa bede om Husly i Forsamlingshuset; derved faar dettes Ledelse Mulighed for at sikre sig, at »Rejsefilmen« møder med Film, der virkelig er værd at se.

Hitlers Magt over det tyske Folk beror for en stor Del paa, at han prædiker *Offer*. Vore udvandrede Landsmænd i Argentina er ikke bange for at bringe store Ofre, naar det gælder om at faa en Ordfører herhjemmefra, som kan bringe et godt dansk Budskab. Vi maa gøre det tilsvarende over for vore Forsamlingshuse. Hvad du evner, kast af i de nærmeste Krav! Vor Opgave kan løses, blot vi løfter i Flok. Lad de unge, der hører Sagnet til, og lad de tilflyttede Familier tegne Andele og tage deres Part af Byrden. Det er det sundeste, at de, *der bruger Huset, ejer det*; saa kommer der ingen Gnidning mellem Ejere og Lejere, og alle bliver interesseret i at holde Huset i Ære. Enten maa der een Gang for alle tages et Krafttag for at *gøre Huset gældfrit*, eller Andels-havere paa saa bredt et Grundlag som muligt maa tegne en *Garantisum*, der dækker de aarlige Driftsudgifter. —

2. Der maa sættes *en Bom for de grænseløse Baller*. Passive Medlemmer maa kun optages fra det Omraade, hvor vedkommende Forening har aktive Deltagere til deres Gymnastik eller Idræt. En saadan Bestemmelse udelukker de omtalte »Strøjfere«, der ødelægger den kønne Ungdomsfest for Sognets egne unge.

Dansen skal begynde til samme Tid som andre Sammenkomster. Til et Foredrag kan de unge samles Kl. 8. Hvorfor skal de saa komme drivende til Bal ved borgerlig Sengetid? En saa skabagtig Blaserthed over for en i sig selv sund og uskyldig Ungdomsglæde klæder ikke en livsglad dansk Landboudom.

Fik de begyndt Dansen i ordentlig Tid om Aftenen, kunde de vel ogsaa holde op, mens Legen er god, ved 1-Tiden om Natten, i Stedet for at danse til den lyse Morgen.

Overlad det til *en enkelt Ungdomsforening at holde Bal*. Det er en naturlig Opgave for Gymnastikforeningen; Dans er jo ogsaa en Form for Legemsøvelse. Gennem en saadan Sammenslutning vilde Foreningsballerne gaa ned til et rimeligt Tal, f. Eks. 8 om Aaret. Det vilde de unge være bedst tjent med. Det er sundt at eje Forventningens Glæde, men den gaar tabt, naar der er Bal hver 14. Dag! Ind imellem kunde der godt være *Sangle* eller Folkedans i Forbindelse med Gymnastik og Ungdomsmøder. Derimod har de politiske Ungdomsforeninger, der ikke kan holde Foredragsmøde, uden at der skal en Dans til bagefter, ikke Krav paa at tages alvorligt. — Krigsaarenes Rationering var til Gavn for vor legemlige Sundhed. En Begrænsning af Foreningsballer vil virke paa tilsvarende Maade. —

Hvis en Egns Forsamlingshuse *slutter sig sammen* om saadanne *Fællesregler*, skal det nok højne Foreningslivet. Om en Ugestid vil »Sammenslutningen af Forsamlingshuse paa Viborgegnen« være en fuldbragt Kendsgerning. Her griber man haandfast om Ondets Rod.

Vi citerer et Par af denne Sammenslutnings Grundbestemmelser:

De lokale Forsamlingshusbestyrelser vil søge ved Støtte fra Egnens Befolkning at skabe et saadant økonomisk Grundlag for Husene, at man ikke behøver *ukritisk* at udleje dem for at faa de fornødne Midler ind til Forrentning, Vedligeholdelse o. s. v.

Foreninger, der faar Ret til at leje Husene, maa kun optage Medlemmer inden for et bestemt, af Forsamlingshusbestyrelsen fastsat Distrikt.

Foreningssammenkomster slutter Kl. 1. —

Det vil ikke gaa af uden Kamp. De forlystelsessyge unge vil se deres Bevægelsesfrihed indskrænket og derfor prøve at ægge Kammeraterne til Protest mod et saadant Formynderskab og true med at forlægge Foreningsballerne til nærmeste Kro. Det faar saa være! I det lange Løb vil saadanne Bestemmelser sætte Skel, saa det kun bliver de daarlige Elementer, der lukker sig selv ude. Lad Forsamlingshusene atter blive rene Celler, saa Forældre trygt kan sende deres Børn derhen, og de gode unge kan vide, at her er alt grimt og raat bandlyst.

Hvad vil Følgen blive, hvis vi lader staa til? Ja, enkelte Steder er der naturligvis endnu en Enkeltmand, en »Fører«, oftest vel nok en Lærer, der har de unge i sin Haand, saa de lyster hans Bud, men det er de færreste Sogne, hvor dette gamle patriarkalske Forhold fra før 1914 endnu er bevaret. Hvis vi ikke selv vil bygge Landet med Lov og holde Justits i vore Forsamlingshuse, maa det offentlige gribe ind. Det er en Fallit, hvis vi skal søge Politibeskyttelse, men det kan hænde endog i rene Landsogne milevidt fra Købstaden, at et Forsamlingshus en Balaften bliver belejret af op til 100 ubudne Gæster udefra, saa der maa tilkaldes Politi, for at Sognets unge kan faa Lov at danse i Fred. Hvis vi lader Anarkiet brede sig, i Stedet for at slutte Kreds og staa fast, maa det ende med, at *Stat og Kommune* tager Kommandoen i vore Forsamlingshuse. —

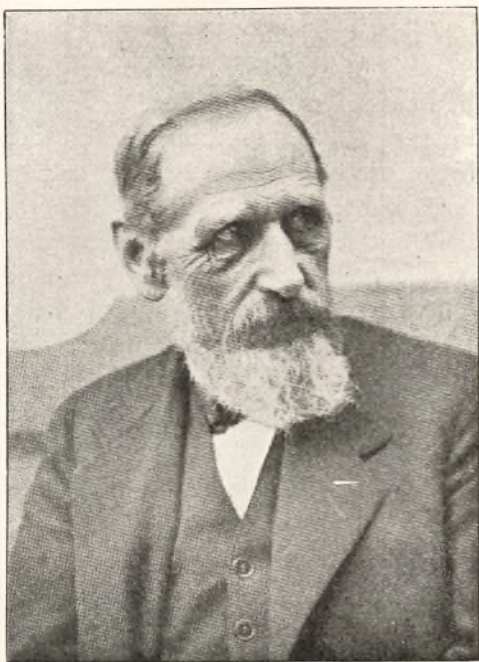
Det kunde være dejligt, om hvert Sogn fik sit ny velindrettede Øvelseshus med Brusebad, Sanitetsanlæg og alt til

Faget henhørende. Men de ydre Mure er ikke det vigtigste i et Hjem. Ofte ser vi et pænt grundmuret Hus paa kort Tid forvandles til en Svinesti, fordi de Mennesker, der bor dér, ikke har Sans for Orden og Renlighed. Og omvendt kan en lille forfalden straatækt Rønne i de rette Menneskers Hænder blive til en lun og hyggelig Rede. — Ligesaa med *Sognets fælles Hjem*. Det har meget at sige, at *de Mennesker, der skal passe Forsamlingshuset*, gør det med kærlig Forstaaelse. Bedst gaar det vel nok, hvor de bor i Forsamlingshuset. Paa nogle af vore Højskoler er der ingen skarp Grænse mellem Forstanderens Lejlighed og Skolens Stuer; Husmoderen bringer samme Orden og Hygge med sig overalt. Paa samme Maade kan Værtsfolkene i et Forsamlingshus frede om de store Sale og det lille Anlæg udenfor, som var det deres eget. — Billeder paa Væggen tjener til at gøre et Hjem hyggeligt. Den bedste Pryd i Forsamlingshuset er Billeder af de Mænd og Kvinder, der har sat Præg paa Sognets fælles Liv, og Billeder af Hjemegnens gamle Bygningsstil og Natur, som nu er ved at forsvinde.

Sognets bedste Mænd og Kvinder bør sidde i Bestyrelsen. *Bort med det skarpe Skel mellem unge og gamle*. Erfaringen viser, at de Møder og Gilder, hvor vi er sammen, gaar bedst. Vore gode unge lyser efter de ældres Nærværelse baade ved deres Foredragsmøder og ved Dansen. Det er ikke Meningen, at et Par ældre skal stille som Pladshunde for at vaage over, at det gaar pænt til ved de unges Bal. Men det vilde være en Betryggelse, om de ældre, der holder af Ungdom og hygger sig i deres Lag i Alvor og Gammen, vilde være med til de unges Fest. De unge Mennesker, der har en svag Karakter, opfører sig pænt i kendte Folks Selskab. De daarlige Elementer vilde blive borte, naar Sognets bedste Folk var med, som i Hjemmenes Legestuer i gammel Tid. Med en saadan Garde af ældre bosiddende Mænd i Ryggen vilde det være let for Ungdomsforeningens Ledere at holde uvedkommende paatrængende Gæster ude og sikre sig imod, at spirituspaavirkede Personer faar Adgang til Dansesalen. —

Vore Børn og vore unge er det bedste, vi ejer. Vi har ikke Raad til at lade dem gaa til Grunde, men maa bringe Ofre for, saa vidt vi rækker, at værne dem mod Tidens Ondskab. Lad Forsamlingshuset atter blive det Sted, hvor Ungdommen kun kan hente gode Indtryk, og hvor unge og gamle mødes til Alvor, Idræt og Leg.

Frederik Schrøder.

LANDSBYENS MALER: L. A. RING

1854—1933

Den hellige Frans har lært om fattigdommens hellighed; L. A. Ring har vist os fattigdommens skønhed.

I disse faa Ord formulerer en svensk kunsthistoriker sin vurdering af vor store, nylig afdøde kunstner *Lauritz Andersen Ring*. Og der er ingen grund til at pille ved den knappe, men rammende karakterisering, for den skal nok holde stik, hvis man da — vel at mærke — ikke gaar hen og komplet misforstaar ordet skønhed og tror, at det betyder noget i retning af det bedaarende, som faar os til at gispe og snappe efter vejret af lutter henrykkelse.

Skulde man i denne forstand kunne tale om *fattigdommens* skønhed, maatte armoden bades i eventyrets trylleglans, der forvandler pjalter til menneskets mest flatterende smykke og gør det trælsomme slid til idyl.

Men sligt har Ring visselig ikke paa sin samvittighed.

Hans lys over skikkelserne er ikke det varme og forsonende gyldenskær, men det dagklare, ubarmhjertige graalys, der røber hver lap og hver smudsplet paa klædningen og lader os tælle alle ansigtets kummerfyldte furer.

I hans kunst er intet usagt; intet tilhyllet.

Hvad den fattige selv paa sin tunge gang gennem verden ængstelig søger at dække over, saa vidt det lader sig gøre, røber Ring. Derfor var det da heller ikke mærkeligt, at en københavnsk kritiker, der ikke havde bedre forstand, straks var rede til at paatrykke ham stemplet: hæslighedens apostel.

Lad gaa med at kalde ham apostel. Hans dejlige ansigt med det store hvide skæg og de venlige blaa øjne, hvis milde blik vennerne aldrig trættes af at prise, kunde nok svare til navnet.

Men *hæslighedens* apostel: Nej aldrig. Her har sven-skeren ret over for københavneren. Det var skønhed, han forkyndte, og skøn blev hans kunst derved, at han bag smuds og pjalter viste os — ikke en forgjort kongesøn eller prinsesse, men et *menneske*, hvis eneste fortrin er, at det hører virkeligheden til; virkelighedens barn paa godt og ondt; virkeligheden undergivet i lyst og nød.

Mod dette menneske vender han sine venlige øjne, der ser alt; og mens penselen fæster paa billedet hver eneste lille iagttagelse, sker et under: et stykke lærred giver sig til at prædike; taler indtrængende til os om menneskeskæbner og en verden, hvor broderskabets baand dog trods alt omslynger os alle.

Visse prædikanter ynder at raabe højt og bruge stærke ord; men saadan et billede taler stille; det har sin styrke i vederhæftigheden. Dets tale kan overhøres i forbifarten, og da synes vi, at Rings kunst er tør og død; men naar vi faar stunder til at staa lidt stille og lytte, oplades vort øre og vi skønner, at liv savner denne kunst ikke. Sagte taler den kun, fordi den er ægte og slet ikke har de store ord behov.

»Han er guldværdien i det danske maleri,« skrev nordmanden Henrik Sørensen.

Og guld er nu en gang mere værd end messing, selv om dette undertiden har den stærkeste glans.

Rings kunst er ogsaa mere værd end de billeder, der i hans ungdoms aar blændede godtfolks øjne ved deres prangende messingglans, saa at man ganske oversaa den usselige landsbymaler.

Nu er hine glemt; men Ring gaar med sikre skridt frem mod det største maal, en kunstner kan naa: at blive folkets eje. Han roses af de lærde og elskes af de umyndige.

En bonde havde arvet et maleri og gik til Statens Museum med det for at faa at vide, hvor meget det var værd. Han blev skuffet og bedrøvet, da man sagde ham, at det kun vilde indbringe lidt, hvis det blev solgt; thi han havde regnet med, at naar han skilte sig af med det, kunde han købe et billede af Ring.

Ham kendte han, og ham holdt han af.

*

Lauritz Andersen hed han kun, da han første gang blev kaldt ved navn, efter at han den 15. august 1854 var kommet til verden i den lille sydsjællandske landsby Ring. Først senere hen knyttede han fødebyens navn til sit for at undgaa forveksling med sin fynske kaldsfælle Hans Andersen, der saa gjorde gengæld ved at kalde sig Brendekilde efter den by, hvor han kom fra.

Nu kender vi ham kun som L. A. Ring eller Ring slet og ret. Der er jo ingen mulighed for fejltagelse; hvem andre end kunstneren skulde vi vel tænke paa, naar vi nævner dette navn?

Og det er et tilfælde, der ser ud som en tanke, at landsbyens navn blev hans kunstnernavn; thi et landsbyens barn er han i eet og alt. I den blev han født, og i den blev han. Han hørte ikke til dem, der stormer verden rundt for at søge motiver og »fornylse«. Vel fik han sin bopæl flere forskellige steder i tidens løb, men altid paa sjælland og — bortset fra den korte studietid i København — altid i den lille by, hvor store og smaa kender hinanden.

Denne lille verden gav ham alt, hvad han søgte. Hvad skulde han med maleriske italienere, naar han havde den sjællandske husmand. Og han savnede ikke alpernes forrevne klippetoppe som motiv for sin kunst, naar blot han havde den flade strækning mellem Roskilde og København, som vi allesammen er enige om at kalde kedelig. Det er jo ganske sandt, hvad Karl Madsen bemærker, at »det er ingen velvilje for et menneske, der udtrykkes gennem et mundhelds ønske om at se ham rejse til Hedehusene.«

Men alligevel. Da denne by blev Rings hjemsted, gav han i sin kunst plads baade for den og dens mennesker.

Hvad travlhedenes børn ikke ænser, elskede han.

Og bagefter, med hans kunst for øje, kan vi allesammen se, at han havde ret. Da arver vi hans rige.

Han gjorde ej paa mesterværket jagt.

Det kom til ham: det næres simple pragt.

Han gav paa tingen fra sin tærskel agt.

Han saa igennem hverdagslivets larve.

Hvad han har skabt, det oversetes farve,

skal Danmark som en landsdel mere arve.

Johannes V. Jensen.

*

Som fjortenaarig var han blevet malerlærling i Præstø, og efter at han i fire aar havde haft en arbejdsdag, der ofte strakte sig fra klokken fire morgen til ni aften, og havde levet ved lærlingekost, der i de tider ikke lagde meget sul paa siderne, og ydermere ved sin faders hjælp havde erlagt 40 rigsdaler kontant, kunde han drage til København som svend; dog ikke uden at mester forinden havde mindet ham om, at nu først skulde læretiden ret begynde.

Velstand var lærlingen selvsagt ikke forvænt med; men da svenden nu efter en kort tid at have arbejdet i faget søgte ind paa akademiet og gav sig til at sætte sine farver paa lærred i stedet for at stryge dem paa fornuftige folks vægge og døre, tog rigdommen i hvert fald ikke til.

»Oftē gik han sulten til sengs,« skriver museumsdirektør Karl Madsen, der var hans ven fra ungdomsaarene og den første, der havde et aabent blik for hans storhed; »værre var det, at han ikke vidste, hvor han næste dag skulde faa noget at spise. Det forekom ham undertiden fristende at afslutte en saa elendig tilværelse. Men han behøvede kun at finde en tiøre for sin fod og ved dens hjælp erhverve sig fem tvebakker for atter at faa mod paa livet.« —

Hos den, der ikke er helt uden hjerte, fødes under saadanne levevilkaar medfølelse og hjælpsomhed over for dem, der har hjælp behov. Hos Ring fornægtede disse egenskaber sig da heller aldrig siden hen i livet. De gamle koner i Hede-husene forguede ham, fordi han altid var rede til at bistaa dem i stort og smaat.

Det var med hengivenhed i stemmen, at gamle Ane vaskerkone fortalte historien om sin elendige kakkelovn, der altid hellere gav røg end varme i stuen, indtil hun en dag klagede sin nød til Ring. Hastigt smed han frakken i Sofaen og helmede ikke, før han havde indmuret et nyt kakkelovnsrør. Og da var trækken i orden, for Rings snilde fingre kunde føre ikke alene en pensel, men snart sagt al slags værktøj. Interessen for haandværk og mekanik laa ham i blodet, fra han var lille, og den forlod ham ikke paa de gamle dage.

Om gamle H. F. Feilberg i Askov har jeg hørt berette, at da han var højt oppe i firserne, havde han en dag forladt studereværelset og var standset udenfor ved en automobil, som han nøje betragtede. Og saa pludselig vender han sig mod en af de tilstedeværende: »Sig mig, hvad er en karburator?« — Han vilde vide Besked om den nye tids foreteelser.

Ogsaa Ring havde altid lyst til at være med paa det nyeste, og hans evner svarede til lysten. Det var ikke alene kakkelovnsrøret i den gamle kones stue, han var i stand til at ordne; han magtede ogsaa centralvarmeanlægget i sin egen villa.

»Han havde faaet installeret et stort varmluftapparat,« skriver forfatteren Arthur Fang. »En tid vilde det ikke makke

ret. Enhver anden vilde have ærgret sig og faaet store haandværkerregninger. Men Ring tumlede selv gennem et par aar med det genstridige varmemonstrum og fik det til sidst, som han vilde have det. En tid skulde gæster, der selv havde interesse for sligt, altid ned i kælderen og se, hvad Ring nu

Bondedrengen ved sine lektier.

havde regnet ud og lavet om. Det var vist lidt af et savn for ham, da varmeværket til sidst blev i orden.«

Saaledes haandterede han hjemmevant og gerne med livets smaating til gavn baade for sig selv og andre; men derover glemte han ikke det, som var større.

I kunsten var han ogsaa smaatingenes mester. Han slap aldrig sit motiv, før han med sin spidse og sikre pensel havde givet en grundig skildring af *alle* dets enkeltheder.

At en maler af nyere skole, let irriteret af al denne omhu, halvt ærgerlig kunde udbryde: denne mand maler jo efter lineal! er forstaaeligt og maaske tilgiveligt; men det rokker ikke ved den kendsgerning, at den levende spændkraft altid var stærk nok hos Ring til at samle de mange enkeltheder til et kunstnerisk hele.

Hvor en mindre aand undertiden kan være nødt til at haste hen over smaatingene og samle sig om det store, for at ikke den hellige ild i sjælen skal kølnes under arbejdets mekanik, kunde Ring give sig tid til at faa alt med; ja nøjagtigheden var ham en fornødenhed, som han slet ikke kunde komme uden om, thi den hang nøje sammen med hele hans sinds egenart. Men at paastaa om hans glatte og gennemarbejdede billeder, at de blev til ud af haandværksmæssig dygtighed alene, er den groveste miskendelse af en kunstner, for hvem hvert eneste billede var en livsopgave; for hvem kunsten var den daad, der holder sindets sygelige drømme i skak.

*

At betragte et Ringsk billede er som at træde paa en vulkan. Jordskorpen, som er graa at se til, brænder under foden.

Man har ofte fremhævet Rings hjertelighed og med rette.

Den gjorde ham hjælpsom i livet og nænsom i kunsten. I billederne af forældrene udfolder denne side af hans væsen sig smukkeste og stærkest.

Men man forstaar ham ikke til bunds, hvis man ikke mærker varmen fra baalet, der brændte ham i sjælen; det baal, der tændes af verdensklogskabens og den beske livsvisdoms farlige gnist og næres gennem mødet med de mennesker, som tilværelsen handler ilde med. Det var vel ikke nogen tilfældighed, at paa boghylden i Rings stue stod alt, hvad Strindberg har skrevet.

Men medens luerne hos Strindberg flammer og knitrer, er der hos Ring kun at mærke den stille glød, der gør billedernes fint udarbejdede overflade varm som nystørknet lava. Kun en enkelt gang slaar flammen lysende igennem.

Husmandsfolk.

Under et billede satte han de to linjer af det gamle væg-
tersvers:

Nu skrider dagen under
og natten vælder ud.

Vi ser aftenen sænke sig over landsbykirken og kirkegaarden, men nederst i forgrunden under nogle store sten myldrer frem af mørket uhyggelige gespenster med dødningehoveder.

Her lades vi ikke i tvivl om, at verden for ham var andet og mere end en hyggelig lille landsby, hvor mennesker kan gaa og være rare ved hinanden. Nu ved vi, at han har set ind i tilværelsens afgrunde, hvor mørkevæsenerne lur.

Derfor blev han det lidende menneskes fortrolige med-
vider, overalt hvor han traf det stedt i livets strid, og den
strengte realisme i hans stil, som man har kaldt ubarmhjer-
tig, fordi den altid siger *hele* sandheden, bliver os et vidnesbyrd
om, at Ring var medlem af det hemmelige broderskab, som
Kielland skrev om til Strindberg: »Denne hemmelige hulken
i den »hjerteløse« stil er som et frimurertegn, hvorpaa vi
kender hinanden; de indignerede, de stille rasende; de mis-
fornøjede, der ikke har haab.« —

Den lyseste tid i Rings liv var de aar, da hans elskelige
hustru vandrede ved hans side. I de billeder, han malede af
hende, er det solen, der lyser, og ikke en flakkende lue fra
sjæledybets baal.

Men det længste stykke af sin livsvandring maatte han
foretage alene. Han var 42 aar, da han blev gift, og ti aar
før han kaldtes hustruen bort. Ved hendes død gik han en
tid helt i staa. I en ung mands stambog skrev han:

Gammel og træt
af livets glæder og besværligheder træt.
Jeg bøjer mig, bøjer mig dybt
for ungdommens ret.

Han var en mand i kamp med livet og ofte ved at ligge
under i mismod, men altid rejsende sig paa ny gennem arbej-
dets velsignelse for saa endnu en gang at tage dysten op med
tungsindets dæmoner, indtil sejren var vunden.

Derfor brænder hans kunst i sindet som vulkanen under
foden, og den fredelige landsbys stille maler med det milde
blik i øjet synger med paa tonen fra Ambrosius Stubs dyb-
sindige vers:

Fra vuggen til graven maa krydses omkring
blandt haabets og frygtens de stridige ting:
snart vipper vi oppe
paa bølgernes toppe,
snart nærmes vi grunden i flyvende spring.

Den 10. september 1933 døde L. A. Ring.
Dansk kunst har mistet en af sine store.

Konen paa kirkegaarden.

Naar man undertiden hævdede, at Ring var konservativ og gammeldags, hang det vel sammen med, at han holdt fast ved sin spidse pensel i en tid, hvor den brede stod i højest kurs.

Men gammeldags var han mindst af alt.

Han var helt et barn af sin tid; den tid, hvor Skjoldborg udslyngede sit ildnende raab: kommer I snart, I husmænd? og sang til pris for kulturens stille soldat uden baand og stjerner; den tid, hvor man efter verdenskrigen rejste mindesmærker for de menige, men ikke for generalerne; den tid, hvor man for første gang hørte tale om »det skjulte Norge« og »det anonyme Danmark.«

Fra dette sidste kom de til ham: hønsekræmmeren i landsbyen, tiggerbørnene uden for en gaard, den gamle kone paa kirkegaarden, oldingen, der ved sine stokke humper over landsbygaden i Hals og alle de andre.

De tæller ikke med, naar tidens historie skal skrives. Deres lod er at falde navnløse i den store hær, der hver dag rykker ud til kamp for det, der ogsaa for dem hedder tilværelsen.

Men Rings kunst danner æresvagt om den ukendte soldats grav.

H. E.

Fra den fjerntliggende præstegaard sender vi vore julehilsener og gode ønsker til gamle uldumelever.

Lilly og Helge Elbek.

FRU KLARA CHRISTENSEN OG HØJSKOLEN

Lige saa vist det er, at Ungdom skænker Liv og Fart, lige saa sandt er det, at de ældre kan være med at præge dette Liv og give Farten bestemt Retning, naar ellers det rigtige Forhold mellem den ældre og den yngre Slægt er til Stede.

Den dertil nødvendige Samstemthed kan ikke presses frem. — Den naas ikke ved, at de ældre forsøger at agere ungdommelige, heller ikke ved, at Ungdom skal jages eller piskes frem til kunstig Modenhed. I saa Fald vilde det hele blive uden Holdbarhed og Styrke, være uægte og derfor virke utiltalende.

Nej, alt kunstigt Laven sig til bør her være udelukket. Ingen af Parterne skal gaa ud af deres gode Skind af misforstaaet Ivrighed for at behage den anden Part; men er dette først slaaet fast, saa skal det derefter være helt vidnefast, at

Forholdet mellem ældre og yngre kan betyde en saa stor Rigdom, at de ædleste og skønneste Værdier til begge Sider her kan gives og skænkes. Ja, det tør endog siges, at det er en Betingelse for god folkelig Udvikling og sund kristelig Vækst, at Traaden mellem Slægterne ikke brister; men at Værdierne stadig føres videre, mens Tider og Slægter skifter.

Dette kan ske paa mange Maader. Det kan f. Eks. ske derved, at et enkelt Menneske, Mand eller Kvinde, faar Lykke og Velsignelse til uden at være ansat eller forordnet dertil ganske frit paa Grund af sin personlige Værdi og Evne at virke opbyggende, vejledende og opdragende paa en Skare af Ungdom.

Et saadant Menneske var Enkefru Klara Emmy Henriette Christensen, født Slengerik.

Den ydre Ramme for hendes indholdsrige Liv har hendes Søn, den kendte Vejlelæge, Soph. Christensen, meddelt saaledes: Født paa Herregaarden Boller ^{20/8} 1854, hvor Faderen var Slotsgartner. — Senere førtes hun til Stubbekøbing, hvor Faderen H. V. Slengerik som Redaktør ledede Stubbekøbing Avis.

Sommeren 1876 var hun Elev paa Rødkilde Højskole. Det gav ikke blot Interesse for Højskoleliv, men tillige Udlængsel. Hun maatte have en Sverrigstur paa et Aars Tid. Senere kom hun som Husbestyrerinde til en Onkel paa Gaarden »Haraldslund«, hvor hun holdt Bryllup med Forpagter Hans Christian Dinesen Christensen i Aaret 1881. — Seks Aar senere flyttede Parret til Doverodde Mejeri i Thy, hvor Christensen styrede Mejeriet til 1896. Saa købtes Overbynedergaard mellem Horsens og Skanderborg, og her var nu Familiens Hjem til 1914, da Gaarden blev solgt, og man flyttede til Vejle, hvor Christensen døde 1918. Fru Christensen flyttede herefter til Viborg, hvor hun boede, indtil hun 1922 flyttede til Uldum.«

Et rigtigt Flytteliv, skulde man synes, sagde engang Læge Christensen om sin Mor.

»Ja, men hun har nu alligevel været hjemme hvert eneste Sted, turde jeg paastaa; thi hun havde en forbavsende Evne

til at slaa Rod og være — virkelig være blandt Mennesker, — og hun kunde huske dem, hun mødte.

Naa, hun maatte jo ud af og til. — Nogle har et lille Distrikt at mindes. Fru Christensens var overordentligt stort. De mange Rejser til Børnene og deres Hjem hjalp til. »Man skulde tro, at det ligefrem var for at drille en gammel Kone, at de Børn saadan har spredt sig ud over det ganske Land, sagde hun engang skæmtende — Viborg — Randers — København — Aagaard — Vejle — jo, det er en stor Omgang. »Godt at jeg har dem i Vejle,« endte hun gerne. —

Nu var hun altsaa bleven Uldum-Menneske. Først boede hun i Byens nordlige Del, og vi lærte hende snart at kende. Saa flyttede hun senere op paa Højskolebakken og var fra nu af vor nærmeste Nabo. — Vort Forhold til hende blev fra først til sidst venligt og godt.

Til saadan et nabovenligt Forhold hører naturligt, at begge Parter yder noget — at begge derfor ogsaa modtager. Nu er det vel aldrig let at gøre op, hvem der i saa Tilfælde mest bliver modtagende, men jeg mener bestemt at kunne sige, at det blev Højskolen og alle, der hørte den til. —

Først nævner jeg, at Fru Christensen altid var Højskolens Forsvarer, naar hun fandt, at det tiltrængtes og var paa-krævet. — Hun forstod nemlig det, som maaske kan være vanskeligt at fatte, at en Højskole maa leve sit Liv som et lille Samfund for sig. — Det vil sige, at man til Tider nok kan lukke Døre og Porte paa vid Gab og lige som sige til Mennesker: Kom kun ind og vær med, vi vil gerne dele med eder, medens man til andre Tider maa hævde: Nu lukker vi af for Verden udenfor, idet man da kalder til Samling om de særlige Opgaver, Skolen nu har. Da at blive draget ud vilde til saadanne Tider volde Forstyrrelse og Splittelse for saavel Elever som Lærere.

Fru Christensen kunde sige saa inderlig forstaaende til en af os: »Naa, De skal ind til Deres Bøger; men naar vi faar Tid, skal vi ordentlig bruge Munden«.

Til Sommerpigerne kunde hun sige med stor Myndighed, paa en Gang skæmtende og alvorlig: »Hæng nu i, bitte Piger. Tiden løber, inden vi ret véd af det.«

Jo, hun værnede Højskolens Gerning. Det mindes vi med Tak.

Hvorledes kunde det nu ske, at Fru Christensen, der allerede var over de halvfjerds, da hun blev vor Nabo, havde saa stor Lyst og saa gode Evner til at være i Ungdommens Lag, at de gav hende Hædersnavnet »Bedstemoder«. Forklaringen laa vist gemt i hendes paa en Gang lyse og alvorlige Livssyn, lige varmt og ungt, selv da Haaret allermest var hvidt. Det bedste fra et godt Barndomshjem og en rig Ungdomstid havde hun taget med, havde det i Gem som noget levende, hun stadig havde til Brug og kunde øse ud af til andre. —

En anden Uldumkone spurgte hende engang: Hvad faar De at snakke om med disse unge Piger? Hertil svarede hun med stort Humør: Jeg taler med dem om, hvad de skal, og hvad de skal lade være med. Jeg husker godt, hvordan det er, det sidder saadan indvendig.

Som hendes Ordforraad var djærvt, saadan var ogsaa hendes Væremaade. Hun gav Besked uden Følere, netop som Ungdom har bedst af det. — Jo, hun var paa denne Maade ikke blot Højskolens Værner og Forsvarer, hun var tillige dens Medarbejder, en solid Støtte til Hverdag og en festglad Ven paa Højtidsdage, naar hun af hele sit Hjerte gav sig hen til at synge, høre og samtale. Hvem husker hende ikke, naar hun sad paa sin bestemte Plads under Møderne, et Karakteransigt, rigtig med Præg.

Hun mægtede at naa meget lige til det sidste. Der var saadan »en Livsens Pust« i hendes Sjæl, at hun maatte virke og have noget Arbejde i Gang, snart med det ene og snart med det andet. I sit Hjem havde hun oftest fuld Fart oppe til Trods for Gigt og andre Mærker paa høj Alder. Hjemmets Døre stod mere end de fleste Steder gæstfrit aabne, og der var mange, ikke mindst blandt de unge, der med Glæde tog imod, hvad hun gav.

Men til andre Tider forstod hun ogsaa at hvile ud og være stille modtagende. Hun hørte til dem, der under ydre Ensomhed aldrig blev virkelig ensom. Dertil havde hun levet

for meget med Gud og Mennesker. — Hun ejede jo ogsaa saa mange at tænke paa — Børn, Svigerbørn og Børnebørn og saa de mange Venner og Bekendte, ældre og yngre, de sidste vel især fra hendes Højskoletid i Uldum. — For mig er der ingen Tvivl om, at det egentlige for Fru Klara Christensen, det, der bar oppe og gav hende den ægte og alvorlige Livsglæde, var hendes Kristentro. Her var hun saa sikkert forankret, at det maatte blive et Vidnesbyrd at mærke det for hver den, der gerne vil leve sit Liv i den samme Tro.

Vi her paa Skolen takker for hendes Nabovenlighed, for hendes Støtte og Medarbejderskab til vor Gerning; men især takker vi for, at hendes Liv blandt os var et Kristenmenneskes Liv. — Jeg ved bestemt, at jeg ogsaa maa frembære den Tak fra en Skare af Ungdom.

Svenning Pedersen.

Fru Christensen døde paa Vejle Sygehus 31. August 1933 og ligger begravet ved Siden af sin Mand paa Vejle Kirkegaard. En Broder var afdøde Statsrevisor Slengerik, en Søster er Enke efter Fyrmester Jensen.

DEN 3. NOVEMBER

Det er naturligt, at jeg ikke kan vide noget om, hvor meget I kan huske fra Eders Barndomstid, altsaa hvor mange Barneminder I har med, nu I er draget hjemmefra for at være her paa Skolen en Vinterstid.

Derfor kan jeg heller ikke vide noget om, hvorledes disse Barndommens Minder tegner sig for hver især blandt Eder, om de er lyse og glade, eller de er mørke og tunge. Begge Dele kan jo være Tilfældet, og paa den Maade taget er de fleste af Eder vel saa temmelig ens stillet.

En anden Side af det, der hører Barnelivet til, er I sikkert ogsaa fælles om, fordi det hører med til sundt og naturligt Barneliv: det er Drømmen om de kommende Dage. Børn tænker meget ofte paa, hvad de skal være, naar de bliver store, og der er sjældent hos Børn Tvivl om Muligheden af, at deres Barnedrøm kan gaa i Opfyldelse. Har ikke de smaa Gang paa Gang faaet at vide gennem Eventyret, at Helten kunde vinde Prinsessen og det halve Kongerige. Skulde det da blive ringere for dem?

Børn er fødte Lysseere. Tvivl paa Gud og Mennesker har endnu ikke nedslaaet deres sunde og frimodige Tro til Fremtiden. — Denne Barnets Evne til at drømme og fantasere er noget saare værdifuldt, som paa en god Maade gerne skulde værnes. Det gamle Ord »Barnet er Mandens Fader« er et Udtryk derfor; thi som Barnet leger og drømmer, bliver oftest Manden. At nedlægge rene og stærke Fremtidsdrømme i en Barnesjæl er en »Guds Gerning«, og det er Helligbrøde at ødelægge eller forurene dem for de smaa. Ja, det er endog den dyreste Sag for Land og Rige og Vorherres Menighed, at

der her udvises den største Omsorg og Varsomhed. — Næsten alle vore Stormænds Liv bærer fuldgyldigt Vidnesbyrd herom.

Men Barnedrømme kan skifte efter Tid, Sted og Alder. En københavnsk Præst fortalte engang, at han som lille Dreng altid drømte om »høje Steder«. Derfor vilde han til en bestemt Tid være Kusk paa en Skraldevogn. Fra dette Sted kunde han være højt hævet over andre, og alle forbi-farende maatte nødvendigvis lægge Mærke til ham og beundre hans høje Sæde. Siden blev det saa Prædikestolen, der drog ham, og derved blev det. Han sagde for Resten derom, at hans Drøm om Højheden havde skiftet nogle Gange, indtil en bestemt Vejledning og Paavirkning i Ungdommens Aar blev afgørende for ham.

Hvorledes Barnedrømme saaledes kan blive til Daad, har vi mange Vidnesbyrd om. Lad mig nævne et enkelt Eksempel.

I Viborg Domkirke findes nogle af de mest vidunderlige Billeder, vi har i vort Land. Der er endog bleven sagt om dem, at Norden for Alperne skal man forgæves søge deres Lige. — Det er Maleren Skovgaard, der her har skænket det danske Folk en Bibelhistorie i Billeder, malet paa Kirkerummets Vægflader. — Men den store Mester var ogsaa paa mange Maader særlig forberedt til dette sit Livs Størværk.

Som Barn hørte han sin Moder fortælle Bibelhistorie, og tillige sang hun derefter de bibelhistoriske Sange, som især Grundtvig har digtet til danske Børn. Det var Sang og Fortælling om Abraham, Isak og Jacob og videre frem til den ny Pagts Historie. — En saa stor Rigdom blev herved givet Drengen, at en hel Skare af Helte blev hans Ejendom for kommende Dage. Som en Indvielse til mandig Livsgerning havde han det fra denne Stund af i Sjæl og Sind.

Men en anden, en ny Indvielse fik han i de unge Aar. Han fik da Lov til som Medhjælper hos Maleren Professor Lund at opholde sig mange Maaneder i Viborg Domkirke. Det var Kirkeskibets Loft, der skulde udsmykkes. Men det, at han saaledes i længere Tid havde sin Gang i den herlige gamle Kirke gav ham ikke blot stor Kærlighed til denne, men

nu fæstnede sig tillige hans Barndoms Drømme. Her var Stedet — hvor der kunde skænkes Liv til den dyrebare Helteskare. Maatte det engang forundes ham at gøre det. Allerede Tilskyndelsen var en Oplevelse. Men tænk om Drømmen blev til Daad. Paa det kunde der ventes i Aaringer.

Og da Ventetiden var omme, og han med Farve og Pensel kunde skabe sine Skikkelser paa Kirkerummets Vægflader, ja da havde Moderens Sang og Fortælling bevist sin Kraft og Styrke; men Ungdommens Oplevelse i det gamle Kirkehus var ogsaa med. De gav Præg og Livsretning, de gav Kærligheden til Bibelens Fortællinger forøget Dybde og Forstaaelse. Der maatte derfor, da Kunstneren var den store Mester, fremkomme det Værk, som enhver dansk og kristen Mand af Hjertet maa takke for og beundre.

Jeg vender nu tilbage til mit Udgangspunkt. Det drejede sig om dette, hvad I havde bragt med hertil, hvilke Forudsætninger I er mødt med til Vinterens Arbejde. Om dette sagde jeg, at det ikke for mig var muligt at vide Besked.

Imidlertid ved jeg dog ret meget alligevel. Det skal ikke maales eller vurderes, hvad I aandeligt har arvet, og hvorledes I indtil denne Dag har forvaltet denne Arv, om den er øget eller ej. I er velkommen her uden Forskel og uden Hensyn. Men jeg ved noget andet om Eder — det mest betydende ved jeg. Jeg ved, at I er døbt i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn, og at det var som Menneskebørn, I blev bragt til Daad og gjorde til Medlemmer af Kristi Kirke og Menighed. Altsaa møder I her som unge Kristenmennesker. Det er Eders Adelsmærke. Men lige saa lidt, jeg kan vide noget om, hvordan I gennem Aarene indtil nu har brugt Eders rent menneskelige Arv, lige saa lidt ved jeg, hvor meget Eders Kristendomsgave har betydet for Jer indtil denne Dag. — Heller ikke det vil vi prøve at efterspore og vurdere. Vi byder Eder velkommen, som I er. Og vi vil forsøge, saa godt vi kan, at handle redeligt med Eders dobbelte Arv. — Men her indtræder der en Forskel. Det rent menneskelige hos Eder kan vi styrke, bekræfte, udvide og uddybe. — Vi kan kaste saa megen Glans over Hjem — Fædreland og Arbejdet her-

for, at det bliver en Kraft i Eders Liv. Vi vil gøre det af al vor Magt. Det er nødvendigt, at det gøres, hvis ikke vort Fædreland skal komme til at staa i Vaade. Dansk Ungdom i Syd kalder paa os, og vi vil ikke sidde denne Kalden overhørig. Men over for den kristne Arv, som blev indpodet Eder, i den hellige Daab, og som maaske er bleven levendegjort for Eder ved Paavirkning i Hjem og Skole og fra Mennesker, I har mødt paa Eders Vej, bliver Stillingen en anden, fordi den er givet ethvert døbt Menneske i fuldeste Maal, nok til Liv og tilstrækkeligt for Død.

Den er som et udtømmeligt Væld af Naade eller som et Bjærg af Kærlighed. — Vi kan kun vidne om, at Velsignelsen her er at finde, den timelige som den evige, nok til alle Dagens Timer og Gerninger, at den er der om Morgenens, naar vi staar op, og om Aftenen, naar vi lægger os til Hvile, saafremt vi med Tak, Tro og Bøn vil modtage og tilegne os Skatten. — Det er ikke muligt for nogen at forøge Guds Gave; thi ligesom Vor Herre Jesus Kristus bar det hele i sig, saaledes skænker vor Daab den fulde Gave. Vi kan kun vidne om, at her er al Rejsningskraft, Livsmod og Renhed at vinde, blot vi i Tro lærer at forsage Djævelen og hans Gerninger.

Men se, ligesom den unge Maler Skovgaard hentede Indvielse og vandt Retningslinie for sit Liv ved i sin Ungdomstid at opholde sig i Viborg Domkirke, saaledes er det vort Haab, at Eders Ophold her paa Skolen maa kunne blive Eder en lille Indvielse, at I her maa faa Hjælp til bedre at finde Vej fremover og opover. Alt, hvad vi har for her: Foredrag, Sang, Timer og Samliv skulde tjene til dette.

Velkommen hertil! Velkommen til dette alvorlige og glade at besinde Eder paa Eders dobbelte Arv og tage den i Eje til Velsignelse for kommende Dage.

Sv. Pedersen.

STUDENTERSETTLEMENTET

I forrige Aarhundrede havde den fremtrængende Maskin-industri slaaet Smaaandværkerne ud, og i Stedet voksede en stor Arbejderbefolkning frem i alle Lande.

Arbejderne levede den Gang i en Fattigdom, som det tilsyneladende aldrig skulde lykkes dem at hæve sig op over, og ganske naturligt begyndte de da at føle sig som en særlig Klasse i Befolkningen. Denne vaagnende Klassebevidsthed blev yderligere uddybet af Arbejderbevægelsens Førere, der advarede Proletariatet mod at have noget med de bedrestillede Samfundsklasser at gøre, som efter Førernes Mening kun tænkte paa at udbytte Arbejderne.

Klassebevidstheden udviklede sig til Klassehad, og Hadet blev sluppet løs paa den kristne Kirke, hvis Præster blev betegnede som Tjenere for Kapitalen, der betalte dem for at stille Proletarens Sult ved gyldne Løfter om Evigheden. Dette hadske Syn paa Kirken fik desværre Lov til at brede sig over Landene og slaa Rod i Arbejderne.

Kun Englands Kirke svarede paa Underklassens Anklage, ikke med Ord, men i Handling. Man begyndte et kristelig-socialt Arbejde blandt Englands Arbejderbefolkning for at frelse denne fra Klasseisolation og Materialisme. Ogsaa Akademikeren fik Del i dette Arbejde, idet en Flok Studenter kom paa den udmærkede Idé at flytte ud i Londons Fattigkvarterer og bosætte sig der blandt Arbejderne. Herved opnaaede de selv at opleve og forstaa Proletarens Liv, og samtidig søgte de gennem et kristent Levned at vise Arbejderne, hvilken aandelig Kraft der ligger bag Kristendommen. Denne Studenterkoloni kaldtes et Settlement, hvilket betyder Beboelse eller Bebyggelse.

Ideen slog saa godt an, at man i Udlandet fulgte Eksemplet og oprettede Settlements i Storbyerne. Her i Danmark blev Settlementstanken virkeliggjort 1911, hvor nogle Studenter under Ledelse af cand. teol. Morville startede Bevægelsen under meget beskedne Former med at leje et Par Værelser i en af Vesterbros Sidegader, og her begyndte man saa at samle gamle og unge blandt Kvarterets Arbejderbefolkning. I Aarenes Løb er Interessen for vort hjemlige Settlement vokset, og da baade offentlige og private Tilskud derved blev større, lykkedes det Danmarks Kristelige Studenter Settlement i 1931 at købe deres eget Hus, en 5-etages Ejendom i Saxogade Nr. 91, hvor der nu er indrettet Klublokaler i de fleste Lejligheder.

I det daglige Arbejde deltager 70—80 Studenter, men heraf bor dog kun en halv Snes i Settlementet. Settlementet ledes af en Bestyrelse, hvis Formand er en Professor ved Universitetet. Den daglige Ledelse varetages af to lønnede Sekretærer, medens Studenterne naturligvis arbejder gratis.

Settlementet har i Aarenes Løb faaet godt Tag i en Del af Kvarterets Befolkning, baade gamle Mennesker, Forældre, unge Mænd og Piger og Børn. Medlemmerne fordeles over en Række Klubber, og hver Klub ledes af 2—3 Studenter eller Studiner. Der er ca. 200 gamle Mennesker, fordelt paa 6 Klubber, Ungdomsafdelingen tæller ca. 150 Medlemmer, fordelt paa 4 mandlige og 4 kvindelige Klubber, og endelig er der ca. 300 Børn, fordelt paa 12 Dreng- og Pigeklubber. Hver Klub har een ugentlig Mødeaften, hvor Medlemmerne samles et Par Timer i Settlementet. De gamle underholdes med Sang, Oplæsning og en lille Kop Kaffe, hvorpaa der sluttet med en kort Andagt. De unge Mænd faar Tiden til at gaa med Sang, Oplæsning og Diskussioner, undertiden med indbudt Foredragsholder som Indleder. Endvidere spiller de Skak og Bordtennis, og Aftenen sluttet med Tebord og Sang. Om Foraaret spiller de Fodbold i Søndermarken og har nu deres egen Forening: »Studenter Settlementets Boldklub«, der som Medlem af Arbejdernes Boldunion fik tildelt en Rejse til Tyskland, hvor de spillede med tyske Arbejderklubber. Det

var en stor Oplevelse for dem, de har jo ellers ikke megen Udsigt til at komme paa Udenlandsrejser.

De unge Piger faar Aftenen til at gaa med Sang, Oplæsning og Haandarbejde. Børnene underholdes med Sang, Oplæsning, Lege og Husflid samt en Kop Te engang imellem. Medlemmerne af Ungdoms- og Børneklubberne betaler maa-nedligt Kontingent til Dækning af Udgifterne ved Anskaffelsen af Materiale til Husflid og Te og Brød.

Settlementet har ogsaa sit eget Bibliotek og et Medlemsblad.

Endelig har Settlementet sin egen Sommerlejr, »Lyngborgen«, en smuk 4-længet Træbygning, der ligger helt oppe ved Sejrbugten. Her skiftes Ungdoms- og Børneklubberne til at tilbringe Sommeren i Juli og August Maaned. Lejren kan rumme 60 Medlemmer, og hvert Hold er der 14 Dage.

Da undertegnede som nybagt Student meldte mig til Arbejdet derude, fik jeg straks et uhyggeligt Indtryk af Saxogade. Kommer man fra Raadhuspladsen ud ad Vesterbrogade, har man paa venstre Haand en Række mørke Sidegader, der fører tværs gennem Vesterbros Arbejderkvarterer helt ud til Søndre Boulevard, og en af disse er altsaa Saxogade. Som Modsætning til den festlige, storstadsmæssige Vesterbrogade virker Saxogade skummel, den er smallere, Husene synes derfor højere, og kun øverst oppe ser man en Stribe Himmel.

Her er jo heller ingen straalende Forretninger. Der findes en Del Tobaks- og Vinforretninger og ikke faa Marskandiserbutiker, hvor der sælges en Masse værdiløse Ting, som dog hver for sig fortæller sin triste Historie om et fattigt Hjem, der har maattet sælge en Stol, et Sæt blankslidt Tøj, nogle faa Bøger eller en snavset Mandolin for at holde Nøden borte.

Beværtninger er Gaden velsignet med. Naar Døren gaar op, ser man ind i et tobaksfyldt Rum med Skænk og Billard, her sidder Arbejderne og drikker Øl, mens de slaar i Bordene og raaber højt. Enkelte Værtshuse har Musik, og saa er Lokalet pyntet med kulørte Lamper og Papirsblomster, som altsammen giver Indtrykket af forfejlet Livsglæde.

Paa Gaden leger en Mængde Børn, man ser dem her lige til Kl. 11 om Aftenen. I Gadedøren hænger de arbejdsløse unge Mænd med Sixpencen og den uundgaelige Cigaretstump i Munden.

Om Aftenen føler man sig ikke altid vel til Mode ved at gaa herigennem, og Fredag Aften er altid uhyggelig. Da er det nemlig Lønningsdag, og en Del af Pengene omsættes

straks paa Værtshusene. Da bliver der let Slagsmaal i Gaden, og en saadan Aften kan man altid være sikker paa at faa Politibilens Signalthorn at høre.

Engang saa jeg et Op-løb uden for et Hus. Rustvognen holdt for Døren, og en Kiste blev baaret ned fra 5. Sal. Det var en gammel Kone, der var fundet død i sit lille Værelse, en fattig, glemt Kvinde, der ingen havde hos sig, da hun døde.

Kvarteret gjorde mig bange. Ikke at jeg frygtede for Overlast, men Saxogades Elendighed slog Fød-

Baggaard i Saxogade.

derne bort under det kønne og gode Livssyn, man som Barn havde faaet i et godt Hjem. Nu var det, som om man aldrig skulde faa Sindet rensat for det Indtryk af menneskelig Elendighed, man her havde set. Det glemmer jeg heller aldrig, men nu er det en Oplevelse at komme i Saxogade, man har Venner derude, de unge Mænd sludrer med en, og Ungerne kommer farende og stikker en snavset lille Næve frem til Goddag.

Jeg begyndte som Klubstudent blandt de gamle Koner. Det var et taknemmeligt Arbejde, da de var saa rørende

glade for, hvad vi gjorde for dem. Mødeaftenen begyndte Kl. 6, men allerede Kl. 4 mødte de op for at sidde i det opvarmede Lokale og sludre sammen. Sikkert sladrede og skændtes de ogsaa lidt, men naar Studenterne kom, var de altid en Flok rare, gamle Bedstemødre. Aftenens Glanspunkt var Kaffen med de to 5-Øres Kager til, den Dag sparede de da ogsaa Middagsmaden. Husbesøgene var et vigtigt Punkt i vort Arbejde for de gamle, og disse Besøg er en lige saa stor Oplevelse for Studenten som for den gamle Kone. Hun faar jo som Regel Lov til at sidde ganske alene i sin lille Stue paa 5. Sal, hvor alt dufter af en længst forsvunden Tid, da hun stod midt i Tilværelsen med Mand og Børn, og naar saa Studenten kommer, skal han have hele hendes Historie. Deres Ensomhed er trist, mange af dem har Børn, som de aldrig ser, fordi Børnene er gifte og bor ude paa Landet, ja, flere af dem har Sønner og Døtre i København, som de kun sjældent ser, fordi Børnene selv nu er midt i Livskampen.

Da jeg havde været et Par Aar hos de gamle, forlod jeg dem og gik over til en Drengeklub, bestaaende af 18 Drenge i Alderen 9—10 Aar. Blandt dem havde jeg mine bedste Oplevelser i Settlementet.

De københavnske »Gadedrenge« er jo et lille Folkefærd for sig, almindelig kendte for deres evige Grin, utrolige Flabethed og halsbrækkende Cyklekørsel. Mange kender sikkert den Situation, at man paa Gaden er ved at blive kørt ned af dem, og i Stedet for en Undskyldning faar man da i Farten et Tilraab som dette: Er han bevidstløs, gamle Tudse! Og man bliver paa en ubehagelig Maade Genstand for Folks smilende Opmærksomhed, men der er alligevel en forsonende Munterhed over Situationen, og glem saa ikke, at der bag Knægtens Næsvished som Regel staar en Principal, som ikke er til at spøge med, hvis Varerne ikke bliver bragt hurtigt nok i Byen. Mine Drenge var netop af Slagsen, alle sammen fra Arbejderhjem. Deres første Erfaring her i Livet er den, at der er noget, der hedder Penge, af dem skal baade Far og Mor og de selv leve, og det varer ikke længe, inden de selv maa hjælpe til at tjene dem. Allerede som smaa lærer

de ogsaa Angsten at kende, Angsten for at Pengene skal blive borte, enten ved at Far mister sit Arbejde, bliver syg eller bruger Ugelønnen paa Beværtningen. Men de lærer ogsaa hurtigt at klare sig, og Saxogades eneste gode Gave til dem, et ukueligt Humør, følger dem gennem hele Livet. Mange faar Bypladser, saa snart de kommer i Skole. Saa lærer de at kile sig gennem Storbyens Færdsel paa ofte livsfarlige gamle Budcykler, de faar deres Skrammer og Skældud, og de lærer at svare igen.

Hvad de har af Fritid, tilbringer de nede paa Gaden eller i Ejendommenes Gaarde, disse dybe Brønde mellem graa Mure, hvor der altid lyder en kogende Larm af legende Børn, ofte et Par Hundrede i hvert Komplex. Gaden og Gaarden over sin daglige, daarlige Indflydelse paa dem, og det er ikke altid, at de blot slipper med at faa deres Tale ødelagt af Banden og Smudsigheder; det er ikke ualmindeligt at træffe Drengene, der i 12-Aars Alderen allerede er moralsk for-dærvede. At holde dem inde er næsten umuligt, Stuerne er smaa, Sødskende mange, og maaske gaar Far arbejdsløs rundt derhjemme og er i daarligt Humør, nej, saa er der mere Sjov paa Gaden.

At blive stillet overfor saadanne Drengene kan give en nok at tænke paa. Klubben maa jo ledes i Frihed, Tvang kender Drengene nok til fra Skolen og Bypladsen, følgelig skal deres Klub være et Sted, hvor de kan føle sig helt fri, og Klubben skal helst byde paa mere Underholdning end Gaden.

Mærker Drengene imidlertid, at Studenten er interesseret i dem, skal det nok gaa, og han kan da ogsaa faa den Myn-dighed, som er nødvendig, hvis ikke enkelte skal ødelægge Underholdningen for de andre ved Pjank. Fart maa der være over Programmet, en kedelig Historie pibes ud, og en rask Fortælling hilses med Bravoraab. Har Studenten praktiske Evner f. Eks. i Retning af Husflid, faar Drengene straks Respekt for ham, og er Studenten dygtig til en eller anden Idræt f. Eks. Fodbold, beundres han som en Helt. Endelig maa Studenten ikke være for fintfølede, men maa være klar til at le med paa de rigtige Steder, — ogsaa naar Latteren gælder ham selv!

Engang Drengene havde været uartige, holdt jeg en længere Formaningstale til dem og begejstredes selv over min egen Veltalenhed, det *var* nemlig en flot Straffeprædiken, og da jeg sluttede, fulgte da ogsaa et Øjebliks Stilhed . . . , saa sagde den mindste i Flokken: »Bravo, Behrendt! engang til!«

Til daglig var de fattige i Tøjet og ikke altid lige renvaskede, men ved særlige Lejligheder, f. Eks. til Julefesten i Klubben, mødte de alle i fint Matrostøj, vandkæmmede og straalende af Forventning.

Om Foraaret tog vi undertiden paa Ture med dem i Dyrehaven om Søndagen. Sporvognsturen derud er ikke altid lige morsom for Studenten, især ikke hvis der blandt Passagererne er en pæn ældre Herre med langt Skæg. Han bliver omgaaende Skive for Drengenes rappe Bemærkninger, og selvfølgelig bliver Manden gal i Hovedet, beklager sig til Konkudtøren over de uvorne Knægte og sender Studenten straf-fende Blikke.

Naar vi saa spillede Fodbold i Dyrehaven, skulde Bolden nok havne i en fredelig Families Frokostanretning i det Grønne, og atter maa Studenten berolige en vred Mand. Men det er for Smaating at regne mod den Glæde, det var at se Ungerne boltre sig i det fri, og festligt var det en saadan Aften at marchere ind gennem Saxogade med dem, hele Flokken syngende og med Favnen fuld af friske Bøgegrene til Far og Mor, der nu skal høre om Turens vidunderlige Oplevelser.

Undertiden tager man paa længere Ture med dem. Saaledes havde jeg dem engang med paa en Cykletur til Kronborg. Frem og tilbage er det en Tur paa 13 Mil, hvilket maa siges at være en flot Præstation paa een Dag af en Flok 10-Aars Dreng, især naar man saa, hvad det var for Cykler, de kørte paa. Det meste af Saxogade drøftede ogsaa Turen, og man blev da enige om, at vi aldrig vilde naa derop. Vi var heller ikke naaet langt fra København, førend de begyndte at jamre, da kunde vi pludselig fra Strandvejen se Kronborg langt ude i den blaa Horisont, og fra det Øjeblik gennemførtes Turen uden et Kny. Da vi stod i Kronborg Slotsgaard, fortalte Drengene i Munden paa hinanden om

Sommerlejren „Lyngborgen“.

Karl d. X. Gustav, Belejringen o. s. v., Danmarkshistorien blev levende for dem i disse Omgivelser.

De bedste Minder har vi fra vore Ophold paa Sommerlejren ved Sejrbugten. Storbyens Børn har en levende Natursans, og alting undrer dem. Allerede i Toget derop raaber de Hurra for de første Køer, de ser paa Marken, og paa Lejren glæder de sig hver Dag over at kunne rende rundt i den fri Natur. Saadanne Fænomener som Frøer og Biller kunde de skrive udførligt om i deres Breve hjem.

Engang var en Studine taget ud til Skovene ved Søllerød med en Flok Settlementsbørn, det var smaa Piger, og mange af dem havde sikkert ikke været udenfor København før. De skulde overnatte i en Bjælkehytte, men førend de gik til Ro, tog Studinen dem med op paa en Bakke, hvorfra de havde Udsigt over de dejlige Skove ved Furesøen. Det var en smuk Sommeraften, og da Børnene saa al denne Skønhed, begyndte de allesammen pludseligt at græde. Saa stærkt et Indtryk gør Naturen paa Barnet fra Baggaarden.

Paa Lejren blev Drengenes blege Ansigter saa friske og brune, at det var en Fornøjelse at se paa. Lejrmaden vakte deres Undren, og de skrev hjem: vi faar Middagsmad *hver* Dag, eller: vi faar *to* Retter Mad! . . i Hjem, hvor begge For-

ældrene er paa Arbejde, maa Børnene jo ofte nøjes med Kaffe og Wienerbrød i Stedet for rigtig Middagsmad.

Dagens bedste Stund var maaske Aftensangen, naar Solen gik ned ude over Kattegat, og alle tredsindstyve Drengene sang: Der staar et Slot i Vesterled. . .

Naar de kom ind paa Sovesalene, var det imidlertid, som om noget af Storbyens Kloak kom frem i dem, man hørte Saxogades smudsige Sprog. Saa fortalte vi dem Historier for at faa dem til at sove, selv var jeg berømt for at kunne fortælle 4—5 Røverhistorier i Træk, men saa sov ogsaa hele Bundtet.

Opholdet paa Lejren er vor bedste Hjælp i Klubarbejdet, her oppe lærer Studenter og Drengene hinanden rigtigt at kende, Kammeratskabet mellem Drengene vokser sig stærkt ved de fælles Oplevelser og Minder, og de Medlemmer, der er med paa Sommerlejren Aar efter Aar, bliver Kernen i Klubben. Vinteren igennem drøftes Dagene paa »Lyngborgen«, og om Sommeren er der mange af Kvarterets unge Mænd, der efter endt Arbejde Lørdag Aften bruger Natten til at cykle op til Lejren for at kunne være der om Søndagen, hvor de kører tilbage om Aftenen. Det er frem og tilbage en Tur paa 26 Mil.

Husbesøgene er ogsaa et vigtigt Led indenfor Arbejdet i Drengeklubberne. Arbejderhjemmene er gennemgaaende mistroiske overfor fremmede, til at begynde med bliver Døren kun aabnet paa Klem, og Samtalen er kort, man har en klar Fornemmelse af ikke at være velkommen her, og man finder, det er bedst at gaa igen, men saa kommer lille Peter farende og trækker en indenfor. Dermed er Isen brudt, og man kan komme i det Hjem, naar man vil, og blive der i Timevis. Naar jeg kom paa Besøg, sad Drengen altid stille og artig, mens Faderen og Moderen snakkede med mig, og det at Forældrene havde anerkendt mig, kunde undertiden hjælpe godt paa Drengenes Opførsel i Klubben.

Hjemmene var naturligvis forskellige, og man gør jo snart den Erfaring, at Drengene fra gode Hjem altid havde en Karakter, man kunde bygge paa, hvorimod en Dreng fra et Hjem, der led af en eller anden Brist, næsten kunde mangle

Karakter, dermed være ikke sagt, at hans Natur var daarlig, men han manglede saa at sige Herredømmet over sig selv, havde ikke lært Respekt for noget eller nogen. Endelig er der undertiden uforklarlige Ting i Drengens Væsen eller Opførsel, som bliver forstaaelige, naar man lærer Forældrene at kende. I det hele taget lærer man i Saxogade ikke at anklage nogen, hverken Forældre eller Børn.

Arbejdsløsheden og Fattigdommen har opløst mange Hjem, Familiemedlemmerne holder nok sammen, men det gode Forhold mellem Mand og Hustru og mellem Forældre og Børn er gaaet i Stykker. De voksne Sønner hænger stadig paa Forældrene, og er de ikke arbejdsløse, bruger de det meste af deres Løn paa Restauration og til Cigaretter, Forældrene faar kun en ringe Sum for Kost og Logi. Endvidere er det ikke ualmindeligt, at de unge Piger derude faar Børn udenfor Ægteskabet, og saa maa Hjemmet tage sig af baade Datteren og Barnet. Tager man samtidig i Betragtning, hvor smaa Lejlighederne er, ja, det hænder, at en hel Familie boer i eet Værelse, saa forstaar man, at Haabløsheden i det Hele driver saadanne Mennesker ud i sløv Ligegyldighed. Under saadanne Forhold er det gerne Mændene, der først bukker under, Kvinderne derimod holder ud og paatager sig al Slags Arbejde for at holde Hjemmet oppe.

Det er trist at se voksne Mennesker gaa til Grunde, men det er værre endnu at se Børnene lide under Tilstande, som de dog ingen Skyld har i. Det er ikke underligt, om de svagere Karakterer iblandt dem fordærves, og man undrer sig snarere over alle dem, der slipper helskindede igennem Barn-dom og Ungdom i saadanne Omgivelser uden at faa legemlig eller sjælelig Men. Grunden maa rimeligvis søges i den tidligt udviklede Ansvarsfølelse. Jeg har saaledes hørt om en Mælkedreng, hvis Moder, en fattig Enke, døde, og en Maaned levede denne Dreng af en Sæk Kartoffler for at spare saa meget sammen, at han kunde betale sin Mors Begravelse. Den Dreng er født og opdraget i Saxogade.

Paa Grund af Eksamenslæsning forlod jeg Klubben, men dermed var Forbindelsen ikke brudt. Naar en af dem paa

sine Ture som Bydreng kom forbi mit Værelse, kiggede han undertiden indenfor, og laa man syg, kom de i Deputation og fyldte Værelset med deres Larm.

Efter et Par Aars Forløb blev jeg atter Medarbejder i Klubben for en kort Tid. De var nu i 15—16-Aars Alderen, konfirmerede og færdige med Skolen og allesammen forfaldne til Cigaretrygning. En Del var Bybude, enkelte Mælkedrenge, og nogle i Lære. Desværre forlod de ofte deres Lærepladser for at blive Bybude, og Grunden er ligetil. Som udlært Svend havde de kun Udsigt til at komme til at spadser, d. v. s. gaa arbejdsløse, derfor kunde de ligesaa gerne straks blive Bybude, det gav i Øjeblikket flere Penge, men fører naturligvis ikke til noget.

Deres Udvikling var forløbet forskelligt. Et Par af dem, to Brødre, havde været lidt vanskelige at have med at gøre som Dreng, men da jeg vidste, at Forholdet i Hjemmet ikke var helt godt, bar jeg over med dem. Nu et Par Aar efter var deres Hjem gaaet i Stykker, Moderen havde helt forladt Mand og Børn, og deres Fader blev alvorlig syg, saa han i lange Tider maatte ligge paa Hospitalet.

Men de to Dreng, holdt trofast sammen og hjalp hinanden med at betale Huslejen, for at Hjemmet kunde bevares, til Faderen engang kom hjem igen. Den ene var Mælkedreng, og den anden stod i Lære, saa med deres fattige Midler var det noget af et Kunststykke at faa det Hele til at gaa rundt, men de fik da ogsaa kun eet fast Maaltid om Dagen. Engang fik en af dem Hyre paa »Frederik d. VIII« og kom tilbage fra sin første Tur over Atlanten som en Seværdighed for Saxogade med sine spraglede amerikanske Slips og utroligt vide Benklæder. En Aften var jeg ude at besøge ham og Broderen, Stuen var fuld af Kammerater, og vi sad alle og hørte undrende paa hans Beretninger fra New York. Til sidst blottede han Armen og fremviste Tegnet paa sin ny Værdighed som Sømand: en frisk Tatovering af Stjernebanneret i straalende Farver. Men før jeg gik, maatte jeg først fortælle dem en rigtig Røverhistorie, ligesom den Gang vi var paa Sommerlejr sammen.

Brødbilen besøger Lejren.

Disse to Brødre havde tidligt faaet et stort Ansvar, og dette havde udviklet dem i den rigtige Retning. Deres Far og Mor var borte, og af Hjemmet var der ikke andre tilbage end dem selv, men et Hjem kunde de simpelthen ikke undvære, og saa lærte de at holde trofast sammen.

Der var en anden af Flokken, der som Dreng havde været meget følsom og uden særlig Modstandskraft overfor Livet. Han havde nu udviklet sig til en intelligent og fremadstræbende ung Mand, hvis højeste Ønske det var engang enten at kunne tale Arbejdernes Sag som Digter eller som Fører at kunne løfte dem op paa en bedre Plads i Samfundet.

Det vanskelige Punkt i Klubarbejdet var Andagten, hvor med Mødeaftenen plejer at slutte. Det kan være svært at skaffe den nødvendige Ro, og ofte har Studenten vist den Følelse, at hans Ord preller fuldstændig af paa Børnene eller de unge, selv om de forsøger at sidde nok saa stille. En kvindelig Settlementsstudent fortæller saaledes, at de unge Piger i hendes Klub engang bad hende om at holde op med Aftenandagten. »Det er for Deres egen Skyld,« sagde de, »vi ønsker ikke, at De skal staa til Nar for os. Guds Ord betyder nemlig ingenting for os, vi har siden 12-Aars Alderen været

udsat for saadanne Raaheder paa Gaden og Trappeopgangene, at vi ikke mere kan tro paa den gode Gud, som De taler om.«

Kvarterets moralske Fordærvelse gaar stærkt ud over de unge Pigers Sind. Det, de unge Mænd lider mest under, er Arbejdsløsheden, som rammer flere og flere af dem. Denne ustandselige Lediggang og Spadseren paa Gaden skal nok ødelægge selv den stærkeste Karakter, man mister Troen paa Fremtiden og sig selv, og gaar der alt for mange Aar, duer man ikke til noget mere.

Arbejdsløsheden avler Klassehad. Det kunde være vanskeligt for os at fastholde de unges Interesse for Klubarbejdet, de haarde Tider giver Smag for haard aandelig Kost. En Del af dem gaar over i Socialdemokratiets Ungdomsafdelinger, hvor de i Studiekredse kan samles til Drøftelse af sociale og økonomiske Spørgsmaal, og enkelte melder sig ogsaa ind i Kommunistpartiet. Dermed være ikke sagt, at de forlader Settlementet, de fleste af dem vedbliver at komme i deres Klub, men deres Søgen synes altsaa at gaa ud over Settlementet, som er kristeligt, og ikke politisk indstillet. Sekretær i K. F. U. M., Aage Falck Hansen, har rigtig sagt: Arbejdsløsheden har skabt en Situation, i hvilken Følelser som Fædrelandskærlighed og Kristendom er Luksusfornemmelser; det brændende Spørgsmaal for alle unge er nu: Hvordan faar jeg Arbejde, og hvordan skal jeg bære mig ad med at holde fast paa det.

Saaledes er det at være Settlementsstudent. Hans Oplevelser her kan blive bestemmende for hans Livssyn, hvis ellers han aandelig talt vil vove sit Skind. Hans Udbytte er rigt, og hvad enten han nu er Jyde, Fynbo eller Sjællænder, saa skal han nok ende med at blive Ven med Drengene fra Saxogade.

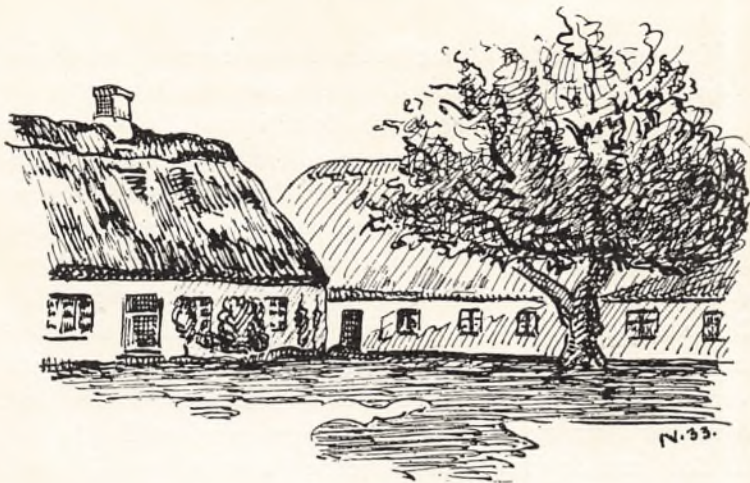
Min Erfaring —, og den er vist almindelig, — er denne, at man aldrig faar Frugterne af sit Arbejde at se, saa maa man tro og haabe paa, at de alligevel er der. Det eneste, jeg tør sige, er, at Drengene godt kunde lide at komme i Klubben og tilbringe en Aften sammen med mig og de øvrige Stu-

denter. Jeg takker Settlementet og Saxogade for alt det, jeg lærte derude, jeg takker Befolkningen, dem af dem, jeg lærte at kende, baade de gamle og unge, og endelig takker jeg mine Studenterkammerater i Arbejdet.

En Settlementsstudent har engang udtalt følgende, som jeg gerne vil slutte med: Naar Mennesker taler om Helte, mener de Mænd som Napoleon og Tordenskjold. Personlig nærer jeg større Beundring for den Arbejderhustru, der staar op Kl. 4 om Morgen og gaar ud og vasker Trapper for Folk, inden hun gaar til sit Arbejde, vasker Trapper for at holde et synkende Hjem oppe.

Hilsen til alle Uldum-Eleverne og især til Sommerholdet, og en glædelig Jul.

Th. Behrendt.

Aggersborg Præstegaard.

AGGERSBORG PRÆSTEGAARD

»Mine Erindringer er opfyldt af levende og stærke Barn-
domsindtryk. Disse betinger og former paa mange Maader
min Fornemmelse af Livet den Dag i Dag.«

(Jakob Knudsen, Tilskueren 1904.)

Det traf sig, at jeg i Høsten var paa en Foredragsrejse
nogle Dage i Hanherred; og bød det sig da saadan, at
jeg var Gæst hos en gammel Ven, hvis Hjem ligger i Aggers-
borg. Den Dag blev det mørkt, før det vel var blevet lyst, thi
der er meget at se paa de Kanter af Landet, og ikke mindst
for den, der er der første Gang.

Jeg havde ingen Tvivl om, hvor jeg først vilde gaa; det
maatte blive til den gamle Aggersborg Præstegaard, Jakob
Knudsens Barndomshjem. Velholdt og hvidkalket ligger den,
og med en Stump ældgammel Bindingsværksmur hist og her,
saa frønnet at man kan bore i det med en Stok. — Jeg var
baade inde og ude, i Stue og Have, og fik meget at vide om
gamle Dage, takket være min elskværdige og gæstfri Vej-
viser, den nuværende Præst i Aggersborg.

Tæt norden om Præstegaarden gaar de berømmelige fire Veje, — men lad nu Jakob Knudsen selv fortælle:

»Hvor jeg ser for mig, — ja, føler i min Sjæl — de fire Veje, ad hvilke man kunde drage ud fra Aggersborg Præstegaard. Her er nu først *Rimmevejen*, der førte langs Fjorden til Aggersund. Den har al Rejselængsel over sig og er Udgangen til den store Verden. Den næste er *Kjærvejen*, — det er helt Aggersborg, helt Hjemfølelse. Saa kommer *Vejen lige nordpaa* fra Byen, med saa mange Sidestier saa glat-trampede om Foraaret af de mange bare Fødder. Man kunde vanskelig blive tungsindig paa den Vej. *Den fjerde Vej* førte ogsaa ud i den store Verden, men ligesom ad en Bagdør, — til Bolbjærg og Havet. Den fjerde Vej er tillige Kirkevej, og her ved Vintertid har man jo tænkt sig det foregaa, som Grundtvig synger om i Julesalmen: »Vel mødt under Sky paa Kirkesti, paa Sne ved Midnatstide, — udbære vor Jul ej nænner I, derpaa tør nok vi lide.« — Paa de fire Veje har man kort sagt oplevet meget mere Herlighed end paa alle dem, man senere har vandret.« (Berlingske Blades Julenummer 1912).

Der er for mig altid noget vist betagende ved at staa paa selve Stedet; man er ligesom kommet Begivenhederne paa nærmere Hold og oplever dem stærkere. Hver Sommer er vi med Elevpigerne paa Jellinghøjene, og Laursen Vig fortæller om Gorm og Thyra og Harald Blaatand, og vi staver os igennem Runerne paa de to Runestene søndenfor Kirken. Jeg har lagt Mærke til, hvordan flere af Pigerne er henne at røre ved Stenen. Jeg forstaar dem saa godt, og jeg gør det selv, for der *er* nu noget særligt ved at staa paa selve Stedet, røre ved det, se det, — man oplever Begivenhederne langt stærkere, end naar man sidder ved et Bord og læser derom.

Og det var noget af den samme Betagethed jeg følte, da jeg for første Gang i mit Liv stod ved de fire Veje, hvor Præstens Børn havde leget deres mystiske Fantasilége og redet deres Kæpheste i Skum; — den lille Jakob foran, paa et Kasteskaf endnu længere end alle andres og med et Sværd

endnu grummere end Skræp, — ringere kunde det ikke være, thi han var jo den navnkundige Balten, den uforlignelige, uangribelige Kong Balten, der i den fantastiske Leg tænktes at være, som han selv mange Aar senere fortæller, »Konge, — sommetider nærmest over Danmark, sommetider over hele Verden. Han kunde vanskelig gøres for stor og mægtig. Hans Handlinger og Ord var altid udmærkede, og han var særlig saa berømt for sin Vittighed, saa han aldrig behøvede at give Prøver derpaa, hvad han ogsaa undlod. Ellers var han meget hidsig af Temperament, men det maatte en Konge gerne være. Hans Stilling paalagde ham kun en eneste Pligt, den: altid at gaa med Rynker i Panden, to dybe Rynker mellem Øjenbrynene. Naar jeg, hans Fremstiller, glemte dette under Legen, mindede Søster mig altid hviskende om min Forsømmelse. Hertil svaredes intet, men Fejlen blev øjeblikkelig rettet, og Legen fortsattes.«

Og her mellem Aggersborgdigerne og i Lyng og Havtorn udførte den navnkundige Kong Balten og hans Undersaatter de mærkeligste Bedrifter: »En Eftermiddag i Begyndelsen af September drog Balten og Sefratøren (Søsteren) ud ad Kjærvejen for at undersøge Terrænet, at der ikke skulde ligge Folk af Fjendens og lure der. Det var ved Meldmadstid, og de havde Proviant med, nogle Kalvekødben og Rugbrød. De var til Hest; men da de skulde holde Levnedsmidlerne i Hænderne, maatte de en Stund ride med Hestene under Armen. Det var en vild Egn, de red igennem. Her var Elefanter. Paa Agrene, hvor Gødningen var kørt ud, men endnu ikke spredt, laa der mægtige Ekskrementdynger efter disse store og farlige Dyr. Ude i Havtornkrat spiste man af de gule, sure Bær. Det var ikke for Velsmagens Skyld, men paa saadan en Ekspedition maa man jo helst leve af, hvad der falder for. De var tillige saa heldige derude i Krattet af træffe paa en større Samling Fjender, som de efter en haard Kamp drev paa Flugt. Efterhaanden som Aftenen faldt paa, forsvandt Manstrupbankerne, som de hidtil havde holdt Retning efter, og Taagen blev tættere. Nu huskede Sefratøren tillige, at der

i denne Mose skulde være en Brønd et Sted, uden Rækværk, blot et dybt, stensat Vandhul i Lyngen eller Græsset. Det varede ikke længe, inden Legen helt gik af dem, og de var ikke andre end Jakob og hans Søster, der ikke rigtig vidste, hvor de var henne, eller til hvilken Side Manstrupbankerne laa. De tog Kæppen i Hænderne og styrtede af Sted over Tuer og Knolde. Pludselig kom Søsteren i Tanker om, at herude paa Landevejen, der gik over Bankerne, var det jo, at Smed Jensen fra Aggersund havde mødt det Ligtog, der var Varsel for Mads Danielsen i Bejstrup. De kom hjem lidt over otte. Inden de gik til Ro, medens de spiste deres Aftensmad, var de dog atter blevet Balten og Sefratøren, og følte sig snart fyldte, dels af Mælk og Grød, dels af de store og farefulde Bedrifter, de denne Aften havde udført.«

Gennem et hyggeligt Studerekammer og en rummelig Spisestue kom jeg ud i Præstegaardshaven. Haven med alle de gamle Træer. De stod saa tavse med Grenene mod den blaa Himmel; men de kunde fortælle, for de har hørt Børnenes Tummel, drysset deres gule Løv over Leg og Lystighed og staaet med Sne paa Grenene Julemorgen, naar Kirkeklokkerne ringede, og Præsten gik til Kirke.

I et Hjørne af Haven ligger endnu den lille Jordhøj, der omtales i Romanen og som var et vigtigt Punkt i Legene. Her i den østre Side af Haven staar Rester af den lange Hasselgang, hvor Faderen, Jens Lassen Knudsen, gik sin Morgenvandring. Det var ved Solopgangstider og hver Dag Aaret igennem. Her holdt han sine Andagtstimer, og var saa forunderligt nær Gud, syntes Børnene. Der berettes herom i Romanen »Et Gensyn«, hvori det hedder:

»— Jeg har som halvvoksen Dreng, naar jeg var ulykkelig og gudsforladt, og gik og ventede paa, at jeg skulde faa Mod til at gaa til Fader dermed, — da har jeg undertiden om Aftenen gaaet ud i Hasselgangen og set paa Sporene af hans Sko, der kendtes saa tydeligt fra om Morgen, fordi han altid lod denne Gang holde pænt ren og ryddelig for Blade — og saa har jeg — ja, jeg véd ikke, hvad jeg har syntes:

at det var Sporene af Gud, som havde vandret i Paradisets Gange.

Jeg husker især, da jeg var tolv Aar, saa havde jeg engang forsyndet mig med noget. Da jeg saa sagde ham Sandheden derude i Haven — det var en Maanedstid efter —: ikke han havde et dadlende Ord, men det var blot, som jeg gik i en Verden af Lys og Salighed. Da var Solen lige staaet op, og han stod og saa paa den. Det velsignede Ansigt, han da havde!

Vi Børn legede aldrig i Hasselgangen. Men naar vi om Aftenen spillede Langbold paa den store Plæne, og det da undertiden hændte, at Bolden trillede derud i Gangen, saa en af os maatte hente den der, da var det som han et Øjeblik kom helt udenfor Legen. Man følte sig i Hasselgangen, om Dagen og ved Aften og Nat, som i en Kirke, hvor der ingen Mennesker er til Stede. Men i Morgenstunden havde den sin Menighed, der sædvanligvis kun bestod af een Mand.«

Og ser jeg sønder ud, da ligger Fjorden der; kun skilt fra Præstegaardshaven ved et Engdrag. Det var herude, han holdt til, *Strømmanden*, som Børnene kaldte ham. Han sad i Vaagen ude paa Isen og lokkede for Folk; Fjorden kunde være ond ved Vintertide, men inde ved Fjordbredden sad om Sommeren Krebsen i sit Hul. De Aggersborg Drengene fanger den endnu, akkurat som Præstens lille Jakob gjorde. Og ovenover gaar Fugletrækket ved Høst og Vaar, syngende.

Jeg sætter mig paa en lav Skrænt ud mod Fjorden og falder i Tanker: — — stavnsbundet til Aggersborg Sogn, rodfæstet netop i disse Omgivelser, det var hvad Jakob Knudsen var. Det er kun faa af hans Romaner og Fortællinger, der ikke foregaar netop her. Navnene er andre, men den, der kender Egnen, vil smile genkendende under Læsningen.

Havde Jakob Knudsen nu været en af de forfløjne Fugle, der om Foraaret længes nordpaa, og om Høsten længes sydpaa, saa vilde det have været noget helt andet det at besøge Aggersborg; og det vilde aldrig være blevet mig den Oplevelse, det nu blev at se hans Barndomsland, hans Længsler

Land; for den Dag skulde komme, da han maatte drage ud ad Rimmevejen, den Vej, der førte ud i den vide Verden. Men netop Bevidstheden om hans Stavnsbundethed og hans stærke Rodfæstelse gjorde Besøget i Aggersborg til Oplevelse.

En gammel Mand fra Byen fortæller, hvordan Jakob Knudsen, mange Aar efter han havde forladt Aggersborg Præstegaard, kom tilbage paa et Besøg. Man havde glædet sig meget dertil og til at være sammen med ham nogle Timer. Da han kom, var han ovenud glad og helt lystig. Han vilde gaa en Tur, sagde han, ud ad de gamle Veje. Han blev siddende paa et Dige derude; sad der i Timevis; og han kom tilbage henad Aften, helt forstemt, — Barndomsminderne havde overvældet ham, og den Aften fik de ingen Glæde af ham dér i Aggersborg.

Vesten for Præstegaarden ligger Herregaarden Aggersborggaard. Hjorddrengen er netop i Færd med at drive Høvderne ud paa Holmen, da jeg kommer. Køerne vader i Vand til Bugen, men de kender Vejen. Jeg gaar ind i Haven. — Skulde jeg ikke kende den Have igen; men hvorfra? — Jo, nu har jeg det. Det er fra Jakob Knudsens Roman »Gæring og Afklaring«.

»Det var Efteraar i Holtinggaards Have. Løvet paa Elmetræerne i det sydlige Læbælte var tyndet ud af Blæsten, især forneden, saa man som gennem høje Porte saa ud under Kronerne, ud over Fjorden, hvis Bølger gik mørkeblaa under den skyfri Oktoberhimmel.« Det var jo her de mødtes, Børnene fra Holtinggaard og dem fra Præstegaarden. Hvor jeg dog kender den Have igen.

Her gaar en Mand og samler Æbler op. Han kommer dem i en Trillebør og kører dem ud af Haven, op til Gaarden. Jeg faar Lov at følge med.

Et Stykke Middelalder er Aggersborggaard. Hvidkalket med tjæret Bindingsværk, i Dag som for hundrede Aar siden. Det er næsten i Enkeltheder den samme Gaard, som den jeg kender fra Jakob Knudsens Roman »Den gamle Præst«. Der

er den gamle Lind ved Hoveddøren, hvor den lille Ræveunge stod lænket.

Det var vel her i Laden, Børnene legede »Dødningspring« og sprang fra Hanebjælken ned i Høet, et Spring paa en halv Snes Alen, og noget der nok kunde faa det til at gippe i en tiaars Purk.

Skyggerne bliver lange, og jeg skal være i Skovsgaard Klokken otte. Solen gaar ned over Digterens Barndomsland. Den gløder i Præstegaardens Ruder og i Hasselgangens gule Løv. Jeg har endt min Vandring ad de fire Veje, — og saa drager jeg atter ud ad Rimmevejen. Den, der fører ud til den store vide Verden.

En glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes til alle gamle Kendinge.

Edith og Niels Regnar Nørgaard.

LIDT OM GAMLE JULESКИККЕ

Af alle Aarets Højtider og Højtidsdage er der ingen, hvor- til der gøres saa mange Forberedelser som til Julen. Det er ikke blot nu om Dage, det er saadan, men saa langt man kan gaa tilbage i Tiden har den danske Jul i Forening med dens kristelige og kirkelige Indhold været præget af Travlhed, glad Forventning og — Overtro.

I alle Hjem Landet over skulde der pyntes og ryddes op ude og inde, saa at alt kunde være saa rent og propert som muligt. De mest fremmelige af Bønderne sørgede for at faa det Korn, hvoraf der skulde laves Bagværk, til Møllen mindst seks Uger før Festen, idet Bonden nok skulde huske, at den, der først kommer til Møllen, først faar malet. Det gjaldt nemlig om at faa Melet hjem igen i saa god Tid, at man kunde naa at faa den store Julebagning til Side inden de allersidste Dage. Ved Juletid bestod Bagningen ikke alene i at bage Grovbrød, men nu skulde det være Sigtebrød, og forskellige Slags Kager, og det skulde være store Mængder Sigtebrød, da det i Julen var upassende og ligefrem forbudt at spise Rugbrød; desuden skulde der fremstilles en Del smaa Sigtebrød, som sammen med et Stump Sul af den nysslagtede Julegris blev givet til de Fattigfolk, der op til Højtiden indfandt sig for at bede om lidt til Føden i Helligdagene, og op til Jul nægtede ingen at give en fattig en Smule.

Paa selve Juleaftensdag var Mændene travlt optagne af at give Dyrene en god Julepleje. For at undgaa Sygdom iblandt Kvæget i det kommende Aar blev hvert Dyr gnedet paa Tænderne med Salt og Sod, og de fik Klove og Hove smurt med Tjære. Da det alle Steder var Løsdrift, gik Hus-

dyrene tit ude baade Dag og Nat til helt ind i det nye Aar, men Julenat skulde alle Husdyr være inde; selv de gamle Udskudsheste, som intet var værd, og som gik paa en Slags Aftægt, blev denne ene Nat i Aaret taget ind, for saa Dagen efter at blive sat ud igen. Men allesammen fik de et ekstra Gift, de skulde alle mærke Højtiden. Lænehunden blev taget ind fra sin faste Plads i Gaarden og havde den Aften omtrent lige Ret med Familiens øvrige Medlemmer. Det var ikke blot de tamme Dyr, som i den Tid blev særlig godt behandlet, ogsaa Markens Dyr fik Fred, for naar Juleklokken begyndte at melde Fred paa Jorden, saa skulde alle have Del deri, og nu behøvede Haren ikke at frygte Mennesket længere.

Bygninger og Materiel fik ogsaa sin Pleje. Med Tjære eller Kalveblod blev der slaaet Kors paa alle Porte og Laager, og Genstande af Jern eller Staal blev stukket ind i Straataget over alle Vinduer, for naar Troldtøj og onde Aander i den hellige Nat kom for at gøre Fortræd, maatte de vige tilbage, hvor Korsets Tegn var anbragt, og ind under Jern og Staal turde de ikke komme. Ploven skulde man have i Hus; det kunde nemlig ske, at Jerusalems Skomager paa sin hvileløse Vandring kom forbi, og hvis han satte sig paa den, var Ploven næsten ødelagt for det kommende Aar, da der saa kun vilde gro Ukrudt, hvor den blev brugt.

I Juledagene maatte man passe paa, at intet gik rundt, det være sig Rok, Slibesten eller Plejl; og den, som havde sat noget af den Slags i Gang, skulde nok faa sin Straf i det kommende Aar, i Reglen ved at faa bulne Fingre; det samme gjaldt den, som syede. I Jul og Paaske skulde alle Mennesker i Kirke, og selv om de ikke kom der til andre Tider, saa gjaldt det: i Julen skulde alle i Kirken. I Reglen gik selve Familien, altsaa Husbonden, Madmoderen og Børnene samt Bedsteforældre, hvis der var saadan nogle, til Kirken den første Juledag, og Dagen efter var Tjenestefolkene der. Da Præst og Degn skulde have deres Offer direkte fra Menigheden, var en af Betalingsdagene henlagt til Juledag, for da var Folk i Kirken alligevel. I Kirken sang man de gamle

Salmer, der var gaaet i Arv fra forrige Slægter, og efter at Juleevangeliet var læst, og Præsten havde begyndt sin Prædiken, gik Degnen rundt med Klingebeutlen eller Klingepungen, og i den lagde Folk saa deres Bidrag til Sognets fattige. Naar Prædiken var til Ende, istemte Degnen Offersalmen, og medens Degnen sang, gik Mændene i en lang Række op og lagde deres Offer paa Alteret, paa Vejen ned i Kirken kom de om ved den syngende Degn i Kordøren, og der fik han sit Offer. Efter Gudstjenesten mødtes Venner og Frænder uden for Kirken, og nu indbød den ene Familie den anden til at komme hen og smage Julebagningen og Juleøllet. Kom man som en fremmed ind i et Hus, maatte man huske at ønske glædelig Fest, og det skulde helst siges, inden man kom ind i Stuen, og desuden skulde man smage Husets Julemad. Nægtede man det, »bar man Julen ud«, og det betød, at man tog Festglansen og Velsignelsen af Højtiden.

Oprindelig var Julen, som er langt ældre end Kristendommen, en Fest for Lyset, som nu kom igen, efter at Dagene stadig var blevet kortere, og et af Julens Symboler var og er netop de tændte Lys. Selvom den Skik at have et tændt Juletræ ikke er hundrede Aar gammel, saa har man i Aarhundreder haft mange flere Lys tændt den Aften, end man havde de andre Aftener; mange Steder satte man Lys i Vinduerne for at vejlede fremmede til Huse, for at de ogsaa kunde være med.

Foruden at være Lysets Fest er Julen ogsaa Fredens Tid. I den maa Mennesker ikke kriges, men skal holde Fred, i hvert Fald til efter Julen.

Med sine Love, Skikke og Vedtægter er Julen den samme, som den har været gennem mange Slægtled, men først og sidst er den Børnenes Fest, og i Jul bliver vi alle Børn og siger sammen med Grundtvig:

»Mens som Barn paa Landet jeg var hjemme,
Julemorgen var mit Himmerig.«

En glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes alle gamle Kendinger.

Kristian Pedersen.

PAA DYBBØL 1933

»Og de tro'de, at Hjerterbaand kan briste,
og de tro'de, at glemmes kan vor Ret.«

Lykkelig den, der var med blandt dansk Ungdom paa Dybbøl Søndag den 11. Juni 1933! Ja, hvorfor det? Jeg kan ikke forklare det; men hvis de Begivenheder, der har fundet Sted i vort Grænseland sidste Foraar og Sommer, ikke har kunnet ryste os lidt op folkeligt og nationalt set, saa tror jeg, der er noget i Vejen med vor Indstilling over for det, der vedrører vort Fædreland Danmark. Sønderjysk Ungdom forstod, at nu var det deres Tur til at være med i Rækkerne og tage en Tørn, og de sluttede op for at afvise Truslerne fra Syd og det voldsomme tyske Fremstød, som var ved at udvikle sig. Ved Aabenraamødet og Stævnet i Tønder lød Optakten klar og djærv. Men ogsaa fra Dybbøl skulde Ungdommens Svar gives til vor Nabo mod Syd og til Danmark.

En Højskoleudflugt har sit eget Præg, og gamle Elever har vel nok Minder, der knytter sig til Ture fra deres Højskoletid. Skønnest var det, naar alle var med!

Vi, der var paa Skolen i Sommer, skulde opleve det at gøre Turen sammen til Dybbøl. Det er dette vort Dybbøl-Minde, jeg skal fortælle lidt om. Der var Spænding i Luften i de Dage, Turen blev planlagt, og det var et højt og klart Ja, Svenning Pedersen fik af Pigerne, da han spurgte, om de vilde med. Allerede ved Pinsetid blev de første Forberedelser truffene. Nogle af os her ved Skolen blev sendt til Dybbøl for at finde Nattely til hele Flokken. Det var nemlig nødvendigt at overnatte dernede for at faa saa meget ud af Turen som muligt. En af Sommerpigerne havde været paa en Gaard i

Dybbøl hos Nikolaj Christensen. Den laa ikke langt fra Skanserne, og der var en vidunderlig Lade oven paa Kostalden, som N. C. gæstfrit vilde overlade os. Der saa ikke ud til hverken at være Rotter eller Mus, saa vi rejste glade hjem med den Besked!

Vort Togt mod Syd skulde gaa »over den grønne Bølge«! Det var fra Arilds Tid »de Danskes Vej«, og det vilde ogsaa for os være mest passende at tage Søvejen til Dybbøl. Dampere »Balder« fra Sønderborg skulde hente os i Vejle Lørdag Morgen og føre os tilbage Natten til Mandag. — Da nu alt var planlagt og vedtaget, kunde vi i Dagene før begynde at »tage Forskud« paa Turen: Alt dette eventyrlige, vi havde i Vente, satte Sindene i Bevægelse, saa Feststemningen var over os, længe før vi forlod Skolen. Ja, enkelte med rig Fantasi kunde endogsaa udmale Søfærden og forudsige mærkelige Ting om den forestaaende Indkvartering paa den sønderjyske Gaard! Udrustningen til vor Vikingefærd blev drøftet, Soveposer blev syet o. m. a. Og denne Gang voldte »Madkurven« Inge mange Bryderier; for selv om den »skulde holde længe«, skulde den jo gerne være lige saa god som sædvanlig.

I Solskin saas da Lørdag Morgen d. 10. Juni det kendte Syn: En lang Cykel-Kæde — glad, syngende Ungdom, der drager ud *for at opleve, være med* til et historisk Stævne paa Dybbøl! En Del af dem, der ser Toget, undrer sig vel over, at Højskolepigerne er saa tidligt ude i Dag. Roehakken gaar i Staa, mens de vinker til Flokken, der kører pænt — to og to —! Mon det ikke skulde være »Spel-Oles Gånglåt«, de synger?

»Sol, Sol, Sol i den straalende Vaar,
Sol, Sol er der, hvor jeg gaar«. — —

En Efteraarsdag for ikke længe siden kom jeg med Tog ind til Vejle. Det var saa hjemligt, da de skønne Glimt af Fjorden blinkede frem mellem Bakker og Skove. Efteraarets Farver gav Fjorbilledet Stemning og Liv. Alligevel var det Mindet fra i Sommer, der randt mig i Hu: Jeg saa »Balder« staa ud af Havnen, festsmykket med Flag fra For til Agter.

Betroede Miend (Middagsmaden).

— Sangen tonede som Afsked til dem, der vinkede til Farvel:
»Der er et yndigt Land.«

Fjordturen kender alle gamle Sommerelever! Vi samledes den Morgen i Forstavnen, hvor der var bedst Plads, og sang et Par Morgensange, og der blev som sædvanlig fortalt lidt om de Herregaarde og skønne Steder, vi passerede. I Dag gik det fint med at runde Trelde Næs. Der har vi ellers en enkelt Gang haft lidt Vanskeligheder! (Sommeren 1931). Da vi gled sydpaa gennem Lille Bælt og havde Land paa begge Sider, livede jo i Særdeleshed Fynboerne op, og det var nok dem, der nu førte Ordet. Efter Sangen: »I Natten klam og kold bag Fredericia Vold«, besteg Behrendt »Talerstolen« (en Bænk) og gav os i korte, klare Træk de historiske Kendsgerninger, der knyttede sig til den By og Egn, vi saa ud over. Senere fik vi ogsaa lidt at vide om Middelfart, hvor Behrendt er fra, og om Arbejdet paa Lillebæltsbroen. Den tager sig allerede nu storslaet ud.

Ud for Snoghøj havde vi en Oplevelse af en egen Art, men som dog sikkert vil blive mindet længe af Deltagerne. »Balder« gav Signal og stoppede Farten op. Kort efter gled en Motorbaad ud til os. I en Fart fik vi begge Skolens Flag, som vi selvfølgelig havde med, foldet ud for at hilse de kom-

mende. Det var nemlig Marie og Svenning Pedersen, Inge, nogle af Køkkenpigerne og — Middagsmaden! — samt vor øvrige Proviant. Her var et Velkomsthurra paa sin Plads, og det blev givet med Fynd og Klem! — Vi dampede videre, mens der blev »dækket Bord« over hele Skibet, og den dejlige, varme Middagsmad blev fortæret. Den smagte her paa Bæltet! Baaden gik gennem Fænø Sund, saa vi ogsaa kunde faa et Glimt af Gamborg Fjord. Et Par Landkort, der laa fremme, blev Gang paa Gang grundigt undersøgt, for at vi stadig kunde være klar over, hvad vi saa, og hvor vi var. Af og til fik vi korte »Geografi- og Historietimer«, og ind imellem var der en bette Sangtime, saa vi var stærkt optaget Dagen igennem. — »End taler Skamlingsbankens Støtte om Kampens aldrig endte Tid.« Det forstaar vi i Dag; vi har længe haft den for Øje. Saa Farvel, Nørrejylland! Nu ligger det »omstridte Land« for os. Mange har vel aldrig set det før; men har Historien derfra ret engang talt til én, er det alligevel med underlige Følelser i Sindet, man første Gang ser ind mod de sønderjyske Hjem.

Der kaldes atter sammen til Forstavnen, vor »Foredrags-sal.« Vi kan se over til Assens, hvor Peter Willemoes er født. Nørgaard fortæller om Byen og den unge Helt, og vi synger Grundtvigs Mindesang: »Kommer hid, I Piger smaa!« Nu er vi ud for Haderslev Fjord, og Maarssø giver os nogle Træk af Haderslev og Christiansfelds Historie. Baaden gaar ganske tæt forbi Aarø med den gamle, smukke By. Der er flere Øer i Bæltet, end man havde regnet med! Barsø faar vi ogsaa i Sigte. Og der ligger Sønderjyllands højeste Punkt, Knivsbjerg, med det kolossale, tyske Sejrsmonument.

Als forude! Hvor ser man dog meget af Fædrelandet paa en saadan Tur, og skønt er det, naar Glæden derover finder Udtryk i Sang. Her i Sundet maatte vi have den nye Danmarkssang:

»Hvor smiler fager den danske Kyst
og breder Favnen, naar solklar Bølge
og Sommerskyer og Skib med Lyst
staar Sundet ind i hinandens Følge!«

Da vi kunde se ind over den frodige Ø, fortalte Svenning Pedersen os om Als og Sønderborg og Tyskernes Overgang ved Arkilsøre. Nu var vi midt i den historiske Egn, hvortil nogle af de tungeste Minder i Danmarks Historie knytter sig. Efter at have set de tyske Sejrsmonumenter er det skønt at faa Øje paa Dybbøl Mølle, der trolig holder Vagt paa Dybbøl Banke.

Inden vi betraadte Sønderjyllands Jord, sang vi første Vers af: »Du skønne Land med Dal og Bakker fagre. — — — Mindets Blomst gror paa Heltegrave.« — Vi tog Opstilling ved Kajen og gik først til Sønderborg Slot, hvor vi saa Mu-seet. Det var en god Forberedelse, før vi gik op over Dybbøl. Sv. Pedersen fortalte os Slottets Historie, og vi vandrede rundt om den gamle Borg. Med begge vore Faner gik Turen nu i sluttet Trop over den nye Bro. Nogen følte sig vist værende paa Søen endnu! Men Flagene og Sangen kaldte de trætte frem.

Der var Højtid over vor Færd, synes jeg, da Uldum Højskole for første Gang gik op ad den Vej, hvortil der knytter sig de mange Minder. En enkelt Gang standsede vi og saa ud over Eggen: »Spejd, saa langt dit Øje naar, Grav ved Grav i Marken staar.« — I Kongeskansen spiste vi vor Aftensmad, og Sangkoret sang lidt. Saa drog vi mod Dybbøl By for at komme i Kvarter, inden Mørket faldt paa. Endnu engang stemte vi op med fuld Kraft, da vi marcherede ind i Nikolaj Christensens Gaard. Beboerne tog meget venligt imod os; N. C. bød Velkommen til Flokken, og vi følte os som hjemme med det samme. Saa snart vi var kommen i Husly, blev det Regnvejr; saa der var rigtignok nogen, der var taknemmelige og glade! Pigerne blev snart orienterede med Lejligheden i den rummelige Lade over Kostalden. Men selv om der blev »raabt ud«: »Klokken er slagen ti!« saa blev der ikke megen Ro til Søvn de første Timer. Det var der vel heller ingen, der havde ventet. Og det var sært, saa tidligt Hanerne begyndte at gale næste Morgen! Underligt ogsaa, som alting kunde blive væk i Halmen! Om Natten havde det regnet ganske forfærdeligt, og i de første Morgentimer var Vejret

Vore Værtsfolk med Familie.

endnu ustadigt. Men vi var — trods alt — sikre paa, at det nok skulde blive ret en Dybbøldag. — Kaffen var færdig, da vi kom op. Ja, det var et festligt Syn om Morgenen at se vore Folk gaa til og fra Bordene!

Dagen indlededes med, at vi samledes i Haven, hvor Hjemmets Flag blev hejst. Nu kom Bedstefaderen med sit Flag, og det var skønt for vi andre at høre ham sige til Slægtens yngste Søn: »Kom saa, Kaj, og hjælp Bedstefar at hejse æ Dannebrog!« Det Øjeblik glemmer vi ikke. — Under den dejlige Rødkastanie, der bredte sin tætte Krone over en stor Del af Gaardspladsen, stod vi og sang Morgensang. Svenning Pedersen fik de to gamle Bedstefædre, der var til Stede, og N. Christensen til at fortælle Træk fra den tyske Tid. Ja, den ældste af dem havde endogsaa Minder at berette fra Krigen i 1864. Ved at høre om deres Trængsler blev Historien saa levende for os, som vi stod der i den sønderjyske Gaard.

— Siden fulgte de os op over Gaardens Marker, Fædreens Jord. N. C. fortalte om, hvordan Tyskerne havde arbejdet sig frem mod den danske Stilling ved at grave Løbegrave gennem de Marker, hvor vi nu stod. Her var herlig Udsigt over

Uldum-Pigerne ved Dybbøl Mølle.

Vemming Bund, Broager og Flensborg Fjord. Turen gik videre til Dybbølbjerg. Ved den store Fællesgrav for danske Soldater sang vi: »Slumrer sødt i Slesvigs Jord.« Efter at have set det præjsiske Monument, Genforeningsmindet og »lagt Haand« paa Dybbøl Mølle samledes vi en kort Stund i Kongeskansens nordvestlige Hjørne, hvorfra man har Overblik over Dybbølstillingen og de levende Hegns Land. Et dejligt Stykke Danmark! Jeg mindede om, hvad her var foregaaet i 1848 og 1864. Nu ligger Gravene som en Krans over Dybbøl Banke og taler sit stille Sprog til os.

Ved Tolvtiden var vi atter tilbage ved Mejerigaarden, og efter at have spist og hvilet lidt i Haven tog vi Afsked med vore venlige Værtsfolk, der havde været saa behjælp-somme og gode mod os. For tredie Gang rykkede vi op over Dybbøl Banke til Sønderborg for at være med i den store Procession. Der var noget uforklarligt festligt over disse Vandringer over Dybbøl. Vore *Dybbøl-piger* kom med deres Bud fra Nord og oplevede det danske Fællesskab med de Skarer, vi mødte. Og saa det at vandre her, hvor mange danske Drengene har stridt og lidt for Fædrelandet. Nedturen mod Sønderborg blev vor skønneste March. Vor Vært havde bedt os om rigtig at synge de danske Sange, hvor vi drog frem,

og da især paa Festpladsen, og mange hilste vort Tog med venlige Tilraab: »Syng! Syng igen!« Ja, saa gav vi *vort Svar* i Sang. I Sønderborg stod der tætte Skarer langs Gaderne og ventede paa Optoget, og vi blev taget vel imod, da vi rykkede over Broen! Det blev for sent for os at gaa helt ud til Ringridepladsen. Et Par Betjente gav os Tilladelse til at tage Opstilling ved et Gadekryds, hvor Optoget skulde komme forbi.

Fra Festpladsen under Indmarchen.

Saa kom det unge Danmark! Hornmusik, et bølgende Hav af Dannebrog, glad syngende Ungdom. Et festligt Syn. Amt for Amt gled sønderjysk Ungdom os forbi, den unge Grænsenvagt: »For de gamle, som faldt, er der ny overalt, de vil møde, hver Gang der bliver kaldt.« I Dag faar vi nordfra Lov at slutte med op i Rækkerne; men det varede længe, inden »Nørrejylland« og »Øerne« kom. Fra mindst 12 Højskoler var der Deltagere. Først var det Tanken, at de c. 800 Højskolepiger skulde gaa i samlet Trop og saaledes repræsentere dansk Højskoleungdom. Men da det viste sig vanskeligt at faa Samling paa dem, blev de »sat ind« i hver sin Landsdel. I Sønderborg By sluttede vi foreløbig Toget; men snart kom der andre til. Ved Banegaarden stod c. 20 Foreninger fra Aarhusegnen med en Skov af Faner i Spidsen.

Nu klang Musik og Sange igen over Dybbølbjerg. For *fjerde* Gang tog *vore* Banken; men vi havde i disse Dage en vældig sikker og stærk Fanevagt, saa der var ingen Vaklen. Og det skal siges til deres Ros, at *vore* Flag blev ført smukt frem.

*

Nogle af Dagvisens første Vers kaldte os til Samling, da Stævnet aabnedes:

— — »det kendes paa os som Lysets Børn,
at Natten hun er nu omme!«

Hvor dansk en Begyndelse! Og der blev sunget. Hvor godt, at vi herhjemme kan samles under saadanne Toner. Om vi kan tage Del med *Mund og med Hjerte*, hvor stor en Styrke ligger der da ikke deri!

Det Samvær, de c. 40—45,000 Danske nu havde med hinanden paa den samme Plet af Danmarks Jord, hvor vi for tretten Aar siden hørte Sønderjyderne give deres *Ja* til Danmark, *blev paa en smuk og værdig Maade ret et dansk Folkestævne*.

Her faar jeg Lyst til at lægge Pennen, for jeg tror — ja, jeg ved det —, at her skete mere, end nogen med Ord kan gengive. Mange ud over Landet lyttede dertil i Radio, og af Talerne kom der gode Referater i *vore* Blade, derfor kun et Par Ord nu.

Elleve unge Sønderjyder talte til os. Vi fik de gamle og nye Sandheder om vor Grænsekamp bekræftede i djærve og mandige Ord, og dog var der over de unge Talsmænds Stemmer

»den gamle kendte Klang,
som ingen kan forglemme,
der hørte den engang.« — —

Ja, det kendtes paa Røsten, hvad det gjaldt; for det, vi holder af, maa vi holde fast ved, om det skal gaa os vel. Mens man sad og lyttede, kunde Tanken imellem glide tilbage til 11. Juli 1920, da alle de officielle Myndigheder var til Stede med Regering og Rigsdag i Spidsen, og Folkets Repræsentanter, Mænd af det ældre Slægtled, førte Ordet, og

Sønderjyderne hylkede Kongen. I Dag bekræftede sønderjysk Ungdom fra alle Lejre i Fællesskab Fædrenes Løfte til Danmark — og til Norden. Det var en lykkelig Stund — en historisk Dag — for netop nu trænger Danmark som aldrig før til en trofast og vaagen Grænsevagt, der vil gøre et Arbejde i Hverdagen. Feststemning var der over disse Timer; men det var en Dag, der kaldte til Daad, til Indfrielse af Løftet.

En enkelt Udtalelse skal gengives. Den første er fra Tønderstævnet; men den klang igen her:

»Naar vi mødes for at vise, at vi staar sammen, betyder det ikke nogen Krigserklæring, nogen Udfordring, nogen Lyst til at krænke andre. Formaålet med vor Samling skal være en Kærlighedserklæring til det Land, vi med Hjertet og Hjernens Ret kalder vor.« — — — »Unge er stævnede hid for paa en klar og bestemt Maade at vise, at vi staar paa samme Linie, i samme Front, som vore Fædre stod.« — — — »Alt, hvad her er levet og lidt i vor elskede Hjemstavn, det skal i Dag mane os til Troskab, ja, det skal vie os til fortsat viljestærk Kamp mod ydre og indre Fjender for Fædres Jord og Fædres Arv — for Danmarks Lykke og Fremtid. Og derfor skal det lyde her paa Dybbøl fra hele Nordslesvigs Ungdom inderligt og alvorsfuldt: Vi elsker dig, Danmark, vort Fædreland!«

Talerne blev Gang paa Gang hilst og hyldet med meget kraftige Bifald. Der var ogsaa noget, der drog Blikket til det Sted, hvor de stod: De fem nordiske Flag var plantede paa Forhøjningen bag Talerstolen, og som Baggrund for dem igen var der et Hegn af Faner langs Skansens nordre Vold. Der var vore Flag imellem. Det store »Samvirkende Kor« underholdt mellem Talerne et Par Gange. — Det virkede meget betagende paa Forsamlingen, da der hen mod Slut blev bragt korte Hilsener fra de fire Brødrefolk mod Nord. Efter hver enkelt Tale blev det paagældende Lands Nationalsang sunget. Et stærkt Vidnesbyrd om, at den Sag, der samlede os, ikke blot var Danmarks, men Nordens Sag. Fra Sydslesvig bragte Maren Sørensen en alvorlig og skøn Hilsen.

Hvor glade vi end havde været for de unge Talere, vilde det dog have været svært at tænke sig, om vi ikke skulde have set H. P. Hanssen paa Talerstolen. Han stod som vor Fører, den aldrende Helt. Og det var vel Mødets skønneste Øjeblik, da Ungdommen gav ham sin Hyldest, sin Tak for hans trofaste Arbejde gennem Aarene. Han saa Danmarks Ungdom fra Grænselandet staa rede om sig: lyttende, lovende! Kraftig og klar klang hans Stemme ud over de mange Tusinde, ud over Europa til de fjerneste Lyttere. Det var en historisk Redegørelse for vor Grænskamp, en skarp Afvisning til de slesvig-holstenske Krav om Grænserevision. Han bad Ungdommen være med til at rejse et ubrydeligt Bolværk og sluttede med at fremhæve det, som altid har været det afgørende for vor Sag, at vor Nabo mod Syd maa ikke glemme, at der er et Nordslesvig, der er dansk, og som altid vil vedblive at være dansk.

Chr. Nielsen, Vollerup, bragte H. P. Hanssen Ungdommens Hyldest i følgende Ord: »Her paa Dybbøl tog De i Deres Ungdom Deres Beslutning: at blive i Sønderjylland og vie vor Landsdel Deres Kræfter til Lykke for den. Her paa Dybbøl vil vi unge give Dem vort Haandslag paa, at vi vil træde ind i vor nationale Kamp, som De gjorde det, med Tjenersind for Sønderjylland, for Danmark.«

Hvor vilde jeg ønske, at det Dybbølløfte maatte naa op til vi unge Nørrejyder og Øboer; for vi trænger til at opleve det, at vi er med nu i Dag der, hvor det gælder Danmarks Sag. Maatte vi forstaa, at de trænger til os, og vi trænger til at staa sammen med dem og give dem vort Ja tilbage. Gør vi det ikke, er vi ikke værdige til at have en saadan Grænsevagt.

H. P. Hanssens sidste Ord paa Dybbøl gav Udtryk for det Ønske, vi alle nærer:

»Danmark, dig følge Held og Hæder!«

Glædelig Jul! Venlig Hilsen og gode Ønsker for det kommende Aar sendes gamle Elever!

Johannes Laursen Vig.

Fra Elevmødet.

Vinterholdet.

Sommerholdet Dybbøl pigerne.

Fra Sangerstævnet.

JEG VED EN GAARD —

Jeg ved en gammel Gaard saa rig paa Minder
fra Ungdoms Tid og Barndoms lyse Dage.
Saa skøn en Tid maaske ej mer jeg finder
paa Jorden her den Stund, jeg har tilbage.

Der fødtes jeg en Vaardag mild og frodig
og voksed op — blev sund som Barn paa Landet
og legede med Søkende frimodig
og glad; — som Barn, hvor kan man være andet?

Jeg mindes Vaaren med dens Liv og Grøde,
naar Fuglene de sang fra Morgenstunden,
og Far han drog i Marken for at saa og gøde,
mens Mor hun travled om med Smil om Munden.

Vi Drenges løb om Kap med Lam langs Diger,
paa bare Ben vi sprang hen over Engen
og vogted Køer, indtil Dagen viger,
og Mor hun vinked hjem fra Stuelængen.

— Om Somren var det Fest, naar Hø blev stakket,
en Fryd det var at køre hjem paa Læsset.
Tit Sveden drev, naar det i Lo blev pakket.
Naar der var fuldt, saa tog man fat paa Hæsset.

Og Somren gik, mens Leg og Arbejd' skifted.
Og Høsten kom med Slaamaskinens Syngen,
mens Vinden nænsomt gennem Kornhav vifted
for saa at suse frit hen over Lyngen.

Ja, Høstens Luft var høj — og ren at aande,
 og ren var Høstens Glæde mellem Bønder.
 Den Tid var travl, og alle gik til Haande
 at sanke Korn i Traver og i Tønder.

— Naar Efteraaret kom med Slud og Væde,
 blev Køer sat paa Stald, og Port blev stænget,
 og Tid der blev til hjemlig Aftensæde;
 thi Dag var kort, mens Natten blev forlænget.

Men blev det end en Tid med triste Dage,
 Forventning var der dog i Barnesindet;
 thi Jul og Solhverv var der end tilbage.
 Fra Aarene, der gik, man havde Mindet.

Og var der tit en festlig Stund om Høsten,
 saa kom nu Julen med den store Glæde,
 med Himmeltoner gennem Englerøsten;
 o, kunde jeg nu blot dens Pris udkvæde.

De Minder, man fik med fra Barndomstiden,
 de er for mig som Kildens rene Vande,
 der aldrig tørrer bort, men altid siden
 kan risle mildt igennem Livets Lande.

Hilsen til Kammerater og Venner.

Poul Larsen,
 Sønderris-Hejbøl pr. Ølgod

FRA AAR TIL AAR

I dette Øjeblik, da jeg skal skrive en Smule Aarsberetning, synes jeg, at saa mange Ting og Begivenheder bliver saa smaa og ringe i Forhold til den vældige Tidens Strøm — der med rivende Fart jager af Sted ude i den store Verden. — Saa stærk og voldsom er Farten i disse Tider, at man gerne tør vove at kalde Strømmen for Flod — nogle vil endog sige Stormflod. — Men saa kommer jeg alt imens til at tænke paa, at Sagen ikke klares med den Fart eller Styrke, der kan rive over Ende og vende op og ned paa mangt og meget. Der gror sjældent noget frem under Storm og Vandflod, ja ikke engang Jordbund kan forberedes derigennem. Nej, alt godt sker tyst og stilfærdigt. — Derfor vover jeg at fremkomme med min Beretning om mere stille Færden og Arbejde, hvor Hovedvægten er lagt paa dette: Ro til Vækst. Forberedelse gennem stille Modtagen, mens Timer og Dage skifter i den korte Tid, der er til Raadighed under et Højskoleophold.

Men en Aarsberetning fra en Højskole er nu egentlig ikke en Beretning om stille Dage; nej meget mere en Række Begivenheder, blandt hvilke de fleste mere vidner om Uro og Jag, vilde maaske en eller anden mene. Overfladisk ja og for en udenforstaaende, der slumper til at læse derom, saa rent kapitelfast ved Hjælp af Data og sligt. Og saa ved de, for hvem Beretningen især er beregnet, gamle Elever, at disse Data kun er den Ramme, indenfor hvilken det Liv leves, der begyndes med Morgenandagten og afsluttes med Aftensang. — Men det var altsaa denne Ramme for Aarets Begivenheder, jeg i ganske kort Form skulde give.

Elevantallet for sidste Vinterskole var til at begynde med 136. Senere kom to til. — Det var til de sædvanlige 4 Hold. Der var Graavejr, da de rykkede ind paa Skolen, som endnu paa en Maade var klædt i Festdragt efter Højtiden 30. Oktober. — Første Søndag fik Flokken Lov til at besøge Hornborg Ballegaard, hvor der findes et af de ejendommeligste Landbrug, vi kender i disse Egne. Et saadant Sted er der meget at se og lære.

Ved Ungdomsforeningens første Møde havde vi den Glæde at have Pastor Lindegaard, Hvejsel, som Taler. Det var tillige en Slags Afsked, da Pastor Lindegaard kort Tid efter skulde flytte bort fra Egnen. Ordet »Tak« var derfor den Aften et Hovedord for os alle.

Ved næste Ungdomsmøde havde vi Besøg af den stovte gamle Sallingbo Esper Andersen, der gav os en uforglemmelig Aakjæraften gennem Fortælling og Oplæsning. For mig personlig var det en stor Glæde at have Besøg af min gamle Gymnastiklærer.

Første Sammenkomst for gamle Elever var 13. November, hvor Pastor Svendsen, Rødding, sammen med Jerusalemsfarer, Gaardejer Krag, talte til os baade i Kirken og paa Skolen. Den Aften fik vi rigtig noget at vide om Jøderne i vore Dage. — 18. November havde vi Vinterens Teatertur til Horsens for at se »Den indbildt syge«. — Søndag 17. November var Eleverne hos Laurids Mathiesen og Liengaards for at studere Landbrug. — 29. November var her igen Ungdomsmøde, hvor Lærer Raskmark, Herning, fortalte og læste op.

Første Søndag i December var der Fællestur til Haurum Bjerregaard, hvor en større Kampesten skulde »takseres og synes« med Henblik paa senere Hjemdragning til Højskolen. — Til Elevsammenkomsten 11. December var mødt ca. 700 Gæster. Der blev da fejret et Slags Andendagsgilde til 30. Oktober. Derfor drak vi Kaffe i den smukt pyntede Gymnastiksal, hvor jeg fortalte lidt Familiehistorie, og Marie læste en Fortælling. Vi havde den Aften meget med Sang og Tale. Marie og jeg takker hjerteligt for al Venlighed og Opmærksomhed, og de gode Ønsker, der blev udtalt for os og Skolen. Vi glemmer aldrig denne Aften.

Tirsdagen derefter havde Eleverne under Ledelse af Konsulent Müller en udmærket Tur til Vejle, hvor de aflagde Besøg paa Slagteriet, paa Hess' Fabriker og paa Vejle Dampmølle. Ved sidste Ungdomsmøde for Jul var Taleren Provst Juhl fra Grejs. Det blev en ualmindelig god Aften, en rigtig Forberedelse til Julefest.

Saa var det lige ind under Jul — Vejret var godt — Helbreddet ligesaa. Sangene klang for hver Dag varmere og renere. Derfor var det ogsaa i den herligste Julestemning, vi om Aftenen den 22. December samledes til Juletræsfest, inden Ferien næste Dag skulde tage sin Begyndelse. — Det gik efter Sædvane — en Juletale og Sang, mens Julelysene brændte. — Derefter gode Gaver og Godter til store og smaa. til Slut Kaffebordet, hvor Liengaard læste en Julehistorie. — Dagen efter rejste saa den ganske Flok pr. Bil — til Fods, med Tog og paa Cykel. alt efter Afstand, Smag og Formuens Størrelse, alle med gode Løfter om ikke at komme tilbage efter Nytaar med Influenza eller lignende.

Nu var der Stilhed paa Skolen. I vældig Fart fik Pigerne alt pudset og blanket, saa ogsaa de kunde faa Juleferie. — Og saa gik vi alle ind til Julens Glæde, der bliver større, dybere og rigere for hvert Aar, der gaar, synes jeg.

Den 3. Januar 1933 tog vi saa fat paany. Først det aarlige Ungdomsmøde; dernæst 4. Januar Juletræsfest for Uldum Ungdomsforening. 5. Januar kom Karlene glade og sunde tilbage efter Juleferien, og saa gik Skolearbejdet og alt det øvrige igen sin vante Gang.

Langsomt, men sikkert.

Den 10. Januar var det let Frost, hvorfor vi benyttede Eftermiddagen til en Aggersbøltur. Baade de nybyggede Gaarde og selve den gamle Hovedgaard blev beset med stor Interesse. 15. Januar holdes Aarets første Elevsammenkomst med Foredrag af Elbek, Oplæsning ved Nørgaard og Musik af Vinterens Musikorkester.

Onsdag d. 18. var der Ungdomsmøde med Foredrag af Forstander Jacobsen Elbek. — I samme Uge kom Vinteren og sammen med den Influenzaen. — Alligevel mandede vi os op til at hente Stenen hjem fra Haurum Bjerregaard. Det var 25. Januar. Stenen var inden Jul læsset paa Slæde. — Den ventede paa Sne med stor Taalmodighed, det gjorde derimod ikke vi paa Skolen. Men nu var der faldet saa meget, at vi

Vi har Stenen med

„Endnu et bitte Nyk!“

kunde vove Forsøget, og i Løbet af 4 Timer blev den smukke Sten bragt til Leje i Nabolaget af »Kammeraterne« i Haven. Der skulde den vente paa Sommer, alt imens var der Tid til at tage Bestemmelse om dens fremtidige Skæbne og Brug.

Søndagen efter besøgte en Flok Karle under Ledelse af Laursen Vig de Ørum Gaarde. Onsdag d. 1. Februar blev Stykket »Himmelbjergpræsten« læst af Oplæser Andrup, Kolding.

Fra Bindestuen.

12. Februar Elevsammenkomst med Foredrag af Laursen-Vig. Derefter Sangkoret og Nørgaards Bindstouwhold, der gjorde stor Lykke.

15. Februar udmærket Ungdomsmøde med Foredrag af Pastor Lidegaard Kragelund. — Nu en længere Vinterperiode, der nær havde forkludret et Ungdomsmøde og helt forhindrede vort Fastelavns møde. — Naa, Tiden gik endda. Mandag Aften fik vi da godt og vel Katten jaget af Tønden.

Søndagen efter læstes Fælleslæsning. »Feriegæsterne« blev fremført af vore sædvanlige Folk til stor Fornøjelse for Ungdomsforeningens

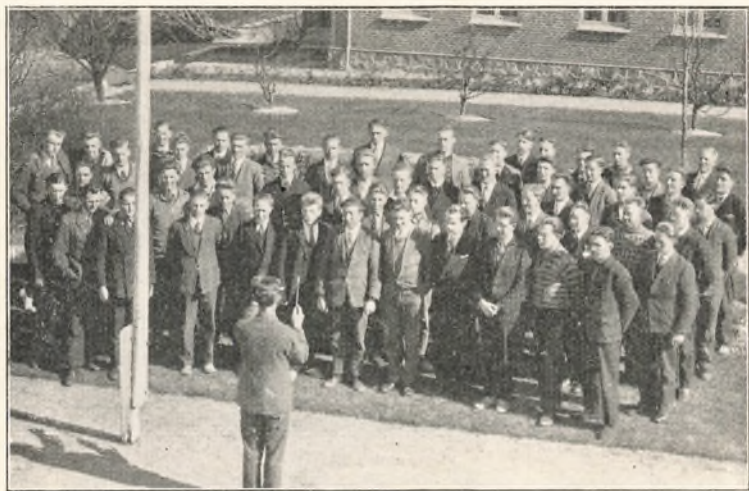
Familien Mogensen, Ølholm.

Medlemmer, en udmærket Aften for os alle. Orkesteret medvirkede. Næste Helligdag besøgte vi med Karlefløkken Th. Hauge og Povl Mogensen, Ølholm, for at se velordnede Gaardbrug. Om Aftenen havde vi Vinterens sidste Elevsammenkomst med Foredrag af Nørgaard, Sang af Koret og Musik af Orkesteret.

19. Marts Vinterens Forældremøde. Vejret var taaleligt, og mange gode Gæster var derfor mødt frem til Glæde for os alle. Dagen forløb paa bedste Maade: Først en lille Redegørelse for vort Arbejde, derefter i Rækkefølge Oplæsning, Dialektunderholdning, Sang, Musik og Afslutning med »Feriegæsterne«.

22. Marts Kalhaveturen, hvor vi nød den sædvanlige Gæstfrihed i Gaardene og under Samværet bagefter i Forsamlingshuset.

Samme Aften havde vi Vinterens sidste Ungdomsmøde med Foredrag og Oplæsning af Fru Ester Malling Pedersen, Odder. — Det var en værdig Afslutning paa Vinterens mange Ungdomsmøder.

Sangkoret.

Nu er der kun to Ting tilbage at berette om. Det første var Karlens Gymnastikopvisning med Tilgift af Sang og Musik. Alt forløb godt, synes jeg. — Og saa var det Afslutningen. Vinterskolens sidste Dag var meget stærkt præget af, at Lærer Helge Elbek nu skulde tage Afsked med sin Gerning som Højskolelærer — for at blive Præst i den danske Folkekirke. — Det begyndte allerede om Morgen med en lille

Vinterens Musikkorps.

Vi vil erobre Kalhave.

Højtidelighed i Foredragssalen; men Dagen igennem laa Tanken om Afskeden med Gerningen her sikkert bag ved alt baade for Lilly og Helge Elbek.

Ogsaa for os, der skulde blive tilbage, var det meget alvorligt. — Mest mærkedes vel Alvoren ved Afslutningsmødet om Aftenen. Fra alle Sider modtog Ægteparret Elbek Tak og gode Ønsker for Fremtidsgerning og Fremtidsliv i Kirke og Hjem sammen med deres Børn.

Af de mange smukke Ord, der blev sagt, nævner jeg noget af det, Elbek selv udtalte om sin fremtidige Gerning som Præst. — »Vi har lært, at man paa dette Sted gerne vil forene Hjem og Skole. Tillige har vi forstaaet, at man ogsaa gerne vil tage Menigheden med ind i Skolestuen. Nu vil min Hustru og jeg prøve at tage Skolen med ind i vort Hjemliv, og jeg vil tillige forsøge at tage Skolen med ind i Menigheden, saaledes at vi paa en Maade bliver ved med vort Højskoleliv.«

Dagen efter rejste saa alle vore Karle friske og glade ud til deres Gerning, fulgt af vore bedste Ønsker og Tanker; mens Elbeks blev boende i Bakkehus endnu nogen Tid indtil 16. April.

Saa kom April med sit Rejseliv for vi Læreres Vedkommende, mens der hjemme blev gjort i Orden og pudset op til Sommerskolen. April er altid en travl Tid, men da den ligger i Spidsen for Vaar og Sommer, er der alligevel en Lyst og Glæde.

3. Maj rykkede saa Sommerpigerne ind paa Skolen, 130 ialt, og Arbejdet blev begyndt paa sædvanlig Maade. Samtidig ankom Skolens nye Lærer cand. teol. Th. Berendt. Den øvrige Medarbejderflok var den samme som de foregaaende Somre.

Første Søndag d. 7. Maj fandt den første Cykleudflugt Sted for at se »Foraar paa Mark og i Skov.« — Ruten var Kalhave-Hornborg og Rask

Mølle. En saadan første Cykletur i Flok er altid spændende. Man er mest sikker, naar man praktisk faar Lov at erfare, at Cykler saavel som Mennesker er driftssikre.

Onsdag d. 10. Maj det første Ungdomsmøde med Foredrag af Pastor Sørensen, Hvejsel. Det var et godt Møde. — 14. Maj havde vi Sommereens første Elevsammenkomst med Foredrag af Jacob Petersen, Aabenraa, om Sprogforeningen og dens Arbejde. — Der var den Aften mange Tilhørere, god Sang og derfor god Stemning. — Bagefter fik vi Oplæsning og Sang. — Ved dette Møde blev det oplyst, at næste Elevsammenkomst ikke kunde afholdes, fordi 11. Juni skulde være helliget en Sønderjyllandstur for Højskolens Beboere.

17. Maj atter Ungdomsmøde med Oplæsning af Lærer Lassen, Horsens.

Lørdag Aften d. 20. Maj Generalprøve med Cyklerne. Turen gik over Bøghalle, Kragelund, Aggebsøl-Ørum, en god Tur i smukt Vejr, der ogsaa holdt om Søndagen til Aarets Grejsdalstur, der baade forløb heldigt og var udbytterig.

24. Maj et udmærket Besøg af Skoleinspektør Arvin, København.

Kristi Himmelfartsdag Kirkebesøg i Ildved og derefter Besøg i Jelling. — Det er altid en af Aarets bedste Ture. Kan den saa forenes som her med Gudstjeneste undervejs, er det allerbedst.

Søndag 28. Maj igen Kirketure — denne Gang til Sindbjerg og Langskov Kirker. Vi sætter nu saa megen Pris paa disse Kirkebesøg, idet vi jo husker det gamle Ord, at Kirke og Kvinde rimer saa godt sammen. 4. og 5. Juni var det Pinsedage. En Del af Flokken var bortrejst, men de, der blev tilbage, var fuldt optaget. Pinsemorgen, efter at Flagene var hejst — fo'r vi med Rutebil til Bredballe og Vejle Fjord med Hjemkomst til Middag, for at vi om Eftermiddagen kunde komme i Kirke. Derefter var vi alle paa stort Kaffebesøg hos Anna og Hans Jensen for saa at holde stille Højtid om Aftenen herhjemme.

Alt imedens Marie og jeg saadan var sammen med »Børnene«, var Lærerinder og Lærere pr. Bil paa Tur til Dybbølegnen for at tinge os Husly for en Nat i Nabolaget til Dybbøl. Det lykkedes overmaade godt for dem, men de havde ogsaa en god Fortaler med, og hun hedder »An Katrin«.

Grundlovsdagen deltog vi i Rask Mølle Grundlovsfest. — Saa kom de store Dage 10. og 11. Juni. — Om dem er fortalt i et særligt Stykke. — 15. Juni havde vi baade Højtid og Arbejdstid herhjemme, indtil vi henad Aften drog til Rejsegilde paa Eskjærgaard i Hornstrup. En god Aften, syntes vi alle, med Sang, Tale og Kaffe.

27. Juni havde Skolen Besøg af en lille Flok canadiske Mænd under Førerskab af en Lærer fra den internationale Højskole. — Det var meget interessant for os alle, vore Gæster var saa lærevillige, at de end ikke veg tilbage for en Undervisningstime i Sanglege.

Sommer i By.

28. Juni et Ungdomsmøde, hvor Pastor Ammentorp, Torning, fortalte ualmindelig levende om sine Læreaar i Amerika. — Den Aften lod vi Stjernebanneret vaje ved Siden af Danebrog.

29. Juni havde Skolen Besøg af en Flok ældre Mennesker fra Østbirk-Yding med Præst og Menighedsraad i Spidsen. Vore unge Piger og Lærere underholdt smukt vore Gæster med Leg, Sang og Læsning. —

Inges Medhjælpere.

Frikvarter for Æresportene rejses.

Et smukt Minde for os blev denne Dag. Vel ikke mindst Afskeden var skøn, da Højskolepigerne dannede Kæde om Gæsterne.

Saa var vi lige op mod Elevmødet. Hvor var det herligt at tænke tilbage paa, men dog ogsaa saa vemodigt! Her havde vi smykket og pyntet, og det var visselig vel gjort. Og saa kan man nu bagefter bedst tage og føle det som et stort Hele, det, disse Dage gav. — Man fik saa

„Hvad mon vi skal bestille?“

Flittige Kartoffelskrællere.

lidt af den enkelte, synes man — der var saa ringe Tid, og man gav vel selv saa lidt til de enkelte, selv om man helst gav meget. — Man véd jo aldrig, om man ses igen næste Aar. — Deraf kommer Vemodssukket. —

Men det var altsaa gode og glade Dage, Lørdag saavel som Søndag, et myldrende Liv, et Brus af Stemmer, naar vi sang. — Gode Haandslag,

„Nu er vi færdige med Haven!“

Sangkoret.

ja, og Taknemlighed til alle Sider. Jo, det er velsignet. Vi synes ogsaa, at Gud fik Pris og Ære under det alt — baade det alvorlige og det muntre.

Atter igen 9. Juli var her Fest, idet Sydjydsk Folkekor under Ledelse af Hr. Lektor Ottosen var vore Gæster og om Eftermiddagen gav offentlig Koncert for Egnens Folk. — Det var for Alvor en stor Dag, dejlig Sang og gode Taler af Formanden for det danske Landsting, Jørgen Jensen Klejs, Pastor Riisgaard og Lektor Ottosen. — Saa høj var Stemningen, at en lille Regnbyge slet ikke kunde nedslaa Modet. Man sang ude, man sang inde, og det var lige op ad Midnat, da sidste Sang blev sunget. — En indskudt Bemærkning: Er det nu alligevel ikke for mange Fester? Gaar det ikke ud over Arbejdet? — Jeg vilde mene, at det er rigtigt, vi tager gode Fester med. Der er nok af Graavejrsstemning i vore Dage. Kun to Ting har jeg her stadig i Tankerne: Festdage for os maa ikke gerne koste Eleverne ret meget, og dernæst maa vi hurtigt kunne komme fra Fest til Arbejde.

Tirsdag Aften 11. Juli Sangundervisning af Seminarielærer Messell, Silkeborg. Han foredrog en Række Sange af Forfatteren Peder Alsted til egne Melodier.

Onsdag 12. Juli var her Ungdomsmøde med Foredrag af Lægprædikant Chr. Kjelstrup, Rindum.

Fredag 14. Juli blev her af Landbrugskandidat Lund Rasmussen forevist en udmærket Mejerifilm. Det var noget ret til Opmuntring.

Søndag 23. Juli havde vi saa Sommerens Forældrebesøg. Lørdag Aften og Søndag Formiddag kom en Del Gæster, men ved Totiden Søndag Eftermiddag var alt rede til Kaffe og Fest. Saa gik det Slag i Slag med

Stenrigsdagen holder Hvil.

Tale, Læsning, Sang, Gymnastik og Dans af alle rette Vedkommende, mens Sommerdagen stod os bi og tillod, at vi kunde spise paa Gaardspladsen og iøvrigt fryde os festligt i Have og Hjem. Et saadant Stævne er til Ære for Hjertelaget. Derfor tror jeg ogsaa, det er Umagen værd, det har Betingelser for at skabe Samfund.

Onsdag 26. Juli talte Pastor Raaschou, Bredsten, om Efter-Nutids Ungdom.

Søndag 30. Juli var her Afslutning for Sommerpigerne. Om Eftermiddagen var fremlagt Elevernes Haandarbejder m. m. Der vistes tillige Gymnastik, og Sangkoret sang skønne Sange for os, maaske sang nogle af Pigerne med Graad i Stemmen.

Saa samledes vi da om Aftenen til vor egentlige Afskedsfest. Sligt er nu engang svært at være med til, og dog vilde vi nødig undvære en saadan Stund. Der tales, synges og sørges, men det er altsammen mildt og uden noget, der saarer Sjæl og Sind. Snarere er det noget, hvoraf der gror Lægedom. Det mente vist ogsaa en kær Gæst, Maren Sørensen, Valsbøl. Hun talte saa smukt og saa hjertevarmt til de unge Piger om, at alt var jo inde i deres eget Hjerte. De skulde intet miste af det, de havde faaet kært gennem deres Højskoletid, det var stadig deres Ejendomme — Ord, Sang, Kammeratskab og Mindet om Stedet her og om de Mennesker, som boede paa dette Sted, det laa gemt i det forunderlige Skatkammer, der hedder Menneskehjertet.

Mange gode og kønne Blikke hvilede paa Maren Sørensen, da hun sagde dette. Det var vist ogsaa tilstrækkelig Tak for hende.

Saa rejste Dagen efter de unge Piger — Dybbølpigerne vilde de

De „tiloversblevne“ søger sammen.

gerne kalde sig. De var jo blandt dem, der havde været med ved Dybbøl. Vi mindes dem med stor Glæde og skal kønt ære deres Flag til os.

Tre Dage efter, at Pigerne var rejst, rykkede en anelig Flok Lærere ind paa Skolen for at holde Feriekursus. De var anførte af Forstander Hasselbalch, Jelling, og Lærer Ejnar Kristensen, Hesselballe. Det var os en stor Glæde at være Værtsfolk for disse Skolens Kvinder og Mænd, og sammen med dem oplevede vi meget smukt.

Senere — i September — kom saa det store Efteraarsmøde med særlig stor Tilslutning, vist nok for de to Dages Vedkommende det højeste, vi hidtil har kendt. Hvor var vi glade for disse Dage.

Saa gled Tiden paa vanlig Vis. Jeg rejste til Foredragsmøder lige ind til 20. Oktober. Da var en hel Flok herfra til Bryllupsgilde paa Vraa Højskole, hvor Edith Kristensen og Niels Regnar Nørgaard fejrede deres Bryllup i hans Barndomshjem. Det var i alle Maader en herlig Fest, der begyndte smukt i Kirken, hvor baade Brud og Brudgom svarede ja, saa alle kunde høre det. Nu bor Parret i Bakkehus, hvor der atter er et smukt og hyggeligt Hjem. I Sommer stod Huset ubeboet efter Familien Elbeks Bortrejse i April.

Som vi nærmede os November blev det klart, at Vinterholdet vilde blive meget stort efter vore Forhold. Saa fik vi Hjælp derved, at Fru Clara Kristensens Lejlighed ikke var lejet bort for Vinteren. Og vi fordristede os da til at sige ja til ialt 154 Karle, hvoraf de 152 bor paa Skolen. En ret stor Flok fik vi ikke Plads til. Det store Elevtal nødvendiggjorde, at vi fik en Lærer mere. Det blev da Lærer August Hansen, Vestbirk. Han har Sundhedslære og Gymnastik ved Siden af, at han har sin Klasse i Dansk og Regning.

Stensballe og en Elev-Bedstemoder Fru Schjøth, født 1859.

Nu gaar saa Arbejdet sin Gang, og vi er naaet til 1. December. Vi har haft Ungdomsmøder og Elevsammenkomst. Men alt det vil jeg gemme til næste Gang, som det hedder i gamle Breve.

Inden jeg slutter, takker jeg gamle Elever og Venner for Aaret, der gik. — Vi takker ogsaa de mange, der ved Gæstfrihed eller paa anden Maade har vist os og vor Skole Venlighed.

Saa tilønsker vi eder alle en god Jul og et velsignet og fredeligt Nytaar.

Eders

Marie og Svenning Pedersen.

Pastor Fr. Schrøders Foredrag har i noget ændret Form været holdt ved et Møde her paa Skolen i August Maaned. Ved samme Lejlighed talte den udmærkede Ungdomsfører Lærer Johansen, Haastrup.

FORENINGSMEDDELELSER

Ved Generalforsamlingen Elevmødedagen genvalgte de to Bestyrelsesmedlemmer Frk. Anna Therkelsen, V. Ørum, og Gdr. Anders Rasmussen, Hjarnø. Ogsaa de to Revisorer Fru Christensen, Virkelyst, og Boghandler Friborg genvalgte.

Som i de senere Aar sendes Elevskriftet med et vedlagt Indbetalingskort, der bedes afsendt snarest. Skulde det ske, at omtalte Kort bliver forlagt, kan de 2 Kr. sendes paa Postkonto Nr. 11665. Er Medlemsbidraget ikke sendt inden Udgangen af Januar, kommer der en Opkrævning, men det var altsaa rarest at undgaa. (Se ogsaa det vedlagte, løse Blad foran).

Hvis der indtræffer Uregelmæssigheder ved Skriftets Forsendelse, bedes det meddelt til Laursen Vig.

Adresseforandringer og mulige Udmeldelser skal helst være os i Hænde inden 15. November. Husk altid at opgive Aargangen, da det ellers kan være vanskeligt at finde vedkommende i Navneregistret.

Elevmødedagene er følgende: 14. Januar, 18. Februar, 11. Marts, 13. Maj, 10. Juni, *30. Juni* og *1. Juli* (store Elevmøde), 18. November og 16. December.

Efteraarsmødedagene er: 11., 12., 13. og 14. September. *P. L.*

De bedste Hilsener med Ønsket om en glædelig Jul og et godt Nytaar sendes gamle Elever af *Astrid og Peter Lienggaard.*

ELEVFORENINGENS REGNSKAB 1932—33

Indtægt:

Kassebeholdning fra sidste Aar	814,65
Indkommet ved Pigernes Gymnastik	90,30
Indkommet ved Karlenes Gymnastik	32,25
Tilskrevne Renter	52,96
Medlemsbidrag	4780,00
Ialt Kr.....	<u>5770,16</u>

Udgift:

Aarsskriftets Trykning og Indbinding	1857,25
Konvolutter, Indbetalings- og Indkasseringskort ..	151,95
Aarsskriftets Forsendelse (Porto m. m.)	488,84
Understøttelse til 25 Elever	2625,00
Kassebeholdning	647,12
Ialt Kr.....	<u>5770,16</u>

Johannes Laursen Vig.

Ovenstaaende Regnskab er efterset, og intet fundet at bemærke.

Uldum, den 30. Juni 1933.

N. Friborg.

Signe Christensen.

NYE MEDLEMMER

Vinteren 1932—33:

Sigfred Abildgaard, Holme, Thorup.
Aage Andersen, Ørnsholt, Vonge.
Ejnar Andersen, Sperring, Sjørring.
Harald Andersen, Træden, Tønning.
Bernt Andreassen, Skovgaard, Kværndrup.
Karl Ankensen, Vejvad, Sørvad.
Niels Antonsen, Vindelev, Jelling.
Kristian Nørlund Bertelsen, Østerby, Sdr. Omme.
Johannes Boutrup, Kopperup, Stoholm.
Thomas Bundgaard, »Tomasminde«, Pjedsted.
Johannes Bæksted, Gaarslev, Børkop.
Knud Bøndergaard, Hedeby, Farre.
Aage Christensen, Hvidbjerg, Skive.
Alfred Christensen, Hauge, Tørring.
Ernst Christensen, Laanum, Stoholm.
Ferdinand Christensen, Brandlund, Brande.
Herluf Christensen, Honum, Rask Mølle.
Marius Christensen, Ravning.
Svend Christensen, Rugballe, Jelling.
Kristian Dalby, Hvidbjerg, Skive.
Kristian Egeskov, Filskov.
Simon Frandsen, »Nybogaard«, Viuf.
Albert Gasenzer, Sød, Tønder.
Olav Godiksen, Frøstrup.
Arne Godsk, Lem, Brodal.
Jens Møller Goul, Hem.
Harald Hald, Lihme.
Gunnar Stavenso Hansen, Højen, Vejle.
Henning Hansen, Haastrup, Fredericia.
Henrik Hansen, Klovborg.
Hugo Marius Hansen, Ildved, Jelling.
Jørgen Hansen, Bindeballe.
Niels Peder Hansen, V. Smidstrup, Gadbjerg.

Reinholdt Hansen, Sondrup, Hundslund.
 Ejnar Hartvigsen, Eriknauer, Hatting.
 Hans Hartvigsen, Eriknauer, Hatting.
 Marius Hauge, Dørken, Thyregod.
 Søren Have, Træden, Brædstrup.
 Helmuth Hermannsen, Lautrupsvvej 18, Flensborg.
 Niels Hjort, Virring, Skanderborg.
 Georg Hjortkjær, Dybe, Ramme.
 Erik Hjortlund, »Vigsgaard«, Ørting.
 Søren Højgaard, Ørbæk, Løgstør.
 Arne Jensen, Skablund, Hundslund.
 Chr. Jensen, »Skovlyst«, Gejsing, Lunderskov.
 Ejnar Jensen, Hesselballe, Uldum.
 Gert M. Jensen, Næs, Karby, Mors.
 Gunnar Jensen, Lystrupminde Savværk, Bryrup.
 Harald Jensen, Telling, Hjerm.
 Henry Jensen, Telling, Hjerm.
 Kristian Jensen, Tømmerby, Them.
 Aage Jørgensen, Højen, Vejle.
 Christian Jørgensen, Bredal, Vejle.
 Gunnar Kjær, Dueholm Mk., Nykøbing M.
 Jens Simonsen Kjær, Klim.
 Frede Knudsen, »Polden«, Ørting.
 Gunnar Elkjær Knudsen, Rimmerslund, Hedensted.
 Sigvald Bitsch Knudsen, Tørring Skov, Tørring.
 Kristian Langelund, Fynsgade 45, Herning.
 Hans Bøgelund Larsen, Skovsbo, Naarup.
 Halvdan Lavrsen, Planteskolen, Roslev.
 Axel Lorentzen, Wergelands Allé 13, Søborg.
 Helvig Madsen, Jelshøj, Vejen.
 Christian Mikkelsen, Grejsgaard, Grejsdal.
 Johan Mortensen, Amtoft, Vesløs.
 Kristian Mølbæk, »Vesterlund«, Thorup.
 Aage Møller, Vrønding.
 Jens J. Møller, Hvidbjerg, Skive.
 Karl G. Møller, Foulum, Ørum-Sønderlyng.
 Svend Møller, Raarup, Gramrode.
 Richard Neldeberg, Haagerup.
 Aksel Nielsen, Pugholm, Aars.
 Asker Nielsen, Vodskov.
 Ejnar Nielsen, Sattrup, Stenbjerg.
 Jens Nielsen, Sønderup Friskole, Støvring.
 Jørgen Nielsen, Aggersborg, Aggersund.
 Peter Primdahl Nielsen, Hvidbjerg, Skive.

Rasmus Nielsen, Nørre Aldum, Stenderup.
 Svend Nielsen, Bredsten Mølle, Vejle.
 Asger Nyborg, Uldum.
 Svend Odgaard, Frøslev, Mors.
 Hans Oxholm, »Tendrupgaarden«, Hundslund.
 Jens Palmelund, Aarup, Hedensted.
 Osvald Pasgaard, Lydum, Tistrup.
 Christoffer Pedersen, Ørbæk, Løgstør.
 Knud Pedersen, »Eskelund«, Eskildstrup.
 Kristian Schjøth Pedersen, Lindeballe, Farre.
 Laurids Lynggaard Pedersen, Bjergby, Erslev, Mors.
 Niels Pedersen, Kuhr, Løgstrup.
 Thomas Pedersen, Frifeldt, Haastrup, Fredericia.
 Arne Nørgaard Petersen, Underup, Nim.
 Frederik Petersen, Birkeholm, Slagballe.
 Jens Pilgaard Poulsen, Fruering, Skanderborg.
 Karsten H. Primdahl, Balling.
 Evald Rasmussen, Foerlev Mk., Skanderborg.
 Søren A. Rasmussen, »Kristineholm«, Knebel.
 Niels Risbjerg, Nørregade, Give.
 Peder Røjkjær, Breth, Barrit.
 Hans Sandbeck, Sønder Landevej 46. Aabenraa.
 Kristen Skovgaard, Kalhave, Uldum.
 Markus Skrydstrup, Lintrup, Holsted.
 Børge Wulff Stoklund, »Nydefred«, Hovedgaard.
 Peder Svendsen, Sdr. Saugstrup, Mejrup, Holstebro.
 Aage Sværke, Gunslev, Nr. Alslev.
 Sigurd Søndergaard, Trevad, Skive.
 Frands Sørensen, Strellev, Ølgod.
 Harald Sørensen, Borre, Oxbøl.
 Kristian E. Sørensen, Raast, Vinderup.
 Niels Vad Sørensen, Lund, Mølby.
 Gunnar Therkelsen, Føvling, Brædstrup.
 Kristian Therkelsen, Løsning.
 Arne Sahl Thomsen, Vallø.
 Niels Thomsen, Meldrup, Stensballe, Horsens.
 Svend Aage Thomsen, Kjeldbjerg, Skive.
 Thomas Thomsen, Uldum.
 Holger Trærup, Haasum, Ramsing.
 Jørgen Ulrichsen, Stensballe, Horsens.
 Jacob Utoft, Ring, Brædstrup.
 Marius Vestergaard, Volling, Balling.
 Vagn Vinther, V. Ørum, Uldum.
 Mads Østergaard, Naur.

Sommeren 1933:

Agnes Andersen, Tømmerby Mk., Frøstrup.
 Hilda Andersen, Grønmarken, Nykøbing M.
 Mary Andersen, Dorthesminde, Uldum.
 Valborg Andersen, Aulby Bakkegaard, Kustrup.
 Dagny Astrup, Løjenkær, Assedrup.
 Karen Baatrup, Ørskovgaard, Tvingstrup.
 Magda Barsballe, Københoved, Skodborg.
 Else Binderup, Sejling, Skæggær.
 Dagny Birkebæk, Skarrild, Kibæk.
 Agnes Brunbjerg, Karlskov Mk., Farre.
 Agnes Bruun, »Karensminde«, Vinthen, Lund.
 Alma Bruun, »Bjerreved«, Hornstrup, Vejle.
 Anna Marie Christensen, Kollerup, Jelling.
 Gerda Christensen, »Virkelyst«, Uldum.
 Henny Kjær Christensen, Gedved, Horsens.
 Margrethe Christensen, Foulum, Ullits.
 Ella Dalby, Barrit.
 Rigmor Dalgaard, Bjertrup, Hørning.
 Misse Damgaard, »Stendalgaard«, Taulov.
 Hansine Dideriksen, Ø. Gasse, Skærbæk.
 Marie Diederich, Agersnap, Ølgod.
 Karen Marie Dynesen, Ørre, Herning.
 Anna Marie Eriksen, Knapperup, Vejle.
 Marie Frederiksen, Knudby, Løgstrup.
 Karen Godsk, V. Lem, Brodal.
 Else Hald, »Merci«, Torsted Villaby, Horsens.
 Johanne Hansen, Boring Søgaard, Rask Mølle.
 Karla Hansen, Knudstrup, Aalestrup.
 Kirstine Hansen, Kalhave, Uldum.
 Kirstine Hansen, Vistrup, Ulstrup.
 Inger Hedegaard, »Refshedegaard«, Hurup.
 Katrine Hjerrild, Smedskær, Vrigsted.
 Estrid Hollesen, Linderum Skole, Sindal.
 Anna Holm, Ølholm.
 Karen Holmgaard, Dover, Hurup.
 Jenny Høj, Haasum, Ramsing.
 Karen Højberg, Uldum.
 Anna Jacobsen, »Ny Stallerupgaard«, Dybvadbro.
 Astrid Jensen, »Damgaard«, Laanum, Stoholm.
 Dagny Jensen, »Maarbjerggaard«, Laanum, Stoholm.
 Ellen Jensen, Vældkilde, Aulum.
 Ester Jensen, Vældkilde, Aulum.
 Hansine Jensen, Honum By, Rask Mølle.

Helga Jensen, Lille Linde, Haarlev.
 Karen Jensen, »Skovslund«, Tønning.
 Klara Jensen, Aalling, Mølby.
 Ragnhild Jensen, Hovmarken, Askeby, Møn.
 Sofie Mumgaard Jensen, Birkelse.
 Marie Johannesen, Haarup, Hjortshøj.
 Marie Justesen, »Ildved«, Dagnæs, Horsens.
 Anna Kjær, Agerskov.
 Klara Knudsen, Jernbanegade 19, Skive.
 Mariane Kortsen, Vesløs Mk., Vesløs.
 Gedske Krag, »Elisabethsminde«, Hejls.
 Anna Kramer, Nebel, Raarup.
 Anna Larsen, Vinde, Skive.
 Ellen Skov Larsen, Taarup Unghave, Stubbekøbing.
 Ester Larsen, Abelonelund, Strib.
 Karen Larsen, Dukkerup, Stubbekøbing.
 Marie Laursen, »Bakkegaarden«, Borbjerg, Holstebro.
 Sigrid Laursen, »Eriksminde«, Boulstrup.
 Kirstine Lind, St. Lihme, Limskov.
 Helga Ludvig, Stenderup Skov, Varmark.
 Sofie Lykou, Skolegade, Skærbæk.
 Helga Madsen, Tødsø, Mors.
 Margrethe Madsen, Styvel, Hvidbjerg.
 Marie Madsen, Taaning, Skanderborg.
 Kristine Markussen, V. Hvidbjerg, Karby, Mors.
 Nielsine Mikkelsen, Tømmerby, Frøstrup.
 Edith Mortensen, Sdr. Vissing.
 Anna Mønster, Hygum, Jelling.
 Christine Nielsen, Sillerup, Fjelstrup.
 Elisabeth Lunde Nielsen, Hanbjerg.
 Elly Nielsen, »Sporegaard«, Aale.
 Esther Nielsen, Troelstrup, Brædstrup.
 Gertryd Maria Nielsen, Haastrup, Fredericia.
 Marie Nielsen, Vejle, Allested.
 Magdalene Nygaard, Birkelse.
 Mathilde Olesen, Vorde, Løgstrup.
 Signe Ottesen, Lund, Frøstrup.
 Gudrun Overgaard, Laudal, Silkeborg.
 Agnes Pedersen, Jelling Mk., Jelling.
 Ellen Pedersen, Stistrup, Ullits.
 Elna Pedersen, List, Ølgod.
 Signe Pedersen, »Kristiansminde«, Funder.
 Asta Petersen, Honum, Rask Mølle.
 Jensine Poulsen, Tillerup, Knebel, Mols.

Kathrine Poulsen, Tøving, Erslev, Mors.
 Magda Poulsen, Kanne, Odder.
 Paula Poulsen, Kalhave, Uldum.
 Inga Rafn, Nimtofte.
 Alma Rasmussen, Kalhave, Uldum.
 Anna Rasmussen, »Lillebo«, Klovborg.
 Helene Rasmussen, »Lykkensrogaard«, Vinding.
 Ingrid Nørgaard Riis, Sejling, Skægkær.
 Grete Rugbjerg, »Aagaard«, Hyllinge.
 Anna Saugmann, Haurdal, Frederiks.
 Inge Østergaard Schmidt, Ammitsbøl, Vejle.
 Karen Schmidt, Nyby, Brørup.
 Gudrun Simonsen, Hjarnø, Horsens.
 Grete Skaaning, Moseby, Horbelev.
 Sørine Skibsted, V. Ørum, Uldum.
 Mette Skovgaard, Kalhave, Uldum.
 Karoline Stenggaard, »Stenggaard«, Sædding.
 Kristiane Stigsen, Vorde, Løgstrup.
 Anna Svenningsen, Volling, Ramsing.
 Magda Søndergaard, Vils, Mors.
 Anne Kathrine Sørensen, Bovlund, Brænderup.
 Marie Sørensen, Hvilsted, Odder.
 Marta Sørensen, Raarup Mk., Raarup.
 Inger Therkelsen, »Ribegaard«, Kalhave, Uldum.
 Else Thomsen, Torp, Ramsing.
 Signe Gylding Thomsen, Lund, Mølby.
 Bothilde Troelsen, Nr. Langelund, Filskov.
 Lilli Vestergaard, Ildved, Tørring.
 Karen Østergaard, Troelstrup, Brædstrup.

INDHOLD

<i>N. P. Stensballe: Niels Pedersen Stensballe</i>	3
<i>Fr. Schrøder: Brugen af vore Forsamlingshuse</i>	43
<i>Helge Elbek: Landsbyens Maler: L. A. Ring</i>	53
<i>Svenning Pedersen: Fru Klara Christensen og Højskolen</i>	64
<i>Svenning Pedersen: Den 3. November</i>	69
<i>Th. Behrendt: Studentersetlementet</i>	73
<i>Niels Regnar Nørgaard: Aggersborg Præstegaard</i>	87
<i>Kristian Pedersen: Lidt om gamle Juleskikke</i>	94
<i>Johannes Laursen Uig: Paa Dybbøl 1933</i>	97
<i>Poul Larsen: Jeg ved en Gaard</i>	112
<i>Svenning Pedersen: Fra Aar til Aar</i>	114
<i>Foreningsmeddelelser</i>	129
<i>Regnskab</i>	130
<i>Elevfortegnelse</i>	131

